

Doorbraken aan de Rijn

Een Swifterbant-gehucht, een Hazendonk-nederzetting en erven en graven uit de bronstijd in Medel-De Roeskamp.

BAND 6

*onder redactie van T.J. ten Anscher, S. Knippenberg,
C.M. van der Linde, W. Roessingh & N.W. Willemse*

Doorbraken aan de Rijn

***Een Swifterbant-gehucht, een Hazendonk-nederzetting en erven
en graven uit de bronstijd in Medel-De Roeskamp***

onder redactie van:

T.J. ten Anscher, S. Knippenberg, C.M. van der Linde, W. Roessingh & N.W. Willemse

Combinatie RAAP Archeologisch Adviesbureau, Archol & ADC ArcheoProjecten
met medewerking van BAAC

RAAP-rapport 6519 / Archol rapport 742 / ADC rapport 6150 / BAAC Rapport A-16.0207

Doorbraken aan de Rijn

*Een Swifterbant-gehucht, een Hazendonk-nederzetting en erven
en graven uit de bronstijd in Medel-De Roeskamp*

Band 6

onder redactie van:

T.J. ten Anscher, S. Knippenberg, C.M. van der Linde, W. Roessingh & N.W. Willemse

auteurs:

T.J. ten Anscher	L. Kubiak-Martens
N. van Asch	W.J. Kuijper
S. Baetsen	S. Lange
J.A.A. Bos †	C.M. van der Linde
M.J. Church	M. van der Linden
J. van Dijk	E. Lohof
M. Dijkshoorn	J.P. Mendelts
E. Esser	W. Van Neer
R.A. Grabowski	T.F.M. Oudemans
D.R. Gröcke	W.P. Patterson
K.J. Gron	H.K. Robson
H. van Haaster	W. Roessingh
L. van Hees	P. Rowley-Conwy
M.T.C. Hendriksen	A. Verbaas
I.C.G. Hermsen	T.J.J. Vernimmen
S. Knippenberg	N.W. Willemse
L.M. Kootker	W. Wouters
P. van der Kroft	J.T. Zeiler

Combinatie RAAP Archeologisch Adviesbureau, Archol & ADC ArcheoProjecten
met medewerking van BAAC

RAAP-rapport 6519 / Archol rapport 742 / ADC rapport 6150 / BAAC Rapport A-16.0207

Colofon

Plangebied:	Medel Afronding
Opdrachtgever:	Industrieschap Medel
Bevoegde overheid:	gemeente Tiel
Contactpersoon opdrachtgever / bevoegde overheid:	A.E.I. Schuurring
Plaats:	Medel
Gemeente:	Tiel
Provincie:	Gelderland
Coördinaten:	160.065/435.855; 160.745/435.905; 160.680/436.825; 160.200/436.920
Toponiem:	De Roeskamp
Onderzoeksmeldingsnummer:	4019628100
Periode veldwerk:	2 november 2016 t/m 27 september 2017
Projectleider:	T.J. ten Anscher (project-coördinatie)
Titel:	Doorbraken aan de Rijn. Een Swifterbant-gehucht, een Hazendonk-nederzetting en erven en graven uit de bronstijd in Medel-De Roeskamp
Redactie:	T.J. ten Anscher, S. Knippenberg, C.M. van der Linde, W. Roessingh & N.W. Willemse
Auteurs:	T.J. ten Anscher, N. van Asch, S. Baetsen, J.A.A. Bos, M.J. Church, J. van Dijk, M. Dijkshoorn, E. Esser, R.A. Grabowski, D.R. Gröcke, K.J. Gron, H. van Haaster, L. van Hees, M.T.C. Hendriksen, I.C.G. Hermsen, S. Knippenberg, L.M. Kootker, P. van der Kroft, L. Kubiak-Martens, W.J. Kuijper, S. Lange, C.M. van der Linde, M. van der Linden, E. Lohof, J.P. Mendelts, W. Van Neer, T.F.M. Oudemans, W.P. Patterson, H.K. Robson, W. Roessingh, P. Rowley-Conwy, A. Verbaas, T.J.J. Vernimmen, N.W. Willemse, W. Wouters & J.T. Zeiler
Met bijdragen van:	J. Colenberg & E. Smits
Projectmedewerkers:	zie Voorwoord
Tekstredactie:	F.A. Perk
Opmaak:	E. (Eddy) Smits
Kaft:	O. Odé
Illustraties:	individuele auteurs, tenzij anders vermeld
Bewaarplaats documentatie en vondsten:	RAAP Oost, RAAP Noord, RAAP West, ADC ArcheoProjecten, Archol, BAAC, Archeoplan Eco en op termijn ARCHIS, E-Depot en het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Nijmegen
Rapportnummers:	RAAP-rapport 6519 / Archol Rapport 742 / ADC Rapportnummer 6150 / BAAC Rapport A-16.0207

ISSN: 0925-6229

© RAAP/Archol/ADC ArcheoProjecten/BAAC, Weesp/Leiden/Amersfoort/'s-Hertogenbosch, 2023

De combinatie RAAP, Archol en ADC ArcheoProjecten, en BAAC aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen

RAAP	Archol bv	ADC ArcheoProjecten	BAAC bv
Leeuwendeldseweg 5b	Einsteinweg 2	Nijverheidsweg-Noord 114	Graaf van Solmsweg 103
1382 LV Weesp	2333 CC Leiden	3812 PN Amersfoort	5222 BS 's-Hertogenbosch
telefoon: 0294-491500	telefoon: 085-2006492	telefoon: 033-2998181	telefoon: 073-6136219
E-mail: raap@raap.nl	E-mail: info@archol.nl	E-mail: info@archeologie.nl	E-mail: denbosch@baac.nl

- Aal, J., L. Kootker & K. Esser 2019: De dierlijke resten uit nederzettingen, in: W. Roessingh & A.J. Tol (red.), *Archeologie langs de Westfrisiaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en Nieuwe tijd in het tracé van de Westfrisiaweg Leiden*, Leiden (ADC Rapport 5000 / Archol rapport 461), 543-594.
- Aalbersberg, G., 1995: *Natuursteen van twee sites in de Noordoostpolder*, Amsterdam (intern rapport IPP).
- Achilli, A., A. Olivieri, P. Soares et al. 2012: Mitochondrial genomes from modern horses reveal the major haplogroups that underwent domestication, *PNAS* 109(7), 2449-2454. [DOI: 10.1073/pnas.1111637109]
- Achterberg, I., A. Bauerochse, T. Giesecke, A. Metzler & H.H. Leuschner 2015: Contemporaneity of trackway construction and environmental change: a dendrochronological study in Northwest-German mires, *Interdisciplinaria Archaeologica* 6(1), 19-29, http://www.iansa.eu/volume_6_issue1.html (7.11.2017).
- Adams, J.L., 2002: *Ground Stone Analysis: A Technological Approach*, Salt Lake City.
- Albarella, A., K. Dobney & P. Rowley-Conwy 2009: Size and shape of the Eurasian wild boar (*Sus scrofa*) with a view to the reconstruction of its Holocene history. *Environmental Archaeology* 14, 103-136.
- Albarella, U., F. Manconi, J.-D. Vigne & P. Rowley-Conwy, 2007: Ethnoarchaeology of pig husbandry in Sardinia and Corsica, in: U. Albarella, K. Dobney, A. Ervynck & P. Rowley-Conwy (eds.), *Pigs and Humans, 10,000 Years of Interaction*, Oxford, 285-309.
- Almeida Évora, M., 2015: Use-wear methodology on the analysis of osseous industries, in: J.M. Marreiros, J.F.G. Bao & N.F. Bicho (eds.), *Use-wear and residue analysis in archaeology*, Cham (Manuals in Archaeological Method, Theory and Technique), 159-170.
- Altena, E., 2008: *Hoe gaat dat in zijn werk; oud-DNA-onderzoek op menselijke skeletten? Een kijkje in de keuken*, Deventer, Westerheem special 1, 10-18.
- Ambrose, S.H., & M.J. DeNiro 1986: The isotopic ecology of east African mammals, *Oecologia* 69, 395-406.
- Amkreutz, L.W.S.W., 2013a: *Persistent traditions. A long-term perspective on communities in the process of Neolithisation in the Lower Rhine Area (5500–2500 cal BC)*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Amkreutz, L.W.S.W., 2013b: *Persistent traditions. A long-term perspective on communities in the process of neolithisation in the Lower Rhine Area (5500–2500 cal BC). Appendices*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Amkreutz, L.W.S.W., 2022: A view from Doggerland – interpreting the Mesolithic-Neolithic transition in the wetlands of the Rhine-Meuse delta (5,500-2,500 cal BC), in: F. Klimscha, M. Heumüller, D.C.M. Raemaekers, J.H.M. Peeters & T. Terberger (eds.), *Stone Age Borderland Experience: Neolithic and Late Mesolithic parallel*

- Andersen, S.H., 2008. The Mesolithic-Neolithic transition in Western Denmark seen from a kitchen midden perspective. A survey, in: H. Fokkens, B.J. Coles, A.L. van Gijn, J.P. Kleijne, H.H. Ponjee & C.G. Slappendel (red.), *Between foraging and farming. An extended broad spectrum of papers presented to Leendert Louwe Kooijmans*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 40), 67-74.
- Andersen, S.H., 2010: The first pottery in South Scandinavia, in: B. Vanmontfort. L.P. Louwe Kooijmans, L.W.S.W. Amkreutz & L.B.M. Verhart (eds.), *Pots, farmers and foragers. Pottery traditions and social interaction in the earliest Neolithic of the lower Rhine Area* (Archaeological Studies Leiden University 20), Leiden, 167-176.
- Anderson, P.C., & L. Peña-Chocarro, 2014: Harvesting by Pulling up the Crop by Hand: An 'Invisible' Method?, in: P.C Anderson, & L. Peña-Chocarro (eds.), *Early Agricultural Remnants and Technical Heritage (EARTH): 8,000 Years of Resilience and Innovation* (volume 2), Oxford, 93-97.
- Andersson, B.A., 1978: Mass spectrometry of fatty acid pyrrolidides. *Progress in the Chemistry of Fats and other lipids* 16, 279-308.
- Anscher, T.J. ten, 1987: *De Hilversumnederzetting Vogelenzang. Van WKD naar HVS; continuïteit van vroege naar midden-bronstijd*, Amsterdam (intern rapport Instituut voor Prae- en Protohistorie, Universiteit van Amsterdam).
- Anscher, T.J. ten, 1990: Vogelenzang, a Hilversum-1 settlement, *Helinium* 30, 44-78.
- Anscher, T.J. ten, 2000: Late Swifterbant/early Funnelbeaker houseplans from Schokland-P14, Municipality Noordoostpolder, the Netherlands, in: R. Kelm (Hrg.), *Vom Pfostenloch zum Steinzeithaus. Archäologische Forschung und Rekonstruktion jungsteinzeitlicher Haus- und Siedlungsbefunde im nordwestlichen Mitteleuropa*, Heide (Albersdorfer Forschungen zur Archäologie und Umweltgeschichte), 155-162.
- Anscher, T.J. ten, 2012: *Leven met de Vecht. Schokland-P14 en de Noordoostpolder in het neolithicum en de bronstijd*, Zutphen (PhD thesis Universiteit van Amsterdam).
- Anscher, T.J. ten, 2013: *Bureaustudie ten behoeve van de instandhouding van de archeologische waarden in het werelderfgoedgebied Schokland, kavels E170/E171, gemeente Noordoostpolder, Weesp* (RAAP-rapport 2723).
- Anscher, T.J. ten, 2014: Handgevormd aardewerk uit Neolithicum en de Bronstijd, in: E.H.L.D. Norde & J. van Renswoude, *Van grafheuvel tot boerenerv – Plangebied Medel 2, gemeente Tiel, Archeologisch Onderzoek: proefsleuven*, Weesp (RAAP-rapport 2897), 98-103.
- Anscher, T.J. ten, 2015: Under the radar: Swifterbant and the origins of the Funnel beaker culture, in: J. Kabaciński, S. Hartz, D.C.M. Raemaekers & T. Terberger (eds.): *The Dąbki site in Pomerania and the neolithisation of the North European Lowlands (c.5000-3000 cal BC)*, Rahden (Archäologie und Geschichte im Ostseeraum 8), 335-357.
- Anscher, T.J. ten, 2016: Schokland-P14: een sleutelsite voor het neolithicum en de vroege bronstijd, in: L.W.S.W. Amkreutz, F.T.S. Brounen, J.H.C. Deeben, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B.I. Smit (red.): *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvindplaatsen en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 351-355.
- Anscher, T.J. ten, 2018: *Evaluatie- & selectierapport archeologische opgraving Medel De-Roeskamp*, Zutphen/Tiel.
- Anscher, T.J. ten, E.F. Gehasse & J.A. Bakker 1993: A pre-megalithic TRB and late Swifterbant complex at P14-Schokland, Gemeente Noordoostpolder, the Netherlands, in: J. Pavúk (ed.), *Actes du XIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Bratislava 1991*, Nitra (Tome 2), 460-466.
- Anscher, T.J. ten, T. Hamburg, H.M. van der Velde, I.C.G. Hermesen, T. Goossens & I.M. van Wijk 2016: *Plan van Aanpak. Kwalitatief onderzoek in balans. De opgraving van een steentijdvindplaats en Bronstijd nederzetting met bijbehorend grafveld te Tiel-De Roeskamp, vindplaats 5A en 5B*, Leiden.
- Anscher, T.J. ten, I.C.G. Hermesen & A.E.I. Schuur 2016: *Programma van Eisen Opgraving vindplaats 5A en B, Medel Afronding, gemeente Tiel*, Zutphen/Tiel.
- Anscher, T.J. ten, & S. Knippenberg 2022: Unexpected dimensions of a Swifterbant settlement at Medel-De Roeskamp (the Netherlands), in: F. Klimscha, M. Heumüller, D.C.M. Raemaekers, J.H.M. Peeters & T. Terberger (eds.), *Stone Age borderland experience: neolithic and late mesolithic parallel societies in the North European plain*, Rahden (Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsens 60/ Veröffentlichungen der archäologischen Sammlungen des Landesmuseums Hannover 54), 159-176.

- Anscher, T.J. ten, & D.C.M. Raemaekers 2022: Die Swifterbant-Kultur und ihre Nachfolger: Jäger, Fischer und Sammler und frühe Bauern im nordwesteuropäischen Tiefland: 5000-3400 v.Chr., in: F. Klimscha & L. Wiggering (Hrsgs.), *Die Erfindung der Götter: Steinzeit im Norden*, Petersberg, 162-181.
- Arnold, E.N., J.A. Burton & D.W. Ovenden 1978: *A field guide to the reptiles and amphibians of Britain and Europe*, London (1st edition).
- Arnold, E.N., J.A. Burton & D.W. Ovenden 1992: *A field guide to the reptiles and amphibians of Britain and Europe*, London (Collins Field Guide, 1st ed).
- Arnoldussen, S., 2000: *Covered with clay. Man and landscape during the late Neolithic up to the middle bronze age of the Dutch central river area*, Leiden (doctoraalscriptie Universiteit Leiden).
- Arnoldussen, S., 2005: Aardewerk, in: L. van Hoof & P. Jongste, *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronstijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol rapport 64), 80-103.
- Arnoldussen, S., 2008: *A Living Landscape. Bronze Age settlement sites in the Dutch river area (c. 2000-800 BC)*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Arnoldussen, S., 2009: Aardewerk, in: W. Prummel, M.J.L.Th. Niekus, W.A.B. van der Sanden, S. Arnoldussen & G. Aalbersberg, *Bronstijdresten uit het Oude Diep. Archeologisch onderzoek op een beekdallocatie bij Hoogeveen, Nieuwe Drentse Volksalmanak* 126, 144-147.
- Arnoldussen, S., 2014: If only Hilversum could have been a coastal town... The atypical type-site for a typical Dutch Bronze Age ceramic tradition, *Archeologica Naerdincklant. Archeologisch Tijdschrift voor het Gooi en omstreken* 2014 (2), 18-26.
- Arnoldussen, S., H. Huisman, P. van de Geer, J. Kleijne & B. van Os, in voorbereiding: Shiny and strange: the introduction of glass in Dutch Later Prehistory, *Metaaltijdenbundel* 10.
- Arnoldussen, S., & E.M. Theunissen, 2009: Huisplattegronden uit de late prehistorie in het rivierengebied, in: A.G. Lange, .M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester & T. de Groot (red.), *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*, Amersfoort, 115-142.
- Arora, S.-K., 1976: Die mittlere Steinzeit in westlichen Deutschland und den Nachbargebieten, in: H.-E. Joachim & M. Ludwig (red.), *Beiträge zur Urgeschichte des Rheinlandes II* (Rheinische Ausgrabungen 17), 1-67.
- Arora, S.-K., 2000a: Die ersten Grossbauten der Bischheimer Kultur bei Garzweiler entdeckt, *Archäologie im Rheinland* 2000, 35-37.
- Arora, S.-K., 2000b: Spätmittelneolithische Silexindustrie endlich definiert, *Archäologie im Rheinland* 2000, 37-39.
- Arora, S.-K., 2000c: Bedeutende Keramikfunde der Bischheimer Kultur im Raum Garzweiler, *Archäologie im Rheinland* 2000, 39-41.
- Arora, S.-K., 2001a: Mittelneolithikum und Metallzeiten: Schwerpunkte im Tagebau Garzweiler-Süd, *Archäologie im Rheinland* 2001, 28-31.
- Arora, S.-K., 2001b: Ein weiterer Bischheimer Grossbau bei Garzweiler entdeckt, *Archäologie im Rheinland* 2001, 31-33.
- Arora, S.-K., 2002: Ein Bischheimer Hofplatz in der Nachbarschaft einer Rössener Siedlung, *Archäologie im Rheinland* 2002, 48-51.
- Arora, S.-K., 2004: Hofplätze der Bischheimer Kultur im Tagebau Garzweiler, *Archäologie im Rheinland* 2004, 45-47.
- Arora, S.-K., 2006: Ein Hausgrundriss der Michelsberger Kultur, *Archäologie im Rheinland* 2006, 65-67.
- Arora, S.-K., & T. Zerl, 2003: Bischheimer Siedlungen – archäobotanische Ergebnisse und ein fraglicher Perlenfund, *Archäologie im Rheinland* 2003, 48-50.
- Arora, S.-K., & T. Zerl, 2004: Modell eines Bischheimer Hofplatzes, *Archäologie im Rheinland* 2004, 47-49.
- Arts, N., & T. de Jong, 2004: De Boekels joekels. Bijzondere vondsten uit de Midden-Bronstijd en de Vroege IJzertijd, *Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland* 28, 1-5.
- As, S. van, & H. Fokkens 2019, Features in the Mikkeldonk quarter, in: H. Fokkens, S. van As & R. Jansen (eds), *The Oss-Noord project. The Second Decade of Excavations at Oss 1986-1996*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 48), 223-299.

- Asch, N. van, 2018: Waardering pollenmonsters Tiel Medel vpl 5, in: T.J. ten Anscher (red.), *Evaluatie- en selectie rapport archeologische opgraving Medel-De Roeskamp*, Zutphen/Tiel.
- Asch, N. van, M. Dijkshoorn & J.A.A. Bos 2021: *Palynologisch onderzoek Medel-De Roeskamp*, Amersfoort (ADC-extern rapport palynologie).
- Ash, L.R., & T.C. Orihel 1997: *Atlas of Human Parasitology*, Chicago.
- Autin, W.J., 2008. Stratigraphic analysis and paleoenvironmental implications of the Wijchen Member in the Lower Rhine-Meuse Valley of the Netherlands, *Netherlands Journal of Geosciences* 87(4), 291-307.
- Bailly, M. le, & F. Bouchet 2005: Etude paléo-parasitologique des coprolithes humains, in: S. Jacomet, U. Leuzinger & J. Schibler (Hrsg.), *Die jungsteinzeitliche Seeufersiedlung Arbon-Bleiche 3, Umwelt und Wirtschaft*, Frauenfeld (Archäologie im Thurgau 12), 372-377.
- Baioni, M., & R. Poggiani Keller 2014: Third millennium BC ritual practices in Lombardy, in: M. Besse (ed.), *Around the Petit-Chasseur site in Sion (Valais, Switzerland) and new approaches to the Bell Beaker Culture. Proceedings of the International Conference held at Sion (Switzerland) October 27th – 30th 2011*, Oxford, 87-100.
- Bakels, C.C., 1978: *Four Linearbandkeramik settlements and their environment: a paleoecological study of Sittard, Stein, Elsloo, and Hienheim*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 11).
- Bakels, C.C., 1981: Neolithic plant remains from the Hazendonk, Province of Zuid-Holland, the Netherlands, *Zeitschrift für Archäologie* 15: 141-148.
- Bakels, C.C., 1987: *On the adzes of the Northwestern Linearbandkeramik*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 20), 53-86.
- Bakels, C.C., 1990: The crops of the Rössen culture: significantly different from their Bandkeramik predecessors- French influence? in: D. Cahen & M. Otte (eds.), *Rubané et cardial*, Liège (Études et recherches archéologiques de l'Université de Liège), 83-87.
- Bakels, C.C., 1997a: De cultuurgewassen van de Nederlandse prehistorie, 5400 v.C.-12 v.C., in: A.C. Zeven (red.), *De introductie van onze cultuurplanten en hun begeleiders, van het Neolithicum tot 1500 AD*, Wageningen, 15-24.
- Bakels, C.C., 1997b: Cultivated and gathered plants, in: D.C.M. Raemaekers, C.C. Bakels, B. Beerenhout, A.L. van Gijn, K. Hanningen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren (eds.), *Wateringen 4. A settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group in the Dutch coastal area*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 157-158.
- Bakels, C.C., 2000: The neolithization of the Netherlands: two ways, one result, in: A.S. Fairbairn (ed.), *Plants in Neolithic Britain and beyond*, Oxford (Neolithic Studies Group Eminent Papers 5), 101-106.
- Bakels, C.C., 2008: Maastricht-Vogelzang, the Netherlands, a Michelsberg site in the valley of the Meuse seen from a botanical angle, in: H. Fokkens, B. Coles, A. van Gijn, J. Kleijne, H. Ponjee & C. Slappendel (eds.), *Between foraging and farming. An extended broad spectrum of papers presented to Leendert Louwe Kooijmans*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 40), 111-123.
- Bakels, C.C., 2009: *The western European loess belt. Agrarian history, 5300 BC–AD 1000*, Dordrecht-Heidelberg-London-New York.
- Bakels, C.C., 2012: The first farmers of the Northwest European plain: some remarks on their crops, crop cultivation and impact on the environment, *Journal of Archaeological Science* 51, 94-97. [DOI: 10.1016/j.jas.2012.08.046]
- Bakels, C.C., & L.M. van Beurden 2001: Archeobotanie, in: L.P. Louwe Kooijmans (ed.), *Hardinxveld-Giessendam Polderweg. Een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 325-355.
- Bakels, C.C., L.M. van Beurden & T.J.J. Vernimmen 2001: Archeobotanie, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 299-325.
- Bakels, C.C., & A.L. van Gijn 2014: The Mystery of the missing sickles in the northwest Michelsberg culture in Limburg, the Netherlands, in: A.L. van Gijn, J.C. Whittaker & P.C. Anderson (eds.), *Explaining and exploring diversity in agricultural technology, Early Agricultural Remnants and Technical Heritage (EARTH)* 2, 109-111.

- Bakker, J.A., 1961a: Een vindplaats van de Hilversumcultuur te Huizen (N.H.), in: W. Groenman-Van Waateringe (red.), *In het voetspoor van A.E. van Giffen*, Groningen, 93-94.
- Bakker, J.A., 1961b: Nieuwe vondsten van de Hilversumcultuur uit het Gooi en de gemeente Baarn, *Mededelingen van het Museum voor het Gooi en Omstreken* 7, 46-56.
- Bakker, J.A., 1970: Diepsteekceramiek uit Hooghalen, gem. Beilen, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 88, 185-211.
- Bakker, J.A., 1979: *The TRB West Group. Studies in the Chronology and Geography of the makers of Hunebeds and Tiefsch Pottery*, Amsterdam (Cingula V).
- Bakker, J.A., 2004. *Kanttekeningen bij mijn publicaties en enige andere zaken*, Baarn.
- Bakker, R., 2003: The emergence of agriculture on the Drenthe Plateau. A palaeobotanical study supported by high-resolution ^{14}C dating, *Archäologische Berichte* 16.
- Balasse, M., L. Boury, J. Ughetto-Monfrin & A. Tresse, 2012: Stable isotope insights ($\delta^{18}\text{O}$, $\delta^{13}\text{C}$) into cattle and sheep husbandry at Bercy (Paris, France, 4th millennium BC): birth seasonality and winter leaf foddering, *Environmental Archaeology* 17(1), 29-44.
- Ball, D.F., 1964: Loss-on-ignition as an estimate of organic matter and organic carbon in non-calcareous soils, *Journal of Soil Science* 15, 84-92.
- Ball, E.A.G., 2002: Aardewerk en andere losse vondsten in en naast de geul: het neolithicum tot en met de ijzertijd, in: E.A.G. Ball & R. Jansen (red.), *Van steentijd tot middeleeuwen. Archeologisch onderzoek rond een fossiele beekloop te Herpen-Wilgendaal*, Leiden (Archol-rapport 11), 89-98.
- Ball, E.A.G., S. Arnoldussen & L. van Hoof 2001: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek in de Heeswijkse Kampen te Cuijk*, Leiden (Archol-rapport 5).
- Ball, E.A.G., & P.W. van den Broeke 2007: *Opgravingen op 't Klumke te Nijmegen-Oosterhout. Boeren uit het midden-neolithicum, de ijzertijd en de merovingische periode op een zandrug in de oostelijke Betuwe*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 6).
- Ball, E.A.G., & E.N.A. Heirbaut 2005: *Cuijk-Heeswijkse Kampen: een landschap vol archeologie. Proefsleuven en Opgravingen in de jaren 2003-2004*, Leiden (Archol-rapport 39, Deel A).
- Ball, E.A.G., E.N.A. Heirbaut & S. Peters 2005: *Het onderzoek in het tracé van Dreef W3*, Leiden (Archol-rapport 39, B).
- Bantelmann, N., 1982: *Endneolithische Funde im rheinisch-westfälischen Raum*, Neumünster (Offa-Bücher N.F. 44).
- Bartosiewicz, L., W. Van Neer & A. Lentacker 1997: *Draught cattle: their osteological identification and history*, Tervuren (Annalen Zoologische Wetenschappen 281).
- Bats, M., Ph. Crombé, I. Devriendt, R. Langohr, J.H. Mikkelsen, C. Ryssaert & A. van de Water 2010: *Een vroegmesolithische vindplaats te Haelen-Broekweg (gem. Leudal, provincie Limburg)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 190).
- Bauerochse, A., H.H. Leuschner & A. Metzler 2012: Das Campemoor im Neolithikum, *Jahrbuch für das Oldenburger Münsterland* 61, 135-154.
- Bayliss, A., & Ch. Bronk Ramsey 2004: Pragmatic bayesians: a decade of integrating radiocarbon dates into chronological models, in: C.E. Buck & A.R. Millard (eds.), *Tools for constructing chronologies: crossing disciplinary boundaries, Lecture notes in statistics* 177, 25-41.
- Beckerman, S.M., 2011/2012 (2012): Dutch beaker chronology re-examined, *Palaeohistoria* 53/54, 25-64.
- Beckerman, S.M., 2015: *Corded ware coastal communities. Using ceramic analysis to reconstruct third millennium BC societies in the Netherlands*, Leiden (proefschrift Universiteit Groningen).
- Beckerman, S.M., & S. Arnoldussen 2017: Aardewerk, in: A. Müller (red.), *Steentijdactiviteiten onder een oude baksteenfabriek. Een archeologische opgraving op het voormalig greswarenfabriekterrein te Oppe Brik in Reuver*, Amersfoort (ADC-rapport 4356), 29-40.
- Beek, Z. van, 2004: An ancestral way of burial. Late Neolithic graves in the southern Netherlands, in: M. Besse & J. Desideri (eds.), *Graves and Funerary Rituals during the Late Neolithic and the Early Bronze Age in Europe (2700-2000 BC). Proceedings of the International Conference held at the Cantonal Archaeological Museum, Sion (Switzerland), October 4th-7th 2001*, Oxford (BAR International Series 1284), 157-194.

- Beek, R. van, & H. Wevers, 1993: Scherven schrijven geschiedenis. Vondsten uit Zwolle-Ittersumerbroek, in: H. Clevis & J. de Jong (red.), *Archeologie en bouwhistorie in Zwolle 1*, Zwolle, 49-63.
- Beek, H. van der, 2007: *Archeologie in de Betuweroute. Evalueren, beschermen en begeleiden. Archeologische tracébegeleiding en fysieke bescherming in de Betuweroute*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 103).
- Beelen, P., 2006: *Kennisdocument zeelt, Tinca tinca (Linnaeus, 1758)*, Bilthoven (Kennisdocument 24).
- Beerenhout, B., 1997: Fish bones, in: D.C.M. Raemaekers, C.C. Bakels, B. Beerenhout, A.L. van Gijn, K. Hännigen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren (eds.), *Wateringen 4. A settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group in the Dutch coastal area*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 164.
- Beerenhout, B., 2001a: Vissen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam Polderweg, een mesolithisch jachtkamp in het riviereengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 243-276.
- Beerenhout, B., 2001b: Vissen, in: L.P. Louwe Kooijmans (ed.), *Hardinxveld-Giessendam De Bruin; een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 299-325.
- Beex, G., 1954: Een merkwaardige urn langs de Castersche Dijk te Hapert, *Brabants Heem* 6, 66-67.
- Beex, G., 1966: Vondsten van de Hilversum-kultuur in de Kempen, *Helinium* 6 (1), 46-49.
- Beex, G., 1968: Urnvondsten te Knegsel en Middelrode, *Brabants Heem* 20, 123-126.
- Behling, H., & M. Street 1999: Palaeoecological studies at the Mesolithic site Bedburg-Köninghoven near Cologne, *Vegetation History and Archaeobotany* 8, 273-285.
- Bendrey, R., 2012: From wild horses to domestic horses: a European perspective, *World Archaeology*, 44(1), 135-157.
- Berendsen, H.J.A., 2002: De Laat-Glaciaal en Holocene ontstaansgeschiedenis van de Rijn-Maas delta, *Grondboor & Hamer* 56(3/4), 51-59.
- Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land: inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2007: History of geological mapping of the holocene Rhine-Meuse delta, the Netherlands. *Netherlands Journal of Geosciences* 86(3), 165-177.
- Berendsen, H.J.A., B. Makaske, O. van de Plassche, M.H.M van Ree, S. Das, M. van Dongen, S. Ploumen & W. Schoenmakers 2007: New groundwater-level rise data from the Rhine-Meuse Delta. Implications for the reconstruction of Holocene relative mean sea-level rise and differential land-level movements, *Netherlands Journal of Geosciences* 86(4), 333-354.
- Berendsen, H.J.A., & E. Stouthamer 2000: Late Weichselian and Holocene palaeogeography of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 161, 311-335.
- Berendsen, H.J.A., & E. Stouthamer 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., & E. Stouthamer 2002: Paleogeographic evolution and avulsion history of the Holocene Rhine-Meuse delta, The Netherlands, *Netherlands Journal of Geosciences / Geologie en Mijnbouw* 81(1), 97-112.
- Bergerbrant, S., 2007: *Bronze Age Identities: Costume, Conflict and Contact in Northern Europe 1600-1300 BC* (Stockholm Studies in Archaeology no 43), Stockholm.
- Berkvens, R., 2004: Materiële cultuur uit de periode Late Bronstijd - Midden-ijzertijd, in: C.W. Koot & R. Berkvens (red.), *Bredase akkers eeuwenoud. 4000 jaar bewoningsgeschiedenis op de rand van zand en klei*, Breda, 179-189.
- Bernardini, F., A. de Min, D. Lenaz, P. Šída, C. Tuniz & E. Montagnari Kokelj 2012 : Shaft-hole axes from Caput Adriae made from amphibole-rich metabasites: evidence of connections between northeastern Italy and central Europe during fifth millennium BC, *Archaeometry* 54(3), 427-441.
- Bersu, G., 1936: Rössener Wohnhäuser vom Goldberg, O.A. Neresheim, Württemberg, *Germania* 20, 229-243.
- Bertemes, F., & A. Northe 2007: *Der Kreisgraben von Goseck. Ein Beitrag zum Verständnis früher monumentaler Kultbauten Mitteleuropas*, Rahden (Vorträge des 25. Niederbayerischen Archäologentages), 137-168.

- Bertemes, F., & A. North 2010: Goseck – neue Forschungen zum Ringheiligtum und zum Benediktinerkloster. Die Kreisgrabenanlage von Goseck, *Archäologie in Sachsen-Anhalt* 5, 9-32.
- Bertemes, F., & H. Meller (Hrsg.), 2012: *Neolithische Kreisgrabenanlagen in Europa. Internationale Arbeitstagung 7.-9. Mai in Goseck (Sachsen-Anhalt)*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Band 8).
- Bērziņš, V., 2008: Särnate: living by a coastal lake during the East Baltic Neolithic, *Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora* 86, Oulu (PhD thesis University of Oulu).
- Beug, H.-J., 2004: *Leitfaden der Pollenbestimmung für Mitteleuropa und angrenzende Gebiete*, München.
- Beuker, J.R., 1989: Mesolithische bewoningssporen op een zandopduiking te Nieuw-Schoonebeek, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 106, 117-186.
- Beuker, J.R., 2014: Die Flintarten von Helgoland und die Benutzung von Helgoländer Plattenflint, *Siedlungs- und Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 37, 19-32.
- Beuker, J.R., A.G.F.M. Cuijpers, E. Drenth, A.E. Lanting & G.J.R. Maat 2001: Nogmaals de grafheuvel 'de ketenberg' te Eext: over de dodenhouding in graven van de klokbekercultuur in Nederland, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 118, 109-118.
- Beuker, J.R., & E. Drenth 1999: Scandinavische dolken in Drenthe, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 116, 95-125.
- Beuker, J.R., & E. Drenth 2005: Een herbeschouwing van de dodenhouding in graven van de klokbekercultuur in Nederland, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 122, 110-112.
- Beuker, J.R., E. Drenth, A.E. Lanting & A.P. Schuddebeurs 1992: De stenen bijlen en hamerbijlen van het Drents Museum: een onderzoek naar de gebruikte steensoorten, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 109, 111-139.
- Beurden, L. van, 2008a: *Vegetatie en ontwikkelingen in het riviereengebied in de Bronstijd*, Zaandam (Biaxiaal 331).
- Beurden, L. van, 2008b: Macroresten, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-Locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 315-324.
- Beyries, S., C. Hamon & Y. Maigrot (eds.) 2021: *Beyond use wear traces. Going from tools to people by means of archaeological wear and residue analysis*, Leiden.
- Bianchi, G., 1995: Plant Waxes, in: R.J. Hamilton (ed.), *Waxes: chemistry, molecular biology and functions*, Scotland, 175-222.
- Bijlsma, M.M., 2006: Aardewerk, in: H.A.P. Veldman, *Duiven de Eng, Graafstaete vindplaats 1, een archeologische opgraving*, Amersfoort (ADC Rapport 537), 25-27.
- Binford, L.R., 1980: Willow smoke and dogs' tails: hunter-gatherer settlement systems and archaeological site formation, *American Antiquity* 45, 4-20.
- Bishop, R.R., 2019: Experiments on the effects of charring on hazelnuts and their representation in the archaeological record, *Journal of Archaeological Science: Reports* 26, 101839.
- Bishop, R.R., M.J. Church & P.A. Rowley-Conwy 2013: Seeds, fruits and nuts in the Scottish Mesolithic, *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* 143, 9-71.
- Bitter, P., M. Boulonois & T. de Ridder 2002: Bijlage 3 Friese ringvormige aardewerken constructies: pottenbakkersovens?, in: P. Bitter, *Graven en begraven. Archeologie en geschiedenis van de Grote Kerk van Alkmaar*, Hilversum (proefschrift Universiteit van Amsterdam), 147-172.
- Bloemers, J.H.F., 1968: Flintdolche vom skandinavischen Typus in den Niederlanden, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 18, 47-110.
- Bloemers, J.H.F., 1973: Archeologische kroniek van Limburg over de jaren 1969-1970, *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 107/108, 7-79.
- Blom, E., & H.M. van der Velde (red.) 2015: *Boxmeer, Sterckwijk. 4500 jaar wonen, werken en begraven langs de Maas*, Amersfoort (ADC-rapport 3500/ADC Monografie 18).
- Bloo, S.B.C., 2001: Aardewerk, in: P.F.B. Jongste (red.), *Rhenen-Remmerden, AOO en DO, Bunschoten* (ADC-rapport 92), 12, afb. 14, 37-39 en 41-42.

- Bloo, S.B.C., 2002: Aardewerk, in: E.E.B. Bulten, F.J.G. van der Heijden & T. Hamburg (red.), *Emmeloord, Prehistorische visweren en fuiken*, Bunschoten (ADC-rapport 140), 78-87.
- Bloo, S.B.C., 2003: Het prehistorisch aardewerk, in: D.A. Gerrets & A.H. Schutte (red.), *Schagen - Plangebied De Hoep Noord. Het archeologisch onderzoek in 2002*, Bunschoten (ADC-rapport 179), 25-27.
- Bloo, S.B.C., 2005: Prehistorisch aardewerk van Well-Aijen, in: G. Tichelman, *Archeologisch onderzoek in het kader van De Maaswerken. Inventariserend Veldonderzoek (IVO), waarderende fase Well-Aijen*, Amersfoort (ADC-rapport 404), 101-127.
- Bloo, S.B.C., 2007: Prehistorisch aardewerk, in: E.E.B. Bulten, *Definitief archeologisch onderzoek bij de Oude Waalsdorperweg 37 & 38 in Den Haag. Bronstijd, ijzertijd en middeleeuwen in het tracé van de Hubertustunnel*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 9), 109-117.
- Bloo, S.B.C., 2008: Hilversum in de polder. Hilversumaardewerk van de vindplaats Emmeloord, *Westerheem* 57(6), 348-352.
- Bloo, S.B.C., 2011: Aardewerk, in: J.M. Moree, C.C. Bakels, S.B.C. Bloo, J.T. Brinkhuizen, R.A. Houkes, P.F.B. Jongste, M.C. van Trierum, A. Verbaas & J.T. Zeiler, Barendrecht-Carnisselande: bewoning van een oeverwal vanaf het Laat Neolithicum tot in de Midden-Bronstijd, in: A. Carmiggelt, M.C. van Trierum & D.A. Wesselingh (red.), *BOOR balans 7. Archeologisch onderzoek in de gemeente Barendrecht. Prehistorische bewoning op een oeverwal en middeleeuwse bedijking en bewoning*, Rotterdam, 47-48, 56-64, 81-86 en 94-96.
- Bloo, S.B.C., 2013a: Prehistorisch aardewerk van Den Haag Bronovo, in: E.E.B. Bulten & Y.M. Boonstra (red.), *Bronovo, een Hilversumvindplaats aan zee, gemeente Den Haag. Bronstijd- en ijzertijdbewoning in de Haagse duinen*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 16), 51-81.
- Bloo, S.B.C., 2013b: Prehistorisch aardewerk, in: J. Schreurs (red.), *Archeologie in Via Limburg; Omleiding N273-Haalen. Jagers, verzamelaars en boeren uit de prehistorie te Haalen-Napoleonsweg (gem. Leudal, provincie Limburg)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 217), 47-76.
- Bloo, S.B.C., 2018: Handgevormd aardewerk, in: M. Tump (red.), *Sporen onder Betonson. Onderzoek naar bewoningssporen uit de bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd onder de voormalige betonfabriek te Son, gemeente Son en Breugel, 's-Hertogenbosch* (BAAC rapport A-16.0031), 64-66.
- Bloo, S.B.C., 2019: Neolithische invloed op de ijzertijdpottenbakker? Mysterieuze versiering op ijzertijdaardewerk, in: S. Arnoldussen, E. Ball, J. van Dijk, E. Norde & N. de Vries (red.), *Metaaltijden 6. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 47-57.
- Bloo, S.B.C., J. Bouwmeester & R. Machiels 2007: Prehistorisch aardewerk en vuursteen uit Heeten, in: H.M. van der Velde (red.), *Germanen, Franken en Saksen in Salland*, Amersfoort (ADC Monografie 1), 193-206.
- Bloo, S.B.C., E. Drenth, R.A. Houkes & A. Verbaas 2017: *KNA-Leidraden Anorganisch Materiaal Leidraad 1: Handgevormd aardewerk (ca. 5200 v.Chr.-200 n.Chr.)*, Gouda (versie 1.1).
- Bloo, S.B.C., & E. Drenth, 2021: Handgevormd prehistorisch aardewerk, in: M. Mostert (red.), *Tilburg-Berkel-Enschot Koningsoord. Fase 2, 3, en 4. Proefsleuvenonderzoeken (IVO-P) en opgravingen*, 's-Hertogenbosch (BAAC-project A-17.0151, A-18.0073, A-18.0301, A-19.0127, A-19.0357 en A-20.0037), 45-46.
- Bloo, S.B.C., & W. Schouten 2002: Aardewerk, in: P.F.B. Jongste & G.J. van Wijngaarden (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Het erfgoed van Eigenblok. Bewoningssporen uit de Bronstijd te Geldermalsen*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 86), 217-277.
- Bloo, S.B.C., & A.W. Verhoef 2012: Aardewerk, in: P.J.A. Stokkel, *Strijden met en tegen de elementen. Wijndaelerplantsoen in Den Haag. Boerennederzettingen uit de midden bronstijd en de ijzertijd in het duingebied*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 15), 69-100.
- Blum, M.D., & T.E. Törnqvist, 2000: Fluvial response to climate and sea level change: a review and look forward. *Sedimentology* 47 (supl. 1), 2-48.
- Boddeke, R., 1971: *Vissen & vissen*, Amsterdam/Brussel.
- Boersma, J.W., 1976: Ringvormige aardewerken voorwerpen en haardkragen, *Westerheem* 25(4), 182-188.
- Bogaard, A., 2005: 'Garden agriculture' and the nature of early farming in Europe and the Near East, *World Archaeology* 37, 177-196.

- Bogaard, A., R. Fraser, T.H.E. Heaton, M. Wallace, P. Vaiglova, M. Charles, G. Jones, R.P. Evershed, A.K. Styring, N.H. Andersen, R.-M. Arbogast, L. Bartosiewicz, A. Gardeisen, M. Kanstrup, U. Maier, E. Marinova, L. Ninov, M. Schäfer & M. Stephan 2013: Crop manuring and intensive land management by Europe's first farmers, *Proceedings of the National Academy of Science* 110(31), 12589-12594.
- Böhme, G., 1977: Bestimmung quartärer Anuren Europas an Hand von Skelettelementen, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Reihe* 3, 283-299.
- Boon, J.J., B. Brandt-de Boer, G.B. Eijkel, E. Vlegels, L. Sijsma & J.T.M. Wouters 1987: Differentiation of phage sensitive and phage resistant *Streptococcus cremoris* strains by pyrolysis mass spectrometry and discriminant analysis of the cell walls, in: E. Heinzle & M. Reuss (eds.), *Mass spectrometry in biotechnological process analysis and control*, Boston, 187.
- Boreel, G.L., 2014: Landschappelijke ligging, in: E.H. Norde & J. van Renswoude (red.); *Van grafheuvel tot boerenerf; proefsleuvenonderzoek in Medel 2, gemeente Tiel; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (proefsleuven)*, Weesp (RAAP-rapport 2897), 33-46.
- Boreel, G.L., 2019: Fysische geografie, in: D. Habermehl, J. van Kampen & J. van Renswoude (red.), *Opgravingen te Tiel-Medel-Hazenkamp en Tiel-De Reth. Twee grafvelden uit de Romeinse tijd en nederzettingssporen uit de Late IJzertijd, vroeg-Romeinse tijd en laat-Romeinse tijd*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 80), 51-82.
- Borggaard, O.K., 2002: *Soil chemistry in a pedological context*, Frederiksberg.
- Borman, R, 1981: *Archeologie in Gelderland*, Zutphen.
- Bos, I.J., 2010: Architecture and facies distribution of organic-clastic lake fills in the fluvio-deltaic Rhine-Meuse system, The Netherlands. *Journal of Sedimentary Research* 80, 339-356.
- Bos, J.A.A., & C.R Janssen 1996: Local impact of Palaeolithic man on the environment during the end of the last glacial in the Netherlands, *Journal of Archeological Science* 23, 731-739.
- Bosch, P.W., 1992: De herkomstgebieden van de Maasgesteenten, *Grondboor & Hamer* 46(3), 57-64.
- Boshoven, E.H., 2012: *Plangebied Medel 2 te Echteld, gemeente Neder-Betuwe; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennd en karterend booronderzoek)*, Weesp (RAAP-rapport 2551).
- Bourgeois, Q.P.J., 2011: De graven in het landschap, in: *Bronstijd opgespoord. Archeologisch onderzoek van prehistorische vindplaatsen op Bedrijvenpark H2O - plandeel Oldebroek (Provincie Gelderland)*, Leiden (Archol rapport 142 / ADC rapport 2627), 261-268.
- Bourgeois, Q.P.J., 2013: *Monuments on the horizon. The formation of the barrow landscape throughout the 3rd and 2nd millennium BC*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden).
- Bourgeois, Q.P.J., & D.R. Fontijn 2007: Nieuw onderzoek naar twee grafheuvels op de Utrechtse Heuvelrug, gemeente Rhenen (Nl.), *Lunula* 15, 3-12.
- Bourgeois, Q.P.J., & D.R. Fontijn 2008: Houses and barrows in the Low Countries, in: S. Arnoldussen & H. Fokkens (eds.), *Bronze Age Settlements in the Low Countries*, Oxford, 41-57.
- Bouwmeester, H.M.P., H.A.C. Fermin & M. Groothedde (red.) 2008: *Geschapen Landschap. Tienduizend jaar bewoning en ontwikkeling van het cultuurlandschap op de Looërenk in Zutphen. Archeologisch onderzoek*, Zutphen/s-Hertogenbosch (BAAC-rapport 00.068).
- Bowman, D.D., 2021: *Georgis' Parasitology for Veterinarians*, New York (11th edition).
- Braadbaart, F., 2004: *Carbonisation of peas and wheat – a window into the past, a laboratory study*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Braadbaart, F., & I. Poole, 2008: Morphological, chemical and physical changes during charcoalification wood and its relevance to archaeological contexts, *Journal of Archaeological Science* 35, 2434-2445.
- Braat, W.C., 1936: Een urnenveld te Knegsel (Gem. Vessem), *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 17, 38-46.
- Brandt, K.H., 1967: *Studien über steinerne Äxte und Beile der Jüngerer Steinzeit und der Stein-Kupferzeit Nordwestdeutschlands*, Hildesheim.

- Brandt, R.W., 1988: Aardewerk uit enkele Bronstijd-nederzettingen in West-Friesland, in: J.H.F. Bloemers (red.), *Archeologie en Oecologie van Holland tussen Rijn en Vlie*, Assen/Maastricht (Studies in Prae- en Protohistorie 2), 206-267.
- Brandt, R.W., E. Drenth, M. Montforts, R.H.P. Proos, I.M. Roorda & R. Wiemer 1992: *Archeologisch Basis Register*, Amersfoort (versie 1.0).
- Breeuwsma, A., & J.T. Huinink 1990: Chemische evenwichten en processen, in: W.P. Locher & H. de Bakker (red.), *Bodemkunde van Nederland* deel 1 (hoofdstuk 16), Den Bosch, 231-242.
- Bridge, J.S., 2003: *Rivers and floodplains. Forms processes and sedimentary record*, Oxford.
- Bridge, J.S., J. Alexander, R.E.L.L. Collier, R.L. Gawthorpe & J. Jarvis 1995: Groundpenetrating radar and coring used to study the large-scale structure of point-bar deposits in 3-D, *Sedimentology* 42(6), 839-852.
- Brindley, A.L., 1986: The typochronology of TRB West Group Pottery, *Palaeohistoria* 28, 93-132.
- Brinkhuizen, D.C., 1976: De visresten van Swifterbant, *Westerheem* 25, 246-252.
- Brinkhuizen, D.C., 1983: Some notes on recent and pre- and protohistoric fishing gear from northwestern Europe, *Palaeohistoria* 25, 7-53.
- Brinkhuizen, D.C., 2006: Fish, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schipluiden. A Neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 cal BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 449-470.
- Brinkkemper, O., M.C. Eerden & K. van der Graaf (red.) 1998: *Handboek ROB-specificaties*, Amersfoort.
- Brinkkemper, O., & H. van Haaster 2012: Eggs of intestinal parasites whipworm (*Trichuris*) and mawworm (*Ascaris*): Non-pollen palynomorphs in archaeological samples, *Review of palaeobotany and Palynology* 186, 16-21.
- Brinkkemper, O., W-J. Hogestijn, H. Peeters, D. Visser & C. Whitton 1999: The Early Neolithic site at Hoge Vaart, Almere, the Netherlands, with particular reference to non-diffusion of crop plants, and the significance of site function and sample location. *Vegetation History & Archaeobotany* 8, 79-86.
- Broeke, P.W. van den, 1980: *Bewoningssporen uit de IJzertijd en andere perioden op de Hooiondonkse akkers, gem. Son en Breugel, prov. Noord-Brabant*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 13), 7-68.
- Broeke, P.W. van den, 1983: Neolithic bone and antler objects from the Hazendonk near Molenaarsgraaf (Prov. South Holland) (Hazendonk Paper 2), *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 64, 163-195.
- Broeke, P.W. van den, 1987: De dateringsmiddelen voor de ijzertijd van Zuid-Nederland, in: W.A.B. van der Sanden & P.W. van den Broeke (red.), *Getekend zand. Tien jaar archeologisch onderzoek in Oss-Ussen*, Waalre, 23-43.
- Broeke, P.W. van den, 2002a: Een vurig afscheid? Aanwijzingen voor verlatingsrituelen in ijzertijdnederzettingen, in: H. Fokkens & R. Jansen (red.), *2000 Jaar bewoningsdynamiek in het Maas-Demer-Scheldegebied*, Leiden, 45-61.
- Broeke, P.W. van den, 2002b: *Vindplaatsen in vogelvlucht. Beknopt overzicht van het archeologische onderzoek in de Waalsprong 1996-2001*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 1).
- Broeke, P.W. van den, 2005: IJzersmeden en pottenbaksters. Materiële cultuur en technologie, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam, 603-625.
- Broeke, P.W. van den, 2012: *Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. Studies naar typochronologie, technologie en herkomst*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden).
- Broeke, P.W. van den, J.A. den Braven & E.A.G. Ball 2010: *Midden-neolithicum tot en met vroeg-Romeinse tijd in het Zuiderveld. Onderzoek van nederzettingssporen en graven te Nijmegen-Ressen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 15).
- Broeke, P.W. van den, H. Fokkens & A.L. van Gijn 2005: Een prehistorie van deze tijd, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam, 17-31.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen 1992: *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*, Utrecht (Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV no. 56).

- Bronk Ramsey, Ch., 1995: Radiocarbon kalibration and analysis of stratigraphy: the Oxcal program. *Radiocarbon* 37(2), 425-430.
- Bronk Ramsey, Ch., 1997: Probability and dating. *Radiocarbon* 40(1), 461-474.
- Bronk Ramsey, Ch., 2009: Bayesian analysis of radiocarbon dates. *Radiocarbon* 51(1), 337-360.
- Bronk-Ramsey, Ch., 2021: OxCal 4.4.4 kalibration program (web interface buildnumber 132, last updated: 1/3/2021) [//c14.arch.ox.ac.uk/oxcal.html](http://c14.arch.ox.ac.uk/oxcal.html) (last updated 2/24/2022).
- Brophy, K., & K. Millican 2015: Wood and Fire: Scotland's Timber Cursus Monuments, *The Archaeological Journal* 172(2), 297-324.
- Brounen, F.T.S., 2016: Rössen-cultuur, in: L.W.S.W. Amkreutz, F.T.S. Brounen, J.H.C. Deeben, R. Machiels, M.-F. van Oorsouw & B.I. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijd-vondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 145-149.
- Brounen, F.T.S., & L.W.S.W. Amkreutz 2016: Rotsgesteente/Geslepen bijlen, in: L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deeben, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 206-210.
- Brown, W.A.B., P.V. Christofferson, M. Massler & M.B. Weiss 1960: Postnatal tooth development in cattle, *American Journal of Veterinary Research* 21(80), 7-34.
- Brown, W.K., & K.H. Wohletz 1995: Derivation of the Weibull distribution based on physical principles and its connection to the Rosin-Rammler and lognormal distributions, *Journal of Applied Physics* 78(4), 2758-2763.
- Brown, T.A., D.E. Nelson, J.S. Vogel & J.R. Southon 1988: Improved collagen extraction by modified Longin method, *Radiocarbon* 30(2), 171-177.
- Bruins, H.J., 1986: Wijnthmen, gem. Zwolle, in: A.D. Verlinde (red.), *Archeologische Kroniek van Overijssel over 1985*, *Overijsselse Historische Bijdragen* 101, 140-141.
- Bruning, L., 2012: *Integrale Kennisagenda Archeologie Provincie Gelderland. Rivierengebied, Veluwe, Oost-Gelderland*, zonder plaats.
- Brunsting, H., 1947: Het grafheuvelonderzoek, in: H.E. van Gelder, P. Glazema, G.A. Bontekoe, H. Halbertsma, W. Glasbergen (red.), *Een kwart eeuw oudheidkundig bodemonderzoek in Nederland* (Gedenkboek A.E. van Giffen 1922-1947), Meppel, 223-253.
- Buck, C., & M. Juarez, 2017: *Bayesian radiocarbon modelling for beginners*, arXiv:1704.07141.
- Buczka, M., 2013: Die mittellneolithische Besiedlung im Soester Westen – Ergebnisse der Ausgrabungen Am Ardey/Rüenstert/Am Brinkenkamp, in: W. Melzer (Hrsg.), *Neue Forschungen zum Neolithikum in Soest und am Hellweg*, Soest (Soester Beiträge zur Archäologie Band 13), 63-98.
- Buisman, J., 1996: *Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen Deel 2 1300-1450 AD*, Franeker.
- Bulten, E.E.B., 1988: *De beenindustrie van Swifterbant: een onderzoek naar het bewerkte skeletmateriaal van de vindplaatsen S3 en S5*, Groningen (doctoraalscriptie Biologisch-Archeologisch Instituut).
- Bulten, E.E.B., 1998: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek in het tracé van de Betuweroute, vindplaats 18, Dodewaard/Veedijk-West*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 33).
- Bulten, E.E.B., 2001: Het barnsteen van de laat-neolithische nederzetting 'Mienakker': een onderzoek naar de bewerking van barnsteen in een nederzetting van de Enkelgrafcultuur, in: R.M. van Heeringen & E.M. Theunissen (red.), *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 21), 471-484.
- Bulten, E.E.B., & Y.M. Boonstra (red.) 2013: *Bronovo, een Hilversumvindplaats aan zee, gemeente Den Haag. Bronstijd- en ijzertijdbewoning in de Haagse duinen*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicaties 16).
- Bulten, E.E.B., & A.T. Clason 2001: The antler, bone and tooth tools of Swifterbant, The Netherlands (c. 5500-4000 cal. BC) compared with those from other Neolithic sites in the Netherlands, in: A.M. Choyke & L. Bartosiewicz (eds.), *Crafting bone: skeletal technologies through time and space* (BAR International Series 937), 297-320.

- Bulten, E.E.B., & E. Smits 1998: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek in het tracé van de Betuweroute, vindplaats 28, Geldermalsen/Knooppunt B-Voetakker*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 29).
- Bunnik, F.P.M., 2005: *Pollenanalyses van afzettingen uit de Grensmaas (van Borgharen tot Koeweide)*, Utrecht (TNO rapport, NITG 04-231-B1105).
- Burg, A. von, 1990: *Die Glockenbecherkultur im Mittelbe-Saalegebiet. Ihre Gliederung und ihre Stellung zur Saaleschnurkeramik*, Bern.
- Burlingame, R.D., & M. Markels Jr. 1978: Passivating Metallic Cuttings and Turnings, *United States Patent* 4,075,370.
- Bürmann, H.H., 2012: Keramische artefacten, in: M.J.M. de Wit, *Wonen en werken in het IJsseldal in de Midden-Bronstijd - Vroege Middeleeuwen. Archeologisch onderzoek naar de nederzettingen op plangebied 'Achter 't Holthuis' te Twello, gemeente Voorst (Gld)*, Groningen (ARC-Publicaties 234), 261-267.
- Bursch, F.C., 1933: Die Becherkultur in den Niederlanden, *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 14, 39-123.
- Butler, J.J., 1963: Bronze Age connections across the North Sea; A Study in Prehistoric Trade and Industrial Relations between the British Isles, the Netherlands, North Germany and Scandinavia c. 1700-700 B.E., *Palaeohistoria* 9, 1-286.
- Butler, J.J., 1969: *Nederland in de Bronstijd*, Bussum (Fibulareeks 31)
- Butler, J.J., 1986: Drouwen: end of a 'Nordic' rainbow?, *Palaeohistoria* 28, 133-168.
- Butler, J.J., 1987: Bronze Age connections: France and the Netherlands, *Palaeohistoria* 29, 9-34.
- Butler, J.J., 1990: Bronze Age metal and amber in the Netherlands (I), *Palaeohistoria* 32, 47-110.
- Butler, J.J., 1995-1996: Bronze Age metal and amber in the Netherlands (II-1), catalogue of flat axes, flanged axes and stopridge axes, *Palaeohistoria* 37/38, 159-243.
- Butler, J.J., & H. Fokkens 2005: Van steen naar brons. Technologie en materiële cultuur, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A.L. van Gijn (red.), *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam, 371-406.
- Butler, J.J., J.N. Lanting & J.D. van der Waals 1972: Anner Tol III: a four period Bell Beaker and Bronze Age barrow at Schuilingsoord, gem. Zuidlaren, Drenthe, *Helinium* 12, 225-241.
- Butler, J.J., & H. Steegstra 2007/2008: Bronze Age metal and amber in the Netherlands (IV). Hoards and rich graves in the Late Bronze Age, Part A, *Palaeohistoria* 49/50, 375-414.
- Butler, J.J., & J.D. van der Waals 1966: Bell Beakers and early metalworking in the Netherlands, *Palaeohistoria* 12, 42-139.
- Butter, J., 1935: Uit de praehistorie van Deventer en omstreken, *De Levende Natuur* 60(6), 115-123.
- Buurman, J., 1996: *The Eastern Part of West-Friesland in later Prehistory. Agricultural and Environmental Aspects*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Çakırlar, C., R. Breider, F. Koolstra, K.M. Cohen & D.C.M. Raemaekers 2020: Dealing with domestic animals in the 5th millennium cal BC Dutch wetlands: new insights from old Swifterbant assemblages, in: K.J. Gron, L. Sørensen & P. Rowley-Conwy (eds.), *Farmers at the Frontier: A Pan-European Perspective on Neolithisation*, Oxford/Philidelphia, 263-287.
- Camacho, M., A. Araújo, J. Morrow, J. Buikstra & K. Reinhard 2018: Recovering parasites from mummies and coprolites: an epidemiological approach, *Parasites & Vectors* 11, 248.
- Candel, J.H.J., B. Makaske, J.E.A. Storms & J. Wallinga 2017: Oblique aggradation. A novel explanation for sinuosity of low-energy streams in peat-filled valley systems, *Earth Surface Processes and Landforms* 42(15), 2679-2696.
- Candel, K.H.J., 2020: *Ahead of the curve. Channel pattern formation of low-energy rivers*, Wageningen (PhD thesis Landbouwniversiteit Wageningen).
- Canti, M., & J. Corcoran 2015: *Geoarchaeology. Using Earth Sciences to Understand the Archaeological Record*, Swindon.
- Cappers, R.T.J., & R. Neef 2012: *Handbook of Plant Palaeoecology*, Groningen.

- Cappers, R.T.J., & D.C.M. Raemaekers 2008: Cereal cultivation at Swifterbant? Neolithic wetland farming on the north European plain, *Current Anthropology* 49(3), 385-402.
- Carmiggelt, A., & P.J.W.M. Schulten, 2002: *Veldhandleiding archeologie. Archeologie Leidraad 1*, Zoetermeer.
- Casteel, R.W., & D.K. Grayson 1977: Terminological problems in quantitative faunal analysis, *World Archaeology* 9(2), 235-242.
- Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2018: *Specialistisch onderzoek, protocol 4006. Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3; landbodems*, Gouda.
- Chapin, F.S., P.A. Matson & H.A. Mooney 2002: *Principles of terrestrial ecosystem ecology*, New York.
- Chenery, C., H. Eckardt & G. Müldner 2011: Cosmopolitan Catterick? Isotopic evidence for population mobility on Rome's Northern frontier, *Journal of Archaeological Science* 38, 1525-1536.
- Christensen, A.M., P.M. Holm, U. Schuessler & J. Petrasch 2006: Indications of a major Neolithic trade route – an archaeometric geochemical and Sr, Pb isotope study on amphibolitic raw material from present day Europe, *Applied Geochemistry* 21, 1635-1655.
- Chvojka, O., P. Menšík, T. Šálková & M. Kuna 2019: Webgewichte oder Feuerböcke? Tongewichte vom jung-bronzezeitlichen Siedlungsareal bei Březnice (Kr. Tábor) aus der Sicht der Archäologie und Archäobotanik, *Archeologické rozhledy* 71, 267-308.
- Claassen, A., 1975: Hilversum-urne te Maaseik, *Limburg* 54, 119-125.
- Clark, A., 1990: *Seeing beneath the soil: prospecting methods in archaeology*, London.
- Clarke, D.L., 1966 (1967): A tentative reclassification of British beaker pottery in the light of recent research, *Palaeohistoria* 12, 179-198.
- Clason, A.T., 1974: The antler, bone and tooth objects from Velzen. A short description, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 14, 119-132.
- Clason, A.T., 1978: Worked bone, antler and teeth. A preliminary report (Swifterbant contribution 9), *Helinium* 18, 83-86.
- Clason, A.T., & D.C. Brinkhuizen 1978: Swifterbant, mammals, birds, fishes. A preliminary report (Swifterbant contribution 6), *Helinium* 18, 69-82.
- Cohen, K.M., 2003: Differential subsidence within a coastal prism: late-glacial-holocene tectonics in the Rhine-Meuse Delta, the Netherlands, Utrecht (Netherlands Geographical Studies 316) (proefschrift Universiteit Utrecht).
- Cohen, K.M., 2005: 3D Geostatistical interpolation and geological interpretation of palaeo-groundwater rise within a Holocene coastal prism, in: L. Giosan & J.P. Bhattacharaya (eds.), *River deltas: concepts, models and examples*, Tulsa (Society for Sedimentary Geology Special Publication 83), 341-364.
- Cohen, K.M., M.J.P. Gouw & J.P. Holten 2005: Fluvio-deltaic floodbasin deposits recording differential subsidence within a coastal prism (Central Rhine-Meuse Delta, the Netherlands), in: M.D. Blum, S.B. Marriott & S.F. Leclair (eds.), *Fluvial Sedimentology* 7, Oxford, 295-320.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer & H.J.A. Berendsen 2002: Fluvial deposits as a record for Late Quaternary neotectonic activity in the Rhine-Meuse delta, the Netherlands. *Netherlands Journal of Geosciences / Geologie en Mijnbouw* 81(3-4), 389-405.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts 2012a: *Rhine-Meuse Delta Studies. Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*, Utrecht (digitale dataset).
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts 2012b. *Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta*, Utrecht (digitale dataset en catalogus).
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, W.Z. Hoek, H.J.A. Berendsen & H.F.J.A. Kempen 2009: *Zand in Banen: Zanddiepte-kaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de Provincies Gelderland en Overijssel*, Arnhem.
- Cohen, K.M., W.H.J. Toonen & H.J.T. Weerts 2016: *Overstromingen van de Rijn gedurende het Holoceen. Relevantie van de grootste overstromingen voor de archeologie van het Nederlandse Rivierengebied*, Delft/ Utrecht (Deltares-rapport 1209091-000).

- Colenberg, J., 2020: *Micromorfologie archeologie. NBBM10 Medel-De Roeskamp*, Lelystad (MiArc-rapport 100003).
- Colenberg, J., & D.J. Huisman 2018: Micromorfologie: een herinterpretatie van vloer- en woonniveaus, in: J.A.G. Nicolay (red.), *Huisplaatsen in De Onlanden, De geschiedenis van een Drents veenweidegebied*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 34), 213-233.
- Coles, J.M., & A.F. Harding 1979: *The Bronze Age in Europe: An Introduction to the Prehistory of Europe, C. 2000-700 BC*, Cambridge.
- Colley, S.M., 1990: The analysis and interpretation of archaeological fish remains, *Archaeological Method and Theory* 2, 207-253.
- Collins, M.J., C.M. Nielsen-Marsh, J. Hiller, C.I. Smith & J.P. Roberts 2002: The survival of organic matter in bone: a review, *Archaeometry* 44(3), 383-394.
- Colombini, M.P., & F. Modugno 2009: *Organic mass spectrometry in art and archaeology*, Chichester.
- Condit, T., & M. Keegan 2018: *Aerial investigation and mapping of the Newgrange landscape, Brú na Bóinne, Co. Meath. The Archaeology of the Brú na Bóinne World Heritage Site Interim Report, December 2018*, Dublin.
- Constandse-Westermann, T.S., & C. Meiklejohn 1979: The human remains from Swifterbant (Swifterbant Contribution 12), *Helinium* 19(3), 237-266.
- Conway, J.S., 1983: An Investigation of Soil Phosphorus Distribution within Occupation Deposits from a Romano-British Hut Group, *Journal of archaeological science* 10, 117-128.
- Coplen, T.B., C. Kendall & J. Hopple 1983: Comparison of stable isotope reference samples, *Nature* 302, 236-238.
- Cottle, D.J. (ed.), 2010: *International sheep and wool handbook*, Nottingham.
- Cremaschi, M., L. Trombino & A. Zerboni 2018: Palaeosoils and relict soils: a systematic review, in: G. Stoops, V. Marcelino & F. Mees (eds.), *Interpretation of micromorphological features of soils and regoliths*, Amsterdam, 863-894.
- Crombé, P., M. Boudin & M. van Strydonck 2011: Swifterbant pottery in the Scheldt Basin and the emergence of the earliest indigenous pottery in the sandy lowlands of Belgium, in: S. Hartz, F. Lüth & T. Terberger (eds.), *Early Pottery in the Baltic – Dating, Origin and Social Context. International Workshop at Schleswig from 20th to 21th October 2006*, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 89, 467-483.
- Crombé, P., & B. van Montfort 2007: The neolithization of the Scheldt basin in western Belgium, *Proceedings of the British Academy* 144, 263-285.
- Crombé, P., Y. Perdaen, J. Sergeant, J-P van Roeyen & M. van Strydonck 2002: The Mesolithic-Neolithic transition in the sandy lowlands of Belgium: new evidence, *Antiquity* 76, 699-706.
- Crombé, P., & J. Sergeant 2008: Tracing the Neolithic in the lowlands of Belgium: the evidence from Sandy Flanders, in: H. Fokkens, B.J. Coles, A.L. van Gijn, J.P. Kleijne, H.H. Ponjee & C.G. Slappendel (red.), *Between foraging and farming. An extended broad spectrum of papers presented to Leendert Louwe Kooijmans*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 40), 75-84.
- Croutsch, C., A. Denaire, A. Ferrier, A. Pélissier, O. Rousselet, R.-M. Arbogast 2014: Obernai Schulbach/Nouvel Hôpital (Bas-Rhin, Alsace): puits et structures domestiques du Néolithique Moyen, *InterNéo* 10, 29-41.
- Crowther, J., 2003: Potential Magnetic Susceptibility and fractional conversion studies of archaeological soils and sediments, *Archaeometry* 45, 685-701.
- Cuijpers, A.G.F.M., E. Drenth & A.E. Lanting 1994: De grafheuvel 'De Ketenberg' te Eext, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 111, 111-130.
- D'Amico, 2012: Jades and other greenstones from the Western Alps. A petrographic study of geological sampling Jade, in: P. Pétrequin, S. Cassen, M. Errera, L. Klassen, A. Sheridan & A.-M. Pétrequin (eds.), *JADE. Grandes haches alpines du Néolithique européen, Ve au IVe millénaires av. J.-C.*, Besançon (Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 17, Dynamiques territoriales, n° 6, Presses Universitaires de Franche-Comté, tome 1), 420-440.
- D'Amico, C., R. Campana, G. Felice & M. Ghedini 1995: Eclogites and jades as prehistoric implements in Europe. A case of petrology applied to Cultural Heritage, *European Journal of Mineralogy* 7, 29-41.

- D'Amico, C., E. Starnini, G. Gasparotto & M. Ghedini 2003: Eclogites, jades and other HP-metaophiolites employed for prehistoric polished stone implements in Italy and Europe, *Periodico di Mineralogia* 73, 17-42.
- Daniël, A.A.W.J., 2013: *Proefsleuvenonderzoek in plangebied Groot Oosterhout te Nijmegen-Noord, project Ngo7*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 39).
- Daniël, A.A.W.J., 2017: *Sporen vanaf het midden-neolithicum tot en met de Tweede Wereldoorlog in Nijmegen-Noord. Archeologisch onderzoek op 't Klumke: projecten Ngk2-4 en Ngk6*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 67).
- Dautzenberg, S., J. de Koning & J.P.L. Vaars 2003: *Archeologisch onderzoek op het Hoogveld te Engelen, Noord-Brabant, Zaandijk's-Hertogenbosch* (Hollandia reeks 12).
- Davis, S., & K. Rassmann 2021: Beyond Newgrange: Brú na Bóinne in the later Neolithic, *Proceedings of the Prehistoric Society* 87, 189-218.
- Davis, S.J.M., E.M. Svensson, U. Albarella, C. Detry, A. Götherström, A.E. Pires & C. Ginja 2012: Molecular and osteometric sexing of cattle metacarpals: a case study from 15th century AD Beja, Portugal, *Journal of Archaeological Science* 30, 1-10.
- Deák, J., A. Gebhardt, H. Lewis, M. Raimonda Usai & H. Lee 2017: Soils disturbed by vegetation clearance and tillage, in: C. Nicosia & G. Stoops (eds.), *Archaeological soil and sediment micromorphology*, Oxford, 233-264.
- Dee, M., S. Palstra, A. Aerts-Bijma, M. Bleeker, S. de Bruijn, F. Ghebru et al. 2020: Radiocarbon dating at Groningen: New and updated chemical pretreatment procedures, *Radiocarbon* 62(1), 63-74.
- Deeben, J., L. Amkreutz, F. Brounen, I. Devriendt, E. Drenth, M. de Grooth, R. Houkes, E. Kramer, R. Machiels, M. Niekus, H. Peeters, E. Rensink, J. Scheurs, B. Smit, L. Verhart & J.P. de Warrimont 2016. Typochronologische tabel, in: L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deeben, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 216-224.
- Deeben, J., & B.J. Groenewoudt 1999: Vondsten uit de steentijd onder esdekken, *Archeologie* 9, 53-98.
- Deeben, J., & J. Schreurs 1997: *Codelijst voor laatpaleolithische, mesolithische en neolithische artefacten*, Amersfoort (2e versie, bijgesteld op 31-8-2004).
- Deforce, K., J. Bastiaens & P. Crombé 2014: A reconstruction of middle Holocene alluvial hardwood forests (Lower Scheldt river, N-Belgium) and their exploitation during the Mesolithic-Neolithic transition period (Swifterbant culture, c. 4500–4000 BC), *Quaternaire* 25, 9-21.
- Deforce, K., J. Bastiaens, W. Van Neer, A. Eryvnyck, A. Lentacker, J. Sergeant & P. Crombé 2013: Wood charcoal and seeds as indicators for animal husbandry in a wetland site during the late mesolithic-early neolithic transition period (Swifterbant culture, ca. 4600-4000 B.C.) in NW Belgium, *Vegetation History and Archaeobotany* 22, 51-60.
- Degerbøl, M., & B. Fredskild 1970: The urus (*Bos primigenius* Bojanus) and neolithic cattle (*Bos taurus domesticus* Linné) in Denmark, *Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Biologiske Skrifter* 17(1), 1-234.
- Deiters, S., 2004: Ein frühbronzezeitlicher Hausgrundriss bei Bocholt, Kr. Borken. Ein Beitrag zum Siedlungswesen und zur absoluten Chronologie am Übergang von der Jungsteinzeit zur Bronzezeit im kontinentalen Nordwesteuropa, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 34, 499-506.
- Demirci, Ö., A. Lucquin, O.E. Craig & D.C.M. Raemaekers 2020: First lipid residue analysis of early Neolithic pottery from Swifterbant (ca. 4300-4000 BC), *Archaeological and Anthropological Sciences* 12(5), 105-115.
- Demirci, Ö., A. Lucquin, C. Çakırlar, O.E. Craig & D.C.M. Raemaekers 2021: Lipid residue analysis on Swifterbant pottery (c. 5000-3800 cal BC) in the lower Rhine-meuse area (the Netherlands) and its implications for human-animal interactions in relation to the Neolithisation process, *Journal of Archeological Science: Reports* 36, 102812.
- DeNiro, M.J., 1985: Postmortem preservation and alteration of in vivo bone collagen isotope ratios in relation to palaeodietary reconstruction, *Nature* 317, 806-809.

- Derrick, M.R., D.C. Stulik & J.M. Landry 1999: *Infrared spectroscopy in conservation science*. Scientific tools for conservation, Los Angeles.
- Desittere, M., 1968: *De urnenveldenkultuur in het gebied tussen neder-Rijn en Noordzee (periodes Ha A en B)*, Brugge (Dissertationes Archaeologicae Gandenses 11).
- Devriendt, I., 2008a: Becoming Neolithic: The Mesolithic–Neolithic transition and its impact on the flint and stone industry at Swifterbant (the Netherlands), *Documenta Praehistorica* 35, 131-141.
- Devriendt, I., 2008b: De afgeronde vuurstenen artefacten van Swifterbant (Fl.): Vuurmakers, boren of toch iets anders?, *Paleo-aktueel* 19, 66-70.
- Devriendt, I., 2008c: Diamonds are a girl's best friend: Neolithische kralen en hangers uit Swifterbant, *Westerheem* 57, 384-397.
- Devriendt, I., 2014: *Swifterbant Stones, The Neolithic stone and flint industry at Swifterbant (the Netherlands): from stone typology and flint technology to site function*. Catalogue, Groningen (Groningen Archaeological Studies 25) (PhD thesis, University of Groningen).
- Devriendt, I., 2020a: The stone industry, in: D.C.M. Raemaekers & J.P. de Roever (eds.), *Swifterbant S4 (the Netherlands). Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 36), 34-41.
- Devriendt, I., 2020b: The flint industry, in: D.C.M. Raemaekers & J.P. de Roever (eds.), *Swifterbant S4 (the Netherlands). Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 36), 42-50.
- Devriendt, I., & A. Verbaas 2018: Bijlage 5.4 Analyse natuursteen, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.A. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Well en Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700 / BAAC-Rapport A-12.0274).
- Dickmann, E., 2000: Wickelschnurkeramik aus Borken – Neue becherzeitliche Funde im westlichen Münsterland, in: H.G. Horn e.a. (red.), *Millionen Jahre Geschichte. Fundort Nordrhein-Westfalen*, Mainz (Schriften zur Bodendenkmalpflege in Nordrhein-Westfalen 5), 243-244.
- Dickmann, E., 2008: Wickelschnurkeramik und Feuersteinfunde aus Borken, in: D. Bérenger & C. Grünwald (red.), *Westfalen in der Bronzezeit*, Münster, 55.
- Diederik, F., 2002: 'Schervengericht'. Een onderzoek naar inheems aardewerk uit de late derde en vierde eeuw in de Kop van Noord-Holland, Amsterdam (AWN-reeks 3).
- Diependaele, S., & E. Drenth 2010: Archeologisch onderzoek te Hazerswoude-Rijndijk (gemeente Rijnwoude, provincie Zuid-Holland). Een nederzetting van de Vlaardingencultuur bij de Oude Rijn, *Westerheem Special* 2, 134-146.
- Dijk, G.J. van, H.J.A. Berendsen & W. Roeleveld 1991: Holocene water level development in The Netherlands' river area; implications for sea-level reconstruction, *Geologie en Mijnbouw* 70, 311-326.
- Dijk, J. van, E. Esser & J.T. Zeiler 2002: Archeozoölogie, in: B.H.F.M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 547-665.
- Dijk, J. van, & J.T. Zeiler 2008: Tussen hond en mens, in: Flamman & Besselsen (red.), *Het verleden boven water. Archeologische monumentenzorg in het AHR-project*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 148), 305-317.
- Dijk, X.C.C. van, 2007: *Plangebied Beltweg te Siebengewald, gemeente Bergen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (oppervlaktekartering en proefsleuven)*, Weesp (RAAP-rapport 1541).
- Dimbleby, G.W., 1985: *The palynology of archaeological sites*, London.
- Dinter, M. van, 2000: Fysisch geografie, in: J.W.M. Oudhof, J. Dijkstra & A.A.A. Verhoeven (red.), *Archeologie in de Betuweroute Huis Malburg: een middeleeuwse nederzetting in Kerk-Avezaath*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 81), 19-44.

- Dinter, M. van, & W.K. van Zijverden 2010: Settlement and land use on crevasse splay deposits; geoarchaeological research in the Rhine-Meuse Delta, the Netherlands, *Netherlands Journal of Geosciences / Geologie en Mijnbouw* 89(1), 21-34.
- Dive, J., & V. Eisenmann, 1991: Identification and discrimination of first phalanges from Pleistocene and modern *Equus*, wild and domestic, in: H. Meadow & H.-P. Uerpmann (eds.), *Equids in the ancient world vol II*, Wiesbaden, 278-333.
- Doesburg, J. van, 2008: Vloeren vertellen verhalen: vloeren in middeleeuwse gebouwen vanuit archeologisch perspectief, in: E. Koldeweij (red.), *Over de vloer. Met voeten getreden erfgoed*, Zwolle, 46-63.
- Doeve, P., & E. Jansma 2019: *Dendrochronologisch onderzoek naar eiken palen uit de opgraving Tiel-Medel De Roeskamp vindplaats 5 (OM-nr.4019628100)*, 's-Hertogenbosch/Deventer (BAAC Rapport A-16.0207).
- Dohrn-Ihmig, M., 1983: *Neolithische Siedlungen der Rössener Kultur in der Niederrheinischen Bucht*, München (Materialien zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie Band 21).
- Donnart, K., 2019: Le macro outillage, in: Y. Pailler & C. Nicolas (red.), *Une maison sous les dunes, Beg ar Loued, Île Molène, Finistère. Identité et adaptation des groupes humains en mer d'Iroise entre les IIIe et IIe millénaires avant notre ère*, Leiden, 425-490.
- Doorn, T.H. van, 1971: *Terminologie van riviervissers in Nederland*, Assen.
- Dorpel, A. van den, F. Beke & G. De Mulder 2018: Vlaamse vondsten van weefgewichten 'type Kanaalzone' uit de Midden-Bronstijd (België), *Lunula* 26, 39-42.
- Drenth, E., 2005: Het laat-neolithicum in Nederland, in: J. Deebe, E. Drenth, M.-F. van Oorsouw & L. Verhart (red.), *De steentijd van Nederland*, Meppel (Archeologie 11/12), 333-365.
- Drenth, E., 2006: Eén of twee graven van de Klokbeercultuur te Ede, gem. Ede, prov. Gelderland (NL), *Notae Praehistoricae* 26, 211-215.
- Drenth, E., 2008: Aardewerk, in: A. Müller, G. van Bergeijk, E. Drenth, P.C. Vos & R.M. van Heeringen, *Akersloot-Klein Dorregeest. Een vindplaats van de Klokbeercultuur in de gemeente Castricum, provincie Noord-Holland*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 159), 33-41.
- Drenth, E., 2010: Aardewerk, in: M.C.M. Langeveld, *Prehistorische bewoning in Ewijk plangebied Keizershoeve III (omgeving Klaphekstraat). Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*, Amersfoort (ADC Rapport 2401), 27-29.
- Drenth, E., 2013: Aardewerk uit de bronstijd, in: P.L.M. Hazen (red.), *Prehistorische bewoning langs een zandontginning. Een archeologische opgraving aan de Tritsstraat te Kampenhout*, Brugge (Vlaams Erfgoed Centrum rapport 1), 46-49.
- Drenth, E., 2014a: Stone Age amber from the Netherlands – an outline, *Die Kunde Neue Folge* 65, 205-242.
- Drenth, E., 2014b: Cremation graves of the Bell Beaker Culture from the Netherlands: social, spatial and temporal aspects, in: M. Besse (ed.), *Around the Petit-Chasseur Site in Sion (Valais, Switzerland) and New Approaches to the Bell Beaker Culture: Proceedings of the International Conference held at Sion (Switzerland) October 27th-30th, 2011*, Oxford, 307-318.
- Drenth, E., 2014c: Handgevormd gebruiks aardewerk, in: M. Tump, *Leersum Middelweggebied. Opgraving*, 's-Hertogenbosch (BAAC rapport A-11.0373), 104-120.
- Drenth, E., 2015a: Materiële cultuur, in: L. Meurkens (red.), *Nederzettingen uit het mesolithicum, neolithicum en de bronstijd in Loven-Noord, gemeente Tilburg*, Leiden (Archol Rapport 163), 130-137 en 180-199.
- Drenth, E., 2015b: Het handgevormde aardewerk uit de bronstijd en ijzertijd, in: A.J. Tol, *Erven uit de bronstijd en ijzertijd op een dekzandrug te Tilburg-Zuid. Een opgraving in plangebied Tradepark-Noord te Tilburg*, Leiden (Archol-rapport 176), 127-189.
- Drenth, E., 2015c: Aardewerk prehistorie, in: J. van der Leije, *Vindplaatsen uit de late prehistorie en middeleeuwen. Archeologische begeleiding van het Waterleidingtracé Tilburg - Berkel-Enschot*, Leiden (Archol-rapport 219), 55-65 en 117-123 (bijlage 6).
- Drenth, E., 2016a: Klokbeek-cultuur, in: L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deebe, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B. Smit (red.), *Vuursteen Verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 183-186.

- Drenth, E., 2016b: Bronstijd, in: L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deeben, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B. Smit (red.), *Vuursteen Verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 187-193.
- Drenth, E., 2016c: Urns in the Hilversum culture. An age- and gender-related phenomenon?, in: A. Müller & R. Jansen (red.), *Metaaltijden 3. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 149-156.
- Drenth, E., 2017: Handgevormd aardewerk uit het Neolithicum en de Vroege Bronstijd, in: D.S. Habermehl & J. van Renswoude (red.), *Duizenden jaren wonen op een rivierduin. Archeologisch onderzoek naar sporen van nederzettingsactiviteit tussen het Mesolithicum en de Nieuwe Tijd te Cuijk-De Nielt*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 44), 169-191.
- Drenth, E., 2018a: De typologie van het aardewerken vaatwerk van de Hilversum-cultuur, in: E.A.G. Ball, R. Jansen, E.H.L.D. Norde & K.M. de Vries (red.), *Metaaltijden 5. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 163-173.
- Drenth, E., 2018b: Handgevormd aardewerk, in: P.L.M. Hazen (red.), *Bronstijdsporen en een bijzondere ambachtssite. Een archeologische opgraving aan de Molenstraat te Rotselaar*, Brugge (Vlaams Erfgoed Centrum rapport 2016/066), 57-66.
- Drenth, E., 2018c: Prehistorisch aardewerk, in: L.M.B. van der Feijst (red.), *Plaatsvaste bewoning uit de Midden-Bronstijd: Opheusden ABC-terrein, gemeente Neder-Betuwe. Een archeologische opgraving*, Amersfoort (ADC-rapport 4541), 22-38.
- Drenth, E., 2018d: Depressie S521.18: het aardewerk, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 417-430.
- Drenth, E., 2020: The many dimensions of burial custom in the Dutch Bell Beaker Culture, *Notae Praehistoricae* 40, 69-90.
- Drenth, E., in voorbereiding: *Natuursteen uit de Swifterbantfase te Nieuwegein*.
- Drenth, E., T.J. ten Anscher, J.C.G. van Kampen, G.R. Nobles & P.J.A. Stokkel 2014: Huisplattegronden uit het Laat- en Midden-Neolithicum in Nederland, in: A.G. Lange, E.M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester & T. de Groot (red.), *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*, Amersfoort, 61-96.
- Drenth, E., & A.A.W.J. Daniël 2017: Aardewerk uit het midden-neolithicum tot en met de vroege bronstijd, in: A.A.W.J. Daniël (red.), *Sporen vanaf het midden-neolithicum tot en met de Tweede Wereldoorlog in Nijmegen-Noord. Archeologisch onderzoek op 't Klumke: projecten Ngk2-4 en Ngk6*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 67), 103-109.
- Drenth, E., I. Devriendt, J.R. Mooren & A. Verbaas 2018: Typering site 35A, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 281.
- Drenth, E., M. Freudenberg & S. Hartz 2009: Een depot van stenen werktuigen afkomstig van een smid van de Klokbeercultuur?, in: G.L. Williams (red.), *Een archeologische opgraving aan de Elderinkweg te Hengelo, gemeente Bronckhorst*, Amersfoort (ADC Rapport 1576), 42-64.
- Drenth, E., M. Freudenberg & B. van Os 2013: Prehistoric stone tools for metal-working from the Netherlands: an overview, in: M. Bartelheim, J. Peška & J. Turek (eds.), *From Copper to Bronze. Cultural and Social Transformations at the Turn of the 3rd/2nd Millennia B.C. in Central Europe*, Wilkau-Hasslau (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 74), 41-51.
- Drenth, E., H. Heijmans & D.M.G. Keijers z.j. (2007): Van Mesolithicum tot en met IJzertijd. Sporen uit de prehistorie te Ittervoort-industrieterrein Santfort, fase 3, gem. Leudal (Li.), in: H. Heijmans, E. Drenth, D.M.G. Keijers & J. Schreurs (red.), *Archeologisch onderzoek te Ittervoort. Oude bedrijvigheid op het industrieterrein Santfort ontsloten*, Ittervoort, 97-237.

- Drenth, E., & J.W.H. Hogestijn z.j. (2007): Bekers voor Bakker. Nieuwe ideeën over de oorsprong en ontwikkeling van klokbekers in Nederland, in: J.H.F. Bloemers (red.), *Tussen D26 en P14: Jan Albert Bakker 65 jaar*, Amsterdam, 33-146.
- Drenth, E., & R. Houkes 2017: Prehistorisch handgevormd aardewerk, in: J. van Kampen (red.), *Wonen op een toplocatie. Bewoning op een rivierduin aan de oevers van het Wijchens Meer in het Neolithicum, de Bronstijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 69), 85-156.
- Drenth, E., & H. Kars 1990: Non-flint stone tools from two Late Neolithic sites at Kolhorn, province of North Holland, the Netherlands, *Palaeohistoria* 32, 21-46.
- Drenth, E., & A.E. Lanting 1991: De chronologie van de Enkelgrafcultuur in Nederland: enkele voorlopige opmerkingen, *Paleo-Aktueel* 2, 42-46.
- Drenth, E., & E. Lohof 2005: Heuvels voor de doden. Begraving en grafritueel in bekertijd, vroege en midden-bronstijd, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam, 433-454.
- Drenth, E., & L. Meurkens 2011a: Laat-neolithische graven: synthese, in: E. Lohof, T. Hamburg & J. Flamman (red.), *Steentijd opgespoord: archeologisch onderzoek in het tracé van de Hanzelijn-Oude Land*, Leiden/Amersfoort (Archol-Rapport 138 / ADC-rapport 2576), 270-272.
- Drenth, E., & L. Meurkens 2011b: Prehistorisch aardewerk, in: E. Lohof, T. Hamburg & J. Flamman, *Steentijd opgespoord. Archeologisch onderzoek in het tracé van de Hanzelijn-Oude Land*, Leiden/Amersfoort (Archol rapport 138 / ADC-rapport 2576), 281-334.
- Drenth, E., L. Meurkens & A.L. van Gijn 2011: Laat-neolithische graven, in: E. Lohof, T. Hamburg & J. Flamman (red.), *Steentijd opgespoord. Archeologisch onderzoek in het tracé van de Hanzelijn-Oude Land*, Amersfoort (Archol rapport 138 / ADC-rapport 2576), 209-279.
- Drenth, E., & J.R. Mooren 2018: Depressie S521.18: datering en culturele affiliatie, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 437-448.
- Dresscher, S., 2013: Verbrande leem, in: W.S. van de Graaf & A. Loonen (red.), *Archeologisch onderzoek in het plangebied Daalderveld-Pasestraat te Borgharen*, Zevenaar (Archeodienst Rapport 137), 382-386.
- Driesch, A. von den, & J. Boessneck 1974: Kritische Anmerkungen zur Widerristhöhenberechnung aus Längenmassen vor- und frühgeschichtlicher Tierknochen, *Säugetierkundige Mitteilungen* 22, 325-348.
- Dubouloz, J., R. Martinez & D. Mordant 1989 : 3789 avant J.-C. en Bassin parisien: une révolution tranquille au néolithique, Nemours.
- Dugois, F., K. Fechner & K. Raynaud 2002: Dampierre-le Château "Liévaux – Un bâtiment trapézoïdal de la 2e moitié du quatrième millénaire découvert dans l'Argonne marnaise: premiers résultats, *Internéo* 4, 9-11.
- Dunell, R.C., & J.K. Stein 1989: Theoretical issues in the interpretation of microartefacts, *Geoarchaeology* 4, 31-41.
- Dusseldorp, G.L., & L.W.S.W. Amkreutz 2020: A long slow goodbye – Re-examining the Mesolithic – Neolithic transition (5500 – 2500 BCE) in the Dutch delta, in: V. Klinkenberg, R. van Oosten & C. van Driel-Murray (eds.), *A human environment. Studies in honour of 20 years Analecta editorship by prof. dr. Corrie Bakels*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 50), 121-142.
- Earwood, C., 1997: Bog butter: A two thousand year history, *Journal of Irish Archaeology* 8, 25-42.
- Eberli, U., R. Ebersbach, H. Hüster Plogmann & S. Kotai 2010: *Die horgenzeitliche Siedlung Pfäffikon-Burg*, Zürich.
- Ebner, K., 2002: *Die mittlere Bronzezeit in Südthüringen: Untersuchungen zum Bestattungsritus*, Berlin.
- Edwards, B., 2016: The Mound in the Dark Grove. Bryn Celli Ddu, Anglesey. *Current Archaeology* 318, 40-42.
- Egberts, H., 1950: *De bodemgesteldheid van de Betuwe* (Verslagen Landbouwkundige Onderzoekingen 56.19), 's-Gravenhage.

- Egberts, H., & F.W.G. Pijls 1948: *Bodemkundige overzichtskaart van Over- en Neder-Betuwe*, Wageningen.
- Elburg, R., W. Hein, A. Probst & P. Walter 2015: Field trials in neolithic woodworking - (Re)learning to use early neolithic stone adzes, in: R. Kelm (ed.), *Archaeology and Crafts – Experiences and Experiments on traditional Skills and Handicrafts in Archaeological Open-Air Museums in Europe*, Husum, 62-77.
- Elzinga, G., 1964: Enkele laat-neolithische grafvondsten van de Veluwe, prov. Gelderland, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 14, 7-22.
- Emmerik, W.A.M. van, 2009: *Kennisdocument Europese meerval *Silurus glanis* (Linnaeus, 1758)*, Bilthoven (Kennisdocument 29).
- Engelhardt, B., & E. Weickmann 1990: Archäologische Bodenspuren eines Gewichtswestuhls der frühen Eisenzeit mit einem Beitrag über Westversuche, in: M. Fansa (red.), *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Oldenburg (Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Beiheft 4), 424-426.
- Engelmark, R., & J. Linderholm 1996: Prehistoric land management and cultivation: A soil chemical study, in: V. Mejdahl & P. Siemen (eds.), *6th Nordic Conference on the Application of Scientific Methods in Archaeology*, Esbjerg, 315-322.
- Erdtman, G., 1960: The Acetolysis Method, *Svensk Botanisk Tidskrift* 54, 561-564.
- Erkens, G., 2009: *Sediment dynamics in the Rhine Catchment. Quantification of fluvial response to climate change and human impact* (Netherlands Geographical Studies 388), Utrecht.
- Ervynck, A., M. Boudin & W. Van Neer 2018: Assessing the radiocarbon freshwater reservoir effect for a Northwest-European river system (the Schelde basin, Belgium), *Radiocarbon* 60, 395-417.
- Ervynck, A., A. Lentacker, L. Muylaert & W. Van Neer 2016: Dierenresten, in: E. Meylemans, Y. Perdaen, J. Sergant, J. Bastiaens, Ph. Crombé, S. Debruyne, K. Deforce, E. Du Rang (eds.), *Archeologische opgraving van een midden-mesolithische tot midden-neolithische vindplaats te 'Bazel-sluys 5' (gemeente Kruibeke, provincie Oost-Vlaanderen)*, Brussel (Onderzoeksrapport Agentschap Onroerend Erfgoed 40), 57-83.
- Evans, A.A., 2014: On the importance of blind testing in archaeological science: the example from lithic functional studies, *Journal of Archaeological Science* 48, 5-14.
- Evin, A., L.G. Flink, A. Bălăşescu, D. Popovici, R. Andreescu, D. Bailey, P. Mirea, C. Lazăr, A. Boroneanţ, C. Bonsall, U. Strand Vidarsdottir, S. Brehard, A. Tresset, T. Cucchi, G. Larson & K. Dobney 2015: Unravelling the complexity of domestication: a case study using morphometrics and ancient DNA analyses of archaeological pigs from Romania, *Philosophical Transactions of the Royal Society B Biological Science* 370: 20130616. [DOI: 10.1098/rstb.2013.0616]
- Faber, O., L.B. Frandsen & M. Ploug 2000: *Amber. Ravmuseet*, Varde.
- Fægri, K., & J. Iversen 1989: *Textbook of pollen analysis* (4th edition), Chichester.
- Fægri, K., P.E. Kaland & K. Krzywinski 1989: *Textbook of Pollen Analysis*, Chichester (4th edition).
- Feenstra, E.J., 1976: Een nederzetting uit de overgangstijd Laat-Neolithicum/Vroege Bronstijd bij Speulde?, *Westerheem* 25(4), 166-181.
- Feldhamer, G., 2004: Dental anomalies in wild and domestic *Sus scrofa* in Illinois, *Acta Theriologica* 49(1), 139-143.
- Fermin, H.A.C., 2008: Weefgewichten, in: H.M.P. Bouwmeester, H.A.C. Fermin & M. Groothedde (red.), *Geschiedenis Landschap. Tienduizend jaar bewoning en ontwikkeling van het cultuurlandschap op de Looërenk in Zutphen; Archeologisch onderzoek, s'-Hertogenbosch* (BAAC-rapport 00.068), 231-235.
- Fermin, H.A.C., 2011: *Wulflaer. Archeologisch onderzoek naar prehistorische en middeleeuwse bewoningsresten aan de Voorsterallee te Zutphen*, Zutphen (Zutphense Archeologische Publicaties 60).
- Flamman, J.P., 1996: De reconstructie van een ijzertijd-oven uit West-Nederland, *Bulletin voor Archeologische Experimenten en Educatie* 1(1), 3-9.
- Fletcher, M., & G.R. Lock 1994: *Digging numbers. Elementary statistics for archaeologists*, Oxford.
- Floore, P.M., 1991: *Golfbandpotten van de Enkelgrafcultuur*, Amsterdam (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).

- Fokkens, H., 1992: Oss-Ussen, Schalkskamp. Verslag over het onderzoek in 1991 en 1992, *Brabants Heem* 44, 157-167.
- Fokkens, H., 2001: The periodisation of the Dutch Bronze Age: a critical review, in: W.H. Metz, B.L. van Beek & H. Steegstra (eds.), *Patina. Essays presented to Jay Jordan Butler on the occasion of his 80th birthday*, Groningen/Amsterdam, 241-262.
- Fokkens, H., 2005: Woonstalhuizen op zwervende erven. Nederzettingen in bekertijd en bronsijd, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam, 407-428.
- Fokkens, H., 2005b: Le début de l'âge du Bronze aux Pays-Bas et l'horizon Hilversum Ancien, in: J. Bourgeois & M. Talon (eds.), *L'âge du Bronze du nord de la France dans son contexte européen*, Paris (Actes des congrès nationaux des sociétés historiques et scientifiques, 125e, Lille 2000), 11-33.
- Fokkens, H., S.F.M. van As & R. Jansen 2019: *The Oss-Noord project. The second decade of excavations at Oss 1986-1996*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 48).
- Fokkens, H., & R. Jansen 2002: 2000 Jaar bewoningsdynamiek. Thema's in het metaaltijdenonderzoek, in: H. Fokkens & R. Jansen (red.), *2000 Jaar bewoningsdynamiek. Brons-ijzertijdbewoning in het Maas-Demer-Scheldegebied*, Leiden, 1-22.
- Fokkens, H., & C. Schinkel 1990: Neolithische slijpstenen uit de provincie Friesland, *De Vrije Fries* 70, 39-52.
- Fokkens, H., B.J.W. Steffens & S.F.M. van As 2016: *Farmers, fishers, fowlers, hunters. Knowledge generated by development-led archaeology about the Late Neolithic, the Early Bronze Age and the start of the Middle Bronze Age (2850-1500 cal BC) in the Netherlands*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 53).
- Fokkens, H., B. Veselka, Q.P.J. Bourgeois, I. Olalde & D. Reich 2017: *Excavations of Late Neolithic arable, burial mounds and a number of well-preserved skeletons at Oostwoud-Tuithoorn: a re-analysis of old data*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 47), 95-150.
- Fontijn, D.R., 2002: *Sacrificial Landscapes. Cultural biographies of persons, objects and 'natural' places in the bronze age of the southern Netherlands, c. 2300-600 BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 33-34).
- Fontijn, D.R., 2003: *Sacrificial Landscapes. Cultural biographies of persons, objects and 'natural' places in the Bronze Age of the southern Netherlands, c. 2300-600 BC*, Leiden (Academisch proefschrift).
- Fontijn, D.R. (red.), 2010: *Living near the dead. The barrow excavations of Rhenen-Elst: two millennia of burial and habitation on the Utrechtse Heuvelrug*, Leiden.
- Fontijn, D.R., J.J. Butler & H. Steegstra 2005: Een kokerbijl uit Tiel-Medel, in: L. van Hoof & P.F. Jongste (red.), *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronsijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol Rapport 64), 126-127.
- Fontijn, D.R., R. Jansen, Q. Bourgeois & C. van der Linde 2013: Excavating the seventh mound, in: D.R. Fontijn, S. van der Vaart & R. Jansen (eds.), *Transformation through Destruction. A monumental and extraordinary Early Iron Age Hallstatt C barrow from the ritual landscape of Oss-Zevenbergen*, Leiden, 69-118.
- Fontijn, D.R., A. Louwen, Q. Bourgeois, L. Smits & C. van der Linde, 2019: Bronze Age ancestral communities. New research of Middle Bronze Age burials in the barrow landscapes of Apeldoorn-Wieselseweg, in: C.C. Bakels, Q.P.J. Bourgeois, D.R. Fontijn & R. Jansen (eds.), *Local Communities in the Big World of Prehistoric Northwest Europe*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 47), 77-104.
- Fontijn, D.R., S. van der Vaart & R. Jansen (eds.) 2013: *Transformation through Destruction. A monumental and extraordinary Early Iron Age Hallstatt C barrow from the ritual landscape of Oss-Zevenbergen*. Leiden.
- Frantz, L.A.F., J. Haile, A.T. Lin et al. 2019: Ancient pigs reveal a near-complete genomic turnover following their introduction to Europe, *PNAS* 116(35), 17231-17238.
- Frei, K.M., U. Mannering, K. Kristiansen, M.E. Allentoft, A.S. Wilson, I. Skals, S. Tridica, M.-L. Nosch, E. Willerslev, L. Clarke & R. Frei 2015: *Tracing the dynamic life story of a Bronze Age Female* (Scientific Reports 5), 1-7. [DOI: 10.1038/srep10431]
- French, C., 2015: *A Handbook of Geoarchaeological Approaches for Investigating Landscapes and Settlement Sites*, Oxford.

- Froehle, A.W., C.M. Kellner & M.J. Schoeninger 2010: FOCUS: effect of diet and protein source on carbon stable isotope ratios in collagen: follow up to Warinner and Tuross (2009), *Journal of Archaeological Science* 37, 2662-2670.
- Fry, B., R.S. Scalan, J.K. Winters & P.L. Parker 1982: Sulphur uptake by salt grasses, mangroves, and seagrasses in anaerobic sediments, *Geochimica et Cosmochimica Acta* 46, 1121-1124.
- Furst, D., 2009: *Dance of the moon. Celebrating the sacred cycles of the earth*, Woodbury.
- Gaastra, J.S., H.J. Greenfield & M.V. Linden 2018: Gaining Traction on Cattle Exploitation: Zooarchaeological Evidence from the Neolithic Western Balkans. *Antiquity* 92(366), 1462-1477. [DOI: 10.15184/aqy.2018.178]
- Gall, O. Le, 1999: *Ichtyophagie et pêches préhistoriques. Quelques données de l'Europe occidentale*, Bordeaux (Thèse présentée à l'Université Bordeaux I pour obtenir le grade de Docteur d'Etat ès Sciences).
- Gallay, A., 1996: Le concept de culture du Rhône: Repères pour un historique, in: C. Mordant & O. Gaiffe (red.), *Cultures et Sociétés du Bronze Ancien en Europe. Actes du 117e Congrès National des Sociétés Historiques et Scientifiques (Clermont-Ferrand 1992)*, Parijs, 271-286.
- Garcia, L.S., 2016: *Diagnostic Medical Parasitology*, Washington.
- García-Díaz, V., 2013: The use of flint, stones, amber, and bones, in: J.P. Kleijne, O. Brinkkemper, R.C.G.M. Lauwerier, B.I. Smit & E.M. Theunissen (red.), *A matter of life and death at Mienakker (the Netherlands) Late Neolithic behavioural variability in a dynamic landscape*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 45), 51-96.
- García-Díaz, V., 2014: Flint, stones and bones: raw material selection, typology, technology and use-wear analysis, in: E.M. Theunissen, O. Brinkkemper, R.C.G.M. Lauwerier, B.I. Smit & I.M.M. van der Jagt (red.), *A Mosaic of habitation at Zeewijk (the Netherlands) Late Neolithic behavioural variability in a dynamic landscape*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 47), 85-117.
- García Díaz, V., 2017: *The domestic sphere of the Corded Ware Culture. A functional analysis of the domestic implements of three Dutch settlements*, Leiden (Academisch proefschrift).
- Gaunitz, C., A. Faiges, K. Hanghøj et al. 2018: Ancient genomes revisit the ancestry of domestic and Przewalski's horses, *Science* 360, 111-114. [DOI: 10.1126/science.aao3297]
- Gebers, W., 1978: *Endneolithikum und Frühbronzezeit im Mittelrheingebiet. Katalog*, Bonn (Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 28).
- Gechter-Jones, J., 2000: Ein neolithisches Amulett? Stadt Leverkusen, *Archäologie im Rheinland* 2000, 42-43.
- Geel, B. van, 1978: A palaeoecological study of Holocene peat bog sections in Germany and The Netherlands, *Review of Palaeobotany and Palynology* 25, 1-120.
- Geel, B. van, 2001: Non-Pollen palynomorphs, in: J.P. Smol, H.J. Birks & W.M. Last (red.), *Tracking environmental change using lake sediments. Volume 3: Terrestrial, algal, and siliceous indicators*, Dordrecht (Developments in Paleoenviromental Research series 3), 99-119.
- Geel, B. van, & A. Aptroot 2006: Fossil ascomycetes in Quaternary deposits, *Nova Hedwigia* 82, 313-329.
- Geel, B. van, S.J.P. Bohncke & H. Dee 1981: A Palaeoecological Study from an Upper Late Glacial and Holocene Sequence from "De Borchert", The Netherlands, *Review of Palaeobotany and Palynology* 31, 347-448.
- Geel, B. van, J. Buurman, O. Brinkkemper, J. Schelvis, A. Aptroot, G.B.A. van Reenen & T. Hakbijl 2003: Environmental reconstruction of a Roman Period settlement in Uitgeest (The Netherlands), *Journal of Archaeological Science* 30, 873-883.
- Geel, B. van, G.R. Coope & T. van der Hammen 1989: Palaeoecology and stratigraphy of the Lateglacial type section at Usselo (The Netherlands), *Review of Palaeobotany and Palynology* 60, 25-129.
- Geer, P. van der, 2014: *Een nieuwe stroomgordel bij Echteld. Archeologisch bureau- en booronderzoek ten behoeve van een waterberging te Echteld, gemeente Neder-Betuwe* (Archol Rapport 246), Leiden.
- Gehasse, E.F., 1995: *Ecologisch-archeologisch onderzoek van het Neolithicum en de vroege Bronstijd in de Noordoostpolder met de nadruk op vindplaats P14: gevolgd door een overzicht van de bewoningsgeschiedenis en bestaanseconomie binnen de Holocene Delta*, Amsterdam (Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam).

- Gehlen, B., & W. Schön 2009: Das frühe Mittelneolithikum: Steinartefaktinventare aus Langweiler 10, Hambach 260 und Langweiler 12, in: *Studien zum Alt- und Mittelneolithikum im rheinischen Braunkohlenrevier. Beiträge zur neolithischen Besiedlung der Aldenhovener Platte VII*, Rahden (Kölner Studien zur prähistorischen Archäologie 1), 237-285.
- Gerbault P., R.E. Gillis, J.D. Vigne, A. Tresset, S. Bréhard & M.G. Thomas 2016: Statistically robust representation and comparison of mortality profiles in archaeozoology, *Journal of Archaeological Science* 71, 2432.
- Geuverink, J., 2020: Features and spatial analysis, in: D.C.M. Raeamekers & J.P. de Rover (eds.), *Swifterbant S4 (the Netherlands). Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-400 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 36), 98-106.
- Giffen, A.E. van, 1918: Begin van een onderzoek van "De zoogenaamde voormalige Romeinse legerplaats" en aangelegen grafheuvelveld te Zeijen, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 36, 135-175.
- Giffen, A.E. van, 1945 (1947): Oudheidkundige aantekeningen over Drentsche Vondsten (XII): Het kringgrepuurnenveld en de grafheuvels O.Z.O. van Gasteren, gem. Anloo, *Nieuwe Drentse Volsalmanak* 63, 69-121 en afb. 1-29.
- Giffen, A.E. van, 1946: Een twee- of drieperiodenheuvel, met primairen subtumulus der Veluwsche Klokbekecultuur, bij de Eenerschans, gem. Norg, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 64, 75-83.
- Giffen, A.E. van, 1949: Het 'Noordse Veld' bij Zeijen, gem. Vries. *Opgravingen in 1944*, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 67, 93-125.
- Gijn, A.L. van, 1990a: *The wear and tear of flint. Principles of functional analysis applied to Dutch Neolithic assemblages*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 22) (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Gijn, A.L. van, 1990b: Functional differentiation of Late Neolithic settlements in the Dutch coastal area, in: B.B. Gräslund (ed.), *The interpretative possibilities of microwear studies*, Uppsala, 77-87.
- Gijn, A.L. van, 2006a: Implements of bone and antler: A Mesolithic tradition continued, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (red.), *Schippluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 207-224.
- Gijn, A.L. van, 2006b: Ornaments of jet, amber and bone, in: L.P. Louwe Kooijmans L.P. & P.F.B. Jongste (eds.), *Schippluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 195-205.
- Gijn, A.L. van, 2008a: De ornamenten van Ypenburg, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4, een nederzetting met grafveld uit het Midden-Neolithicum in het West-Nederlandse Kustgebied*, Leiden, 277-288.
- Gijn, A.L. van, 2008b: De interpretatie van gebruikssporen: de afgeronde stukken van Swifterbant (Fl.), *Paleo Actueel* 19, 81-87.
- Gijn, A.L. van, 2010: *Flint in Focus. Lithic Biographies in the Neolithic and Bronze Age*, Leiden.
- Gijn, A.L. van, 2012: Barnsteen, in: T. Hamburg, E. Lohof & B. Quadflieg (red.), *Bronstijd opgespoord. Archeologisch onderzoek van prehistorische vindplaatsen op Bedrijvenpark H2O - plandeel Oldebroek (Provincie Gelderland)*, Leiden (Archol rapport 142 / ADC rapport 2627), 206-210.
- Gijn, A.L. van, 2014: Science and the interpretation in microwear studies. *Journal of Archaeological Science* 48, 166-169.
- Gijn, A.L. van, & J.A. Bakker 2005: Hunebedbouwers en steurvisers. Midden-neolithicum B: trechterbekercultuur en Vlaardingengroep, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam, 281-306.
- Gijn, A.L. van, V. Beugnier & Y.M.J. Lammers-Keijsers 2001: Vuursteen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam Polderweg, een mesolithisch jachtkamp in het riviereengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 119-161.
- Gijn, A.L. van, & R. Houkes 2001: Natuursteen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 193-207.

- Gijn, A.L. van, & R. Houkes 2006: Stone, procurement and use, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 167-193.
- Gijn, A.L. van, E.A.K. Kars & Y.L. Lammers-Keijzers 2002: Natuursteen, in: M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van de Bogen bij Meteren*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 501-537.
- Gijn, A.L. van, Y.M.J. Lammers-Keijzers & R. Houkes 2001: Vuursteen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam de Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 153-191.
- Gijn, A.L. van, L.P. Louwe Kooijmans & J.G. Zandstra 2001: Natuursteen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam Polderweg, een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 193-207.
- Gijn, A.L. van, & M.J.L.Th. Niekus 2001: Bronze Age Settlement Flint from the Netherlands: The Cinderella of Lithic Research, in: W.H. Metz, B.L. van Beek & H. Steegstra (eds.), *Patina. Essays presented to Jay Jordan Butler on the occasion of his 80th birthday*, Groningen/Amsterdam, 305-320.
- Gijn, A.L. van, C. Nieuwenhuis, A. Verbaas & K. Wentink 2007: *Verslag van gebruikssporenonderzoek op klingen, afgeronde en versplinterde stukken van vuursteen en gebruikssporen en residu onderzoek van enkele maalstenen*, Leiden (ongepubliceerd rapport Universiteit Leiden).
- Gijn A.L. van, & A. Verbaas 2008: Het technologische systeem van Ypenburg: een gebruikssporenanalyse van verschillende werktuigtypen, in: J.M. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4, een nederzetting met grafveld uit het Midden-Neolithicum in het West-Nederlandse Kustgebied*, Leiden, 289-314.
- Gijssels, K. van, J. Schreurs, J. Kolen, E.A.K. Kars, S. Verneau, P. van der Kroft & A.L. van Gijn 2002: Steen, in: P.F.B. Jongste & G.J. van Wijngaarden (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Het erfgoed van Eigenblok. Bewoningssporen uit de Bronstijd te Geldermalsen*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 86), 279-324.
- Gittenberger, E., A.W. Janssen, W.J. Kuijper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde & J.N. de Vries 1998: *De Nederlandse zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water*, Leiden (Nederlandse Fauna 2).
- Glasbergen, W., 1954a: Barrow excavations in the Eight Beatitudes. The Bronze Age cemetery between Toterfout & Halve Mijl, North Brabant. I: The excavations, *Palaeohistoria* 2, 1-134.
- Glasbergen, W., 1954b: Barrow excavations in the Eight Beatitudes. The Bronze Age cemetery between Toterfout & Halve Mijl, North Brabant. II: The implications, *Palaeohistoria* 3, 1-204.
- Glasbergen, W., 1956: Het Britse cultuurmerk in de bronstijd van Brabant en westelijk Nederland, *Westerheem* 5(1), 18-23.
- Glasbergen, W., 1969: *Nogmaals HVS/DKS*, Haarlem (Haarlemse Voordrachten 28).
- Glasbergen, W., & M. Addink-Samplonius 1965: Laat-neolithicum en bronstijd te Monster (Z.H.), *Helinium* 5, 97-117.
- Gleser, R., 1992: *Bischheim und Schwieberdingen im mittleren Neckarraum. Ein Beitrag zur Chronologie und stilistischen Entwicklung der Epi-Rössener Keramik*, Bonn (Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde 1), 17-59.
- Gleser, R., 2007: Zylindrisches Webgewicht der Bronzezeit von Büschdorf, Kr. Merzig-Wadern, und vergleichbare Funde in Mitteleuropa, in: R. Gleser (Hrsg.), *Zwischen Mosel und Morava – Neue Grabungen und Forschungen zur Vor- und Frühgeschichte Mitteleuropas*, Bonn (Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde 11), 127-173.
- Gleser, R., 2012: Zeitskalen, stilistische Tendenzen und Regionalität des 5. Jahrtausends in den Altsiedellandschaften zwischen Mosel und Morava, in: R. Gleser & V. Becker (Hrsg.), *Mitteleuropa im 5. Jahrtausend vor Christus: Beiträge zur internationalen Konferenz in Münster 2010*, Berlin, 35-104.

- Gleser, R., 2016: Neue Überlegungen zur Chronologie der postbandkeramischen Kultuphänomene in Mitteleuropa, in: J. Kovárník (Hrsg.), *Centenary of Jaroslav Palliardi's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology (1914-2014)*, Ústí nad Orlicí, 107-116.
- Goldberg, P., & R.I. Macphail 2008: *Practical and theoretical geoarchaeology*, Malden/Oxford/Carlton.
- Goutbeek, A., & A.D. Verlinde 1980: Rechteren, gem. Dalfsen, in: A.D. Verlinde (red.), *Archeologische kroniek van Overijssel over 1978/1979, Overijsselse Historische Bijdragen* 95, 198-203.
- Gouw, M.J.P., 2007: *Alluvial architecture of the Holocene Rhine-Meuse Delta (The Netherlands) and the Lower Mississippi Valley (U.S.A.)* (Netherlands Geographical Studies 364), Utrecht.
- Gouw, M.J.P., 2008: Alluvial Architecture of the Holocene Rhine-Meuse delta (The Netherlands). *Sedimentology* 55, 1487-1516.
- Gouw, M.J.P., & G. Erkens 2007: Architecture of the Holocene Rhine-Meuse delta (the Netherlands) – A result of changing external controls, *Netherlands Journal of Geosciences / Geologie en Mijnbouw* 86(1), 23-54.
- Gouw, M.J.P., & M.P. Hijma 2022: From apex to shoreline: fluvio-deltaic Architecture for the Holocene Rhine-Meuse Delta, the Netherlands, *Earth Surface Dynamics* 10(1), 43-64.
- Grabowski, R., & J. Linderholm 2022: The use of space on two Early Iron Age house sites in South-West Jutland, South Scandinavia: A geoarchaeological multiproxy approach, *Journal of Archaeological Science: Reports* 42 (onlineversie).
- Grant, A., 1982: The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates, in: B. Wilson, C. Grigson & S. Payne (eds.), *Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites*, Oxford, 91-108.
- Graziano, A., 2013: *From Water to Land The Worked Bone Assemblage of Hardinxveld-Giessendam, a Late Mesolithic site of the Dutch Wetlands*, Leiden (RMA Thesis Leiden University).
- Grimm, E.C., 1992-2004: *TILIA, TILIA.GRAPH, and TGView*, Springfield.
- Groenewoudt, B.J., & A.D. Verlinde 1989: Ein Haustypus der NGK und eine Vorratsgrube aus der frühen Eisenzeit in Colmschate, Gem. Deventer, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 39, 269-295.
- Groenman-Van Waateringe, W., 1966: Nederzettingen van de Hilversumcultuur te Vogelenzang (N.H.) en Den Haag (Z.H.), in: W. Glasbergen (red.), *In het voetspoor van A.E. van Giffen*, Groningen, 81-92 en 176-177.
- Groenman-Van Waateringe, W., 1980: The Origin of crop weed communities composed of summer annuals, *Vegetatio* 41(2), 57-59.
- Groer, C., 2013: *Neolithisierungsprozesse in Nordwestdeutschland. Tradition, Innovation und Adaption zwischen 6000 und 3500 v.Chr.* (PhD-thesis Westfälische Wilhelms-Universität, Münster), Münster.
- Grömer, K., 2016: *The Art of Prehistoric Textile Making. The development of craft traditions and clothing in Central Europe*, Wien.
- Gron, K.J., D.R. Gröcke, M. Larsson, L. Sørensen, L. Larsson, P. Rowley-Conwy & M.J. Church 2017: Nitrogen isotope evidence for manuring of early Neolithic Funnel Beaker Culture cereals from Stensborg, Sweden, *Journal of Archaeological Science-Reports* 14, 575-579.
- Gron, K.J., & P. Rowley-Conwy 2017: Herbivore diets and the anthropogenic environment of early farming in southern Scandinavia, *The Holocene* 21(1), 98-109.
- Gron, K.J., P. Rowley-Conwy, E. Fernandez-Dominguez, D.R. Gröcke, J. Montgomery, G.M. Nowell & W.P. Patterson 2018: A meeting in the forest: hunters and farmers at the Coneybury 'Anomaly', Wiltshire, *Proceedings of the Prehistoric Society* 84, 111-144.
- Gron, K.J., M. Larsson, D.R. Gröcke, N.H. Andersen, M.H. Andreasen, J.-H. Bech, P.S. Henriksen, R.G. Hilton, M.D. Jessen, N.A. Møller, F.O. Nielsen, P.O. Nielsen, A. Pihl, L. Sørensen, J. Westphal, P. Rowley-Conwy & M.J. Church 2021: Archaeological cereals as an isotope record of long-term soil health and anthropogenic amendment in southern Scandinavia, *Quaternary Science Reviews* 253, 106762.
- Gross, U., 2006: Runde Webgewichte des frühen und hohen Mittelalters aus Südwestdeutschland, *Archaeological Textiles Newsletter* 43, 5-9.

- Großmann, R., 2016: *Das dialektische Verhältnis von Schnurkeramik und Glockenbecher zwischen Rhein und Saale*, Bonn (Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 287 / Human Development in Landscapes 8).
- Guttmann, E.B.A., 2005: Midden cultivation in prehistoric Britain: arable crops in gardens, *World Archaeology* 37(2), 224-239.
- Haaster, H. van, 2011: Palynologisch onderzoek, in: E. Lohof, T. Hamburg & J. Flamman (red.), *Steentijd opgespoord*, Leiden, 423-464.
- Haaster, H. van, & L. Kubiak-Martens 2014: *Archeobotanisch onderzoek aan enkele grondsporen van de vicus bij het Romeinse fort Fectio*, Zaandam (Blaxiaal 754).
- Habermehl, D., J. van Kampen & J. van Renswoude (red.) 2019: *Opgravingen te Tiel-Medel-Hazenkamp en Tiel-De Reth. Twee grafvelden uit de Romeinse tijd en nederzettingssporen uit de Late IJzertijd, vroeg-Romeinse tijd en laat-Romeinse tijd* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 80 - 3 delen), Amsterdam.
- Habermehl, K.H., 1975: *Die Alterbestimmung bei Haus- und Labortieren*, Berlin.
- Habermehl, K.H., 1985: *Altersbestimmung bei Wild- und Pelztieren*, Berlin (2^e Auflage).
- Hadjikoumis, A., 2012: Traditional pig herding practices in southwest Iberia: Questions of scale and zooarchaeological implications, *Journal of Anthropological Archeology* 31(3), 353-364.
- Hafner, A., 2015: Schnidejoch und Lötschenpass, *Archäologische Forschungen in der Berner Alpen. Band 2*, Bern.
- Hage, F., 2016: *Büdersdorf/ Borgstedt. Eine trichterbecherzeitliche Kleinregion*, Bonn (Frühe Monumentalität und soziale Differenzierung Band 11).
- Hagers, J.-K.A., W.A.M. Hessing, L.I. Kooistra, M.T.M. Schaepman & C.E. Vermeeren 1992: Nederzettingssporen uit de midden-bronstijd in Park Leeuwensteijn – Voorburg (Z-H), *Westerheem* 41(2), 69-82.
- Haiduck, H., 1995: Ritzzeichnungen auf zwei kaiserzeitlichen Kuppelöfen aus dem Reiderland. Ein Beitrag zur Herstellungstechnik eines unbekannten Ofentyps, *Experimentelle Archäologie – Bilanz 1994* (Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland Beiheft 8), 205-222.
- Hakvoort, A., 2004: *Bewoningssporen uit de Vroege IJzertijd op de Loosche Akkers bij Hilvarenbeek*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 16).
- Halbrucker, E., 2021: *Tenacious traces. The impact of burning and patination on microwear traces on experimental and prehistoric stone tools from the Mesolithic-Neolithic transition in the Scheldt valley*, Gent (PhD Thesis Ghent University).
- Hall, S.J.G., & G.F. Moore 1986: Feral cattle of Swona, Orkney Islands, *Mammal Review* 16(2), 89-96.
- Hambleton, E., 1999: *Animal husbandry regimes in Iron Age Britain: A comparative study of faunal assemblages from British Iron Age sites*, Oxford (BAR British Serie 282).
- Hamburg, T., & L.P. Louwe Kooijmans 2006: Features, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (red.), *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 39-65.
- Hamburg, T., C. Kruishaar, J. Nientker, J.H.M. Peeters & A. Rast-Eicher 2001: Grondsporen. Anthropogene sporen en structuren, in: J.W.H. Hogestijn & J.M.H. Peeters (red.), *De mesolithische en vroeg-neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79, Deel 13).
- Han, J., & W. Kim 2022: Linking levee-building processes with channel avulsion. Geomorphic analysis for assessing avulsion frequency and channel reoccupation, *Earth Surface Dynamics* 10(4), 743-759.
- Haneca, K., A. Erynck & M. van Strydonck 2019: ¹⁴C: *dateren met radiokoolstof* (Handleidingen agentschap Onroerend Erfgoed 21), Brussel.
- Harding, A.F., 2000: *European Societies in the Bronze Age*, Cambridge.
- Harland, J. & W. Van Neer 2018: Weird Fish: Defining a role for fish paleopathology, in: L. Bartosiewicz & E. Gál (eds.), *Care or neglect? Evidence of animal disease in archaeology, Conference of the ICAZ Animal Palaeopathology Working Group, Budapest, 26-29 May 2016*, Oxford/Philadelphia, 256-275.
- Harlow, G.E., S.S. Sorensen & V.B. Sisson 2014: The geology of jade deposits, in: L.A. Groat (ed.), *The Geology of Gem Deposits. Short Course Handbook Series 44*, Quebec, 305-374.

- Harsema, O.H., 1965: Vondsten van de Hilversum-kultuur uit Neer (Ndl. L.), *Helinium* 5, 44-49.
- Harsema, O.H., 1980: Kroniek van opgravingen en vondsten in Drenthe in 1978: Neolithicum/Vroege Bronstijd, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 97, 177-181 en 217-218.
- Häusler, A., 2009 (2012): Vergleichende Untersuchungen zu den Bestattungssitten Mittel- und Osteuropas seit der frühen Bronzezeit, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 93, 291-400.
- Hauzeur A., & H. Löhr 2009: Arrowhead Lateralization: Recent Data from the Mosel Region in the Context of the North-West Linear Pottery Culture, in: J.-M. Pétilion, M.-H. Dias-Meirinho, P. Cattelain, M. Honegger, C. Normand & N. Valdeyron (eds.), *Projectile Weapon Elements from the Upper Palaeolithic to the Neolithic, Proceedings of session C83, XVth UISPP World Congress, Lisbon, September 4-9, 2006* (P@lethnology 1), 287-308.
- Haveman, E., J.A. Sheridan, A. Shortland & K. Eremin 2006: The Exloo necklace. New light on an old find, *Palaeohistoria* 47/48, 101-139.
- Havinga, A.J., 1969: *A physiographic analysis of a part of the Betuwe, a Dutch river clay area*, Wageningen (PhD Thesis Landbouwniversiteit Wageningen).
- Havinga, A.J., 1983: De Neder-Betuwe, opbouw en ontstaan van een jong rivierkleigebied, *Grondboor & Hamer* 1/2, 20-24.
- Havinga, A.J., & A. Op 't Hof 1983: *Physiography and formation of the Holocene floodplain along the lower course of the Rhine in the Netherlands*, Wageningen (Mededelingen Landbouwhogeschool Wageningen 83.8).
- Haye, R. de la, 2012: *Historische chronologie*, Maastricht.
- Hedges, R.E.M., 2002: Bone Diagenesis: an Overview of Processes, *Archaeometry* 44(3), 319-328.
- Heeringen, R.M. van, 1992: *The Iron Age in the Western Netherlands*, Amersfoort (proefschrift Vrije Universiteit).
- Heeringen, R.M. van, 1998: Binnenmaas: Puttershoek-Sportlaan, in: R.M. van Heeringen (red.), *Archeologische Kroniek van Holland 1997, II: Zuid-Holland, Holland* 30, 353-355.
- Heeringen, R.M. van der & H.M. van der Velde 1999: Delta Talk. An Early bronze Age House Plan and Field System in the Coastal Dunes near Noordwijk, the Netherlands, in: H. Sarfatij, W.J.H. Verwers & P.J. Woltering (eds.), *In Discussion with the Past. Archaeological studies presented to W.A. van Es*, Zwolle/Amersfoort, 23-34.
- Heeringen, R.M. van, H.M. van der Velde & I. van Amen 1998: *Een tweeschepige huisplattegrond en akkerland uit de Vroege Bronstijd te Noordwijk, prov. Zuid-Holland*, Amersfoort (Rapportages Archeologische Monumentenzorg 55).
- Hees, L.M.A. van, E. Esser, T. Hoogendijk, W. Van Neer, W. Wouters, J.T. Zeiler & W. Prummel in prep: The luxurious lives of lords and ladies; Animal remains and their spatial distribution at Huis ter Kleef (c. 1250-1573 AD), Amersfoort (Nederlandse Archeologie Rapporten).
- Heide, G.D. van der, & W.T.J. Hellinga 1974: *Zwerfstenen*, Naarden.
- Heirbaut, E.N.A., J. Hendriks & I.C.G. Hermesen (red.) 2010: *Onder een deken van zand. Archeologisch onderzoek op de Meshallen en de Kraanvogel te Wijchen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Wijchen – Rapport 10).
- Heiss, A.G., F. Antolín, N. Bleicher, C. Harb, S. Jacomet, M. Kühn, E. Marinova, H.-P. Stika, S.M. Valamoti 2017: State of the (t)art. Analytical approaches in the investigation of components and production traits of archaeological bread-like objects, applied to two finds from the Neolithic lakeshore settlement Parkhaus Opéra (Zürich, Switzerland), *PLoS ONE* 12(8): e0182401. [DOI: 10.1371/journal.pone.0182401]
- Henderson, J., 2013: *Ancient Glass. An interdisciplinary Exploration*, New York.
- Heptner, V.G., & N.P. Naumov (eds.) 1966: *Die Säugetiere der Sowjetunion, Band I: Paarhufer und Unpaarhufer*, Jena.
- Herget, J., & H. Meurs 2010: Reconstructing peak discharge for historic flood levels in the city of Cologne, Germany, *Global and Planetary Change* 70, 108-116.
- Hermesen, I.C.G., 2003: *Wonen en graven op prehistorische gronden. Archeologisch onderzoek van nederzittingsresten uit de bronstijd en ijzertijd op de percelen Holterweg 59 en 61 te Colmschate (gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportages Archeologie Deventer 11).

- Hermesen, I.C.G., 2007: *Een afdaling in het verleden. Archeologisch onderzoek van bewoningsresten uit de prehistorie en de Romeinse tijd op het terrein Colmschate-Skibaan (gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportages Archeologie Deventer 19).
- Hermesen, I.C.G., 2009: *Vissen in het verleden van Bergharen. Archeologisch onderzoek van prehistorische en middeleeuwse bewoningsresten aan Dorpsstraat 35 te Bergharen – gemeente Wijchen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Wijchen – Rapport 7).
- Hermesen, I.C.G., 2011: *De Kleine Kamp doorgrond. Archeologisch onderzoek in het plangebied Bijsterhuizen – gemeente Wijchen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Wijchen – Rapport 8).
- Hermesen, I.C.G., 2012: Een reusachtige beker uit de collectie van de Oudheidkamer Twenthe, in: H. Clevis & S. Wentink (red.), *Overijssels Erfgoed. Archeologische en Bouwhistorische Kroniek 2011*, Zwolle, 85-91.
- Hermesen, I.C.G., 2015: Sporen en vondstmateriaal uit het laat-neolithicum en de vroege bronstijd, in: I.C.G. Hermesen, M. van der Wal & J.H.M. Peeters, *Afslag Olthof. Archeologisch onderzoek naar de vroegprehistorische vindplaatsen op de locaties Olthof-Noord en Olthof-Zuid in Epse-Noord*, Deventer (Rapportage Archeologie Deventer 34), 176-215.
- Hermesen, I.C.G., 2016a: Aardewerk, in: I.C.G. Hermesen & M. van der Wal, *Drukke langs de Dortherbeek. Archeologisch onderzoek naar nederzittingsresten uit de late prehistorie en de Romeinse tijd bij boerderij De Olthof in Epse-Noord (gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportage Archeologie Deventer 36), 196-253.
- Hermesen, I.C.G., 2016b: Vondsten, in: G. Zielman, *Afsluiterschema Geertjesweg, gemeente Wageningen; archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding (conform protocol opgraven)*, Weesp (RAAP-rapport 3132), 21-26.
- Hermesen, I.C.G., 2020: Aardewerk het neolithicum tot en met de Merovingische tijd, in: M. van der Wal & E. Mittendorff: *Aan weersijden van de Waterdijk. Basisrapportage Inventariserend veldonderzoek (proefsleuven) in het A1 Bedrijvenpark West, Epse Noord (Gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportages Archeologie Deventer 52), 83-128.
- Hermesen, I.C.G., 2022: Aardewerk, in: E.H.L.D. Norde, *Reehorsterweg 0, gemeente Ede, een archeologische opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 5635), 36-62.
- Hermesen, I.C.G., & E. Haveman 2009: *Op het spoor van de Holterweg. Archeologisch en historisch onderzoek van, onder en langs de Holterweg in Colmschate (gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportages Archeologie Deventer 25).
- Hermesen, I.C.G., & H.B.G. Scholte Lubberink 2019: Nederzittingsaardewerk uit de late bronstijd in het land van Berkel en Schipbeek, in: S. Arnoldussen, E.A.G. Ball, J. van Dijk, E. Norde & N. de Vries (red.), *Metaaltijden 6. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 75-111.
- Heumüller, M., M. Briel, R. Schoon & T. Zerl 2017: Die Fundstelle Hunte 3 am Dümmer, LDKR. Vechta – ein neuer Fundplatz der Swifterbant-Kultur? *Nachrichten aus Niedersachsens Urgeschichte* 86, 11-33.
- Heumüller, M., 2022: Moore als Siedlungs- und Verkehrsraum in der Jungsteinzeit, in: F. Klimscha & L. Wiggering (Hrsg.): *Die Erfindung der Götter. Steinzeit im Norden*, Petersberg, 196-211.
- Heumüller, M., M. Briel, F. Klimscha, A. Kotula, H.H. Leuschner, R. Schoon & T. Zerl 2022: Wetlands settlements and a wooden trackway: Swifterbant sites in the Dümmer basin, in: F. Klimscha, M. Heumüller, D.C.M. Raemaekers, J.H.M. Peeters & T. Terberger (eds.): *Stone Age Borderland Experience: Neolithic and Late mesolithic Parallel Societies in the North European Plain*, Rahden (Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsens 60/ Veröffentlichungen der archäologischen Sammlungen des Landesmuseums Hannover 54), 25-43.
- Heymans, H., & P.M. Vermeersch 1983: Siedlungsspuren aus Mittel- und Spätneolithikum, Bronzezeit und Eisenzeit in Geistingen, Huizerhof (Provinz Limburg), *Archaeologia Belgica* 255, 15-64.
- Hiddink, H., 2003: *Het grafritueel in de Late IJzertijd en Romeinse Tijd in het Maas-Demer-Scheldegebied, in het bijzonder van twee grafvelden bij Weert*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 11).
- Hiddink, H., & G. Boreel 2005: Natuursteen en slak, in: H. Hiddink (red.), *Archeologisch onderzoek aan de Beekseweg te Lieshout*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 18, deel 1), 239-254.
- Hielkema, J.B., 2002: *Aanvullend archeologisch onderzoek op bedrijvenpark Medel, vindplaats 1, gemeente Echteld-Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-publicaties 65).

- Hielkema, J.B., 2003: *Een boerenerf uit de Bronstijd: een archeologische opgraving te Tiel-Medel-Lingewei, vindplaats 1, gemeente Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-publicaties 79).
- Hielkema, J.B., A.J. Brokke & B.H.F.M. Meijlink 2002: Sporen en structuren, in: B.H.F.M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 137-315.
- Hijma, M., 2009: *From river valley to estuary: the early-Mid Holocene transgression of the Rhine-Meuse Valley, the Netherlands*, Utrecht (Netherlands Geographical Studies 389).
- Hijma, M.P., & K.M. Cohen 2011: Holocene transgression of the Rhine River mouth area, The Netherlands/Southern North Sea: palaeogeography and sequence stratigraphy, *Sedimentology* 58, 1453-1485.
- Hijma, M.P., K.M. Cohen, G. Hoffmann, A.F.J. van der Spek & E. Stouthamer 2009: From river valley to estuary: the evolution of the Rhine mouth in the early to middle Holocene (western Netherlands, Rhine-Meuse delta), *Netherlands Journal of Geosciences* 88, 13-53.
- Hillman, G., 1984: Interpretation of archaeological plant remains: the application of ethnographic models from Turkey, in: W. van Zeist & W.A. Casparie (eds.), *Plants and Ancient Man*, Rotterdam (Proceedings of the 6th symposium of the International Work Group for Palaeoethnobotany), 1-41.
- Hillman, G.C., 2001: Archaeology, Percival, and the problems of identifying wheat remains, *The Linnean (Special Issue)* 3, 27-36.
- Hillman, G.C., 1981: Reconstructing crop husbandry practices from charred remains of crops, in: R. Mercer (ed.), *Farming Practice in British Prehistory*, Edinburgh, 123-162.
- Hillman, G.C., 1984: Interpretation of archaeological plant remains: the application of ethnographic models from Turkey, in: W. van Zeist & W.A. Casparie (eds.), *Plants and Ancient Man*, Rotterdam (Proceedings of the 6th symposium of the International Work Group for Palaeoethnobotany), 1-41.
- Hissel, M.E., 2012: *Een inheems-Romeinse nederzetting in Oerle-Zuid (gemeente Veldhoven). Definitief archeologisch onderzoek in plangebied 'Zilverackers', gemeente Veldhoven, deelgebied Oerle-Zuid*, Amsterdam (Diachron publicatie 50).
- Hofstede, J.L.A., H.J.A. Berendsen & C.R. Janssen 1989: Holocene palaeogeography and palaeoecology of the fluvial area near Maurik (Neder-Betuwe, The Netherlands, *Geologie en Mijnbouw* 68, 409-419).
- Hogestijn, J.W.H., 1990: From Swifterbant to TRB in the IJssel-Vecht Basin – some suggestions, in: D. Jankowska (Hrsg.), *Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen*, Poznań (Material des Internationalen Symposiums Dymaczewo, 20-24 September 1988. Teil I), 163-180.
- Hogestijn, J.W.H., 1997: Enkele resultaten van het archeologisch onderzoek op twee woonplaatsen van de Enkelgrafcultuur bij Winkel in de Groetpolder, in: D.P. Hallewas, G.H. Scheepstra & P.J. Woltering (red.), *Dynamisch landschap. Archeologie en geologie van het Nederlandse kustgebied*, Assen, 27-45.
- Hogestijn, J.W.H., & J.H.M. Peeters (red.) 2001: *De Mesolithische en Vroeg-Neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79).
- Höhn, B., 1996: Michelsberger Besiedlung zwischen Wetterau und Vogelsberg, in: H.-J. Beier (Hrsg), *Studien zum Siedlungswesen im Jungneolithikum. Sitzung der AG Neolithikum in Kempten im Allgäu 1995*, Langenweißbach (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 10), 119-129.
- Holst, M.K., & M. Rasmussen (eds.), 2013: *Skelhøj and the bronze age barrows of southern scandinavia, Vol. I*, Aarhus (Jutland Archaeological society publications 78).
- Holliday, V.T., & W.G. Gartner 2007: Methods of soil P analysis in archaeology, *Journal of Archaeological Science* 34, 301-333.
- Hoof, B.I. van, T.J. ten Anscher & P. van der Kroft 2014: *Plangebied olieveld Schoonebeek, gemeenten Emmen en Coevorden; archeologisch onderzoek: een aanvullend inventariserend onderzoek, begeleidingen, opgraving en overzicht van al het archeologisch onderzoek in het kader van de herontwikkeling van het olieveld*, Weesp (RAAP-rapport 2536).
- Hoof, D., 1970, Die Steinbeile und Steinäxte im Gebiet des Niederrheins und der Maas. Die neolithischen und frühbronzezeitlichen Großsteingeräte (*Antiquitas* Reihe 2, Band 9), Bonn.

- Hoof, L.G.L. van, 2007: Bewoning uit de late prehistorie in Nistelrode: laat-neolithicum tot ijzertijd, in: R. Jansen (red.), *Bewoningsdynamiek op de Maashorst. De bewoningsgeschiedenis van Nistelrode van laat-neolithicum tot volle middeleeuwen*, Leiden (Archol-rapport 48), 65-94.
- Hoof, L.G.L. van, & P.F.B. Jongste 2005: *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronstijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol Rapport 64).
- Hopkins, D.W., 2004: Relevance of soil biology and fertility research to archaeological preservation by reburial, *Conservation and management of archaeological sites* 6, 167-175.
- Horard-Herbin, M.P., 2000: Dog management and use in the Late Iron Age: the evidence from the Gallic site of Levroux (France), in: S.J. Crockford (ed.), *Dogs through time: an archaeological perspective* (BAR International Series 889), 115-121.
- Houkes, R.A., 2008: Natuursteen, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 247-262.
- Houkes, R.A., 2019: Natuursteen, in: R.C.A. Geerts, A. Müller, M.J.L.Th. Niekus & F.J. Vermue (red.), *Mesolithische kampen onder de oever van het Reevediep. Een archeologische opgraving van vindplaats 9 in het tracé van de hoogwatergeul in het Reevediep te Kampen*, Amersfoort (ADC Monografie 26), 163-192.
- Houkes, R.A., & L. Bruning 2008: Grondsporen en structuren, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 79-110.
- Hubbard, R.N.L.B., & A. al Azm 1990: Quantifying preservation and distortion in carbonized seeds; and investigating the history of Friké production, *Journal of Archaeological Science* 17, 103-106.
- Huet, M., 1954: Biologie, profils en long et en travers des eaux courantes, *Bulletin Français des Pisciculture* 175, 41-53.
- Huijts, C.S.T.J., 1992: *De voor-historische boerderijbouw in Drenthe. Reconstructie-modellen van 1300 vóór tot 1300 na Chr.*, Arnhem.
- Huis in 't Veld, J.Y., 2004: *Sporen uit de Vroege Bronstijd en Romeinse tijd te Culemborg. Een archeologische opgraving van 'vindplaats B' te Lanxmeer, Culemborg, gemeente Culemborg (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 97).
- Huis in 't Veld, J.Y., 2005: *Midden-Bronstijd huizen onder een Romeinse akker. Een archeologische opgraving op het plangebied Hogewald II te Beuningen, gemeente Beuningen (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 157).
- Huisman, D.J., A.G. Jongmans & D.C.M. Raemaekers 2009: Investigating early Neolithic land use in Swifterbant (NL) using micromorphological techniques, *Catena* 78(3), 185-197.
- Huisman, D.J., J. van der Laan, G.R. Davies, B.J.H. van Os, N. Roymans, B. Fermin & M. Karwowski 2017: Purple haze: Combined geochemical and Pb-Sr isotope constraints on colourants in Celtic glass, *Journal of Archaeological Science* 81, 59-78.
- Huisman, D.J., J. van der Laan, B. van Os, D. Ngan-Tillard & I. Joosten 2012: Resultaten van fysisch-chemisch onderzoek aan de glazen Kralen, in: K. van Straten & B. Fermin (red.), *Het urnenveld van Leesten-Meijerink. Archeologisch onderzoek naar een ritueel landschap uit de ijzertijd en bewoningssporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd bij de erven Wekenstro en Meijerink bij Zutphen*, Zutphen (Zutphense Archeologische Publicaties 70), 72-80.
- Huisman, D.J., R.C.G.M. Lauwerier, M.M.E. Jans, A.G.F.M. Cuijpers & F.J. Laarman 2006: Degradatie en bescherming van archeologisch bot, *Praktijkboek Instandhouding Monumenten Deel II-11, Overige onderwerpen* 14.
- Huisman, D.J., D. Ngan-Tillard, M.A. Tensen, F.J. Laarman & D.C.M. Raemaekers 2014: A question of scales: Studying Neolithic subsistence using micro CT scanning of midden deposits, *Journal of Archaeological Science* 49, 585-594.
- Huisman, D.J., & D.C.M. Raemaekers 2014: Systematic cultivation of the Swifterbant wetlands (the Netherlands). Evidence from Neolithic tillage marks (c. 4300-4000 cal. BC), *Journal of Archaeological Science* 49, 572-584.
- Huisman, H., 1977: Over het voorkomen van bruinkoolhout en barnsteen in de ondergrond van Noord-Nederland en Noord-Duitsland, *Grondboor en Hamer* 31, 154-160.
- Huisman, H., & D.C.M. Raemaekers 2008: De akker van Swifterbant, *RACM-Nieuwsbrief* 3, 16-18.

- Huizinga, J., 1964: Physical anthropological investigations, in: P.J.R. Modderman (red.), *Middle Bronze Age graves and settlement traces at Zwaagdijk, gemeente Wervershoof, prov. North Holland*, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 14, 35-36.
- Hulst, R.S., 1965-1966 [1967]: A pot beaker from Velp, prov. of Gelderland, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 15-16, 231-232.
- Hulst, R.S., 1967 [1968]: Two pottery groups from the pre-roman Iron Age, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 17, 167-172.
- Hulst, R.S., J.W.H. Hogestijn, M.J.A. de Haan, R.C.G.M. Lauwerier & R.W. van Mastwijk 1992: *Verslagen van wetenschappelijk onderzoek: Buren Zoelen, Amersfoort (Jaarverslag ROB 1992)*.
- Hulst, R.S., J.N. Lanting & J.D. van der Waals 1973: Grabfunde mit frühen Glockenbechern aus Gelderland und Limburg, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 23, 77-101.
- Husson, A.M., 1962: Het determineren van schedelresten van zoogdieren in braakballen van uilen, *Zoölogische Bijdragen* 5(1), 3-63.
- Iping-Petterson, M.A., 2010: *Human Sacrifice in Iron Age Northern Europe: The Culture of Bog People*, (Masterscriptie Universiteit Leiden), Leiden.
- Iregren, E., & G. Stenflo 1982: An osteological and statistical attempt to interpret seasonal occupation of dwelling sites, *Pact* 7, 225-234.
- Iversen, J., 1956: Forest clearing in the stone age, *Scientific American* 194, 36-41.
- Jacob-Friesen, K.H., 1959⁴ (4. bedeutend erweiterte Auflage) : *Einführung in Niedersachsens Urgeschichte, I. Teil Steinzeit*, Hildesheim.
- Jager, S.W., & E.C. Pronk 2011: *Onderzoeksgebied Uddelerweg te Elspeek, gemeente Nunspeet. Een opgraving van een nederzetting uit de Midden Bronstijd en de Midden/Late IJzertijd in het Vierde Kwadrant, Weesp (RAAP-rapport 2284)*, 51-73.
- Jansen, B., 2015: *Veldgids slakken en mossels*, Zeist.
- Jansen, R., & S. Arnoldussen 2007: Early and Middle Bronze Age settlement features of the multi-period site Oss-Horzak (province Noord-Brabant, NL), *Lunula* 15, 23-34.
- Jansen, R., & C. van der Linde 2013: The physical and archaeological landscape of the Oss-Zevenbergen barrow group, in: D.R. Fontijn, S. van der Vaart & R. Jansen (eds.), *Transformation through Destruction. A monumental and extraordinary Early Iron Age Hallstatt C barrow from the ritual landscape of Oss-Zevenbergen*, Leiden, 35-46.
- Jansen, R., P. van Lijssel, P. van Nistelrooij, H. Pennings & M. van den Broek 2014: De vindplaats Berghem-Waatselaar ontgrond. Vondsten en sporen uit het midden-neolithicum tot en met de Romeinse tijd, in: R. Jansen (red.), *De archeologische schatkamer Maaskant. Bewoning van het noordoost-Brabantse rivierengebied tussen 3000 v. en 1500 n.Chr.*, Leiden, 137-151.
- Jansma, E., 2020: Hydrological disasters in the NW-European Lowlands during the first millennium AD: A dendrochronological reconstruction, *Netherlands Journal of Geosciences* 99, 1-19.
- Jansma, E., M. Gouw-Bouman, R. Van Lanen, H.J. Pierik, K.M. Cohen, B.J. Groenewoudt, W.Z. Hoek, E. Stouthamer & H. Middelkoop 2014: The Dark Age of the Lowlands in an interdisciplinary light: people, landscape and climate in The Netherlands between AD 300 and 1000, *European Journal of Post-Classical Archaeologies* 4, 471-476.
- Janssen, A.J., 1972: Vroege bronstijd nabij de Teersdijk te Wijchen, *Jaarverslag 1972 AWN werkgroep Nijmegen en omstreken*, Nijmegen, 6 en 13.
- Janssen, A.J., & W.N. Tuyn 1972: Bewoningsresten uit de bronstijd en de Romeinse tijd op De Pas te Wijchen, *Westerheem* 21(3), 98-116.
- Janssen, A.J., & W.N. Tuyn 1978: De Homberg te Wijchen, *Westerheem* 27(4/5), 238-255.
- Janssen, C.R., 1973: Local and regional pollen deposition, in: H.J.B. Birks & R.G. West (red.), *Quaternary Plant Ecology*, Oxford, 31-42.
- Janssen, C.R., 1974: *Verkenningen in de palynologie*, Oosthoek.
- Janssen, C.R., 1981: On the reconstruction of past vegetation by pollen analysis: a review, *Proceedings Koninklijke Nederlandse Akademie Wetenschappen* 84 (Serie C), 197-210.

- Janssen, C.R., 1984: Modern pollen assemblages and vegetation in the Myrtle Lake peatland, *Ecological Monographs* 54(2), 213-252.
- Janssens, M., 2010: *Plangebied Groot Heiligenberg, cluster C te Cuijk, gemeente Cuijk. Archeologisch onderzoek: proefsleuvenonderzoek en opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 2149).
- Jerand, P., J. Linderholm, S.D. Hedman & B. Olsen 2016: Spatial perspectives on hearth row site organisation in Northern Fennoscandia through the analysis of soil phosphate content, *Journal of Archaeological Science: Reports* 5, 361-373.
- Jerand, P., & J. Linderholm 2022: Possible traces of reindeer corralling at a hearth-row site from 1000-1300 CE in Northern Norway, *ISKOS* 22, 31-39.
- Jeunesse, C., P. Lefrance & A. Demaire (avec des contributions de R.-M. Arbogast & G. Naze) 2004: *Groupe de Bischheim, origine du Michelsberg, genèse du groupé d'Entzheim. La transition entre le Néolithique moyen et le Néolithique récent dans les régions rhénanes*, Zimmersheim (Association pour la Promotion de la Recherche Archéologique en Alsace 18/19, 2002/2003).
- Johannsen, N., 2005: Palaeopathology and neolithic cattle traction: methodological issues and archaeological perspectives, in: J. Davies, M. Fabis, I. Mainland, M. Richards & R. Thomas (eds.), *Diet and health in past animal populations: current research and future directions*, Oxford, 39-51.
- Johnsen, O., 2003: *Veldgids Mineralen*, Utrecht.
- Johnsen, O., 2006: *Minerals of the world*, Princeton/Oxford.
- Jonge, W. de, & R.M. van Heeringen 2003: Nederzettingsaardewerk uit de Midden-Bronstijd in Voorburg, *Westerheem* 52(6), 240-244.
- Jongste, P.F.B., & T.J. ten Anscher 1998: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek in het tracé van de Betuweroute, vindplaats 22, Valburg/Zettensche Plas*, Amersfoort (Rapportages Archeologische Monumentenzorg 33).
- Jongste, P.F.B., & E. Smits 1998: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek in het tracé van de Betuweroute, vindplaats 29-31 en 45, Geldermalsen/De Bogen*, Amersfoort (Rapportages Archeologische Monumentenzorg 35).
- Jongste, P.F.B., & G.J. van Wijngaarden (red.) 2002: *Archeologie in de Betuweroute. Het erfgoed van Eigenblok. Bewoningssporen uit de Bronstijd te Geldermalsen*, Amersfoort (Rapportages Archeologische Monumentenzorg 86).
- Joosten, J.H.J., & L.M. van den Brink 1992: Some notes on pollen entrapment by rye (*Secale cereale* L.), *Review of Palaeobotany and Palynology* 73, 145-151.
- Juel Jensen, H., 1994: *Flint tools and plat working. Hidden traces of Stone Age technology*, Aarhus.
- Kamjan, S., R.E. Gillis, C. Çakirlar & D.C.M. Raemakers 2020: Specialized cattle farming in the neolithic Rhine-Meuse delta: results from zooarchaeological and stable isotope ($\delta^{18}\text{O}$, $\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{15}\text{N}$) analyses, *PLoS ONE* 15(10): e0240464
- Kamjan, S., 2022: *Committing to cattle: exploring variation in Neolithic cattle husbandry practices through zooarchaeological and stable isotopic analyses*, Groningen (PhD, University of Groningen).
- Kampen, J.C.G. van, 2013: Bewoning in het neolithicum, in: J.C.G. van Kampen & V.B. van den Brink (red.), *Archeologisch onderzoek op de Habraken te Veldhoven. Twee unieke nederzettingen uit het Laat Neolithicum en de Midden Bronstijd en een erf uit de Volle Middeleeuwen*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 52), 39-61.
- Kampen, J.C.G. van, & V.B. van den Brink 2013: *Archeologisch onderzoek op de Habraken te Veldhoven. Twee unieke nederzettingen uit het Laat Neolithicum en de Midden Bronstijd en een erf uit de Volle Middeleeuwen*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 52).
- Kampffmeyer, U., 1991: *Die Keramik der Siedlung Hüde I am Dümmer. Untersuchungen zur Neolithisierung des nordwestdeutschen Flachlands, I-IV*, Göttingen (PhD thesis, University of Göttingen).
- Karg, S., 2006: The water chestnut (*Trapa natans* L.) as a food resource during the 4th to 1st millennia BC at Lake Federsee, Bad Buchau (southern Germany), *Environmental Archaeology* 11, 125-130.
- Karkanias, P., & P. Goldberg 2018: Phosphatic features, in: G. Stoops, V. Marcelino & F. Mees (eds.), *Chapter 12 interpretation of micromorphological features of soils and regoliths*, Amsterdam (2nd edition), 323-346.

- Karl, H.-V., 2019: *Reduced or absent hypoconulids of M3 in dwarf cattle in Central Germany (13-14th century)*, Tartu (poster 7th meeting of the ICAZ Animal Palaeopathology Working Group (APWG) at 23–26 May 2019, Estonia).
- Kars, H., 1983: Early-Medieval Dorestad, an Archaeo-Petrological Study, Part V: The Whetstones and the Touchstones, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 33, 1-38.
- Kars, H., & J.M.A.R. Wevers 1983: Early-Medieval Dorestad, an Archaeo-Petrological Study, Part VII: Amber, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 33, 61-82.
- Kennett, D.J., & B.J. Culleton 2012: A bayesian chronological framework for determining site seasonality and contemporaneity, in: E.J. Reitz, I.R. Quitmer & D.H. Thomas (eds.), *Seasonality and Human Mobility along the Georgia Bight*, *Anthropological Papers* 97, 37-49.
- Kerckhove, J. Van, 2009: Aardewerk, in: M.D.R. Schurmans, *Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied De Garstkampen, fase 1 te Beesd (gem. Geldermalsen)*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Notities 198), 17-22.
- Kinzelbach, R., 1987: Das ehemahligen Vorkommen des Störs, *Acipenser sturio* (Linnaeus, 1758), im Einzugsgebiet des Rheins (Chondrostei: Acipenseridae), *Zeitschrift für angewandte Zoologie* 74, 167-200.
- Kirleis, W., & E. Fischer 2014: Neolithic cultivation of tetraploid free threshing wheat in Denmark and Northern Germany: implications for crop diversity and societal dynamics of the Funnel Beaker Culture, *Vegetation History & Archaeobotany* 23 (Suppl 1): S81-S96. [DOI: 10.1007/s00334-014-0440-8]
- Klassen, L., S. Cassen, P. Pétrequin 2012: Alpine axes and early metallurgy, in: P. Pétrequin, S. Cassen, M. Errera, L. Klassen, A. Sheridan & A.-M. Pétrequin (eds.), *Jade. Grandes haches alpines du Néolithique européen*, Besançon (Ve et IVe millénaires av. J.-C. Tome 2), 1280-1309.
- Kleij, G. van der, 1996: Het vuursteen in de Ooyerhoek, in: M. Groothedde, *Leesten en Eme. Archeologisch en historisch onderzoek naar verdwenen buurschappen bij Zutphen*, Kampen, 19-31.
- Klein, R.G., & K. Cruz-Urbe 1984: *The analysis of animal bones from archaeological sites*, Chicago.
- Kleinhans, M.G., R.I. Ferguson, S.N. Lane & R.J. Hardy 2013: Splitting rivers at their seams: bifurcations and avulsion, *Earth Surface Processes and Landforms* 38(1), 47-61.
- Kleinhans, M.G., F. Klijn, K.M. Cohen & H. Middelkoop 2013: *Wat wil de rivier zelf eigenlijk?* Utrecht (Deltares-rapport 1207829-000).
- Klerk, P. de, C.R. Janssen, J.H.J. Joosten & T.E. Törnqvist 1997: Species composition of an alluvial hardwood forest in the Dutch fluvial area under natural conditions (2700 cal year BP), *Acta Botanica Neerlandica* 46(2), 131-146.
- Klomp, M., & I.C.G. Hermesen 2002: *Archeologisch onderzoek naar de prehistorische bewoning aan de Holterweg 57 te Colmschate (gemeente Deventer)*, Deventer (Rapportages Archeologie Deventer 8).
- Kneisel, J., & S. Schaefer-Di Maida 2020: Loom weights in Bronze Age Central Europe, in: S. Sabatini & S. Bergerbrant (eds.), *The textile revolution in Bronze Age Europe. Production, specialization, consumption*, Cambridge, 80-116.
- Knip, A.S., 1974: Late Neolithic Skeleton Finds from Molenaarsgraaf (Z.H.), in: L.P. Louwe Kooijmans (ed.), *The Rhine/Meuse delta: four studies on its prehistoric occupation and holocene geology*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 7 / Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden 53-54), 379-395.
- Knippenberg, S., 2005a: Vuursteen en natuursteen, in: L. van Hoof & P.F. Jongste, *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronstijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol Rapport 64), 104-125.
- Knippenberg, S., 2005b: Vuursteen en natuursteen, in: S. Knippenberg & P.F.B. Jongste, *Terug naar Zijdeveld. Archeologische opgravingen van een bronstijdnederzetting langs de A2*, Leiden (Archol Rapport 36), 38-43.
- Knippenberg, S. 2006a: Het steenmateriaal, in: S. Knippenberg & E.N.A. Heirbaut, *Wonen en begraven nabij Elst (Gld.). Archeologisch onderzoek van een vroege ijzertijdnederzetting en een inheems-Romeins grafveld op het bedrijventerrein "De Merm"*, Leiden (Archol Rapport 57), 36-45.
- Knippenberg, S., 2006b: *Stone artefact production and exchange among the northern Lesser Antilles*, Leiden (PhD dissertation, Leiden University).

- Knippenberg, S., 2008a: Vuursteen en natuursteen, in: R. de Leeuwe, S. Baetsen, C.C. Bakels, A.V.A.J. Bosman, S. Knippenberg, S. Lange, L. Meurkens & A. Verbaas, *Prehistorie tussen de loopgraven. Nederzettingssporen en vondstcomplexen in Bennekom-Streekziekenhuis uit de midden-bronstijd tot midden-ijzertijd, ca. 1500 tot 500 v. Chr.*, Leiden (Archol Rapport 81), 99-132.
- Knippenberg, S., 2008b: The Bronze Age cultural landscape at Zijderveld, in: S. Arnoldussen & H. Fokkens (eds.), *Bronze Age settlements in the Low Countries*, Oxford, 111-126.
- Knippenberg, S., 2009: Natuursteen, in: L. Meurkens & I.M. van Wijk (red.), *Wonen en begraven op de Caberg van het vroege neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen*, Leiden (Archol Rapport 100), 135-147.
- Knippenberg, S., 2010: Vuur- en natuursteen, in: L. Meurkens, *Laat-prehistorische nederzettingssporen en graven op de sandr-vlakte bij Elst. Resultaten van een opgraving in het plangebied Elst-Het Bosje (gemeente Rhenen)*, Leiden (Archol Rapport 128), 87-96.
- Knippenberg, S., 2012: Natuursteen, in: I.M. van Wijk, L. Meurkens & A. Porreij-Lyklema, *Opgraven langs de Rijksweg A2 te Stein Heidekampweg, Stein-Steinerbos en Geleen-Chemelot*, Leiden (Archol Rapport 150), 113-126.
- Knippenberg, S., 2013: Het natuursteen, in: L.G.L. van Hoof, I.M. van Wijk & C.M. van der Linde, *Zwervende erven op de löss? Onderzoek van een nederzetting uit de vroege ijzertijd en van sporen uit de Stein-groep te Hof van Limburg (gemeente Sittard-Geleen)*, Leiden (Archol Rapport 33), 136-143.
- Knippenberg, S., 2014: Bewoning uit het midden-neolithicum (Stein/Vlaardingen groep) en een grafveld uit de midden-/late ijzertijd aan de rand van Haren, in: R. Jansen (red.), *De archeologische schatkamer Maaskant. Bewoning van het Noordoost-Brabantse rivierengebied tussen 3000 v. en 1500 n.Chr.*, Leiden, 101-126.
- Knippenberg, S., 2015: Vuursteen en steen, in: A. Porreij-Lyklema & I.M. van Wijk, *Een grafveld uit de late bronstijd; een inventariserend veldonderzoek proefsleuven en archeologische begeleiding conform opgraven te Sittard Thien Bunder*, Leiden (Archol Rapport 259), 66-72.
- Knippenberg, S., 2018a: Natuursteen, in: J. van der Leije, *Bewoning en begraving nabij Lenderink te Hengelo (Gelderland). Sporen uit de bronstijd, ijzertijd en middeleeuwen Definitief archeologisch onderzoek Plangebied Winkelskamp Oost*, Leiden (Archol Rapport 283), 89-100.
- Knippenberg, S., 2018b: (Vuur)steen uit de prehistorie en Romeinse tijd, in: L. Meurkens (red.), *Op zoek naar het middeleeuws Wedichem. Resultaten van een archeologische opgraving in het plangebied Harselaar-Zuid (gemeente Barneveld)*, Leiden (Archol Rapport 400), 101-107.
- Knippenberg, S., 2019: Overige deposities, in: W. Roessingh & A. Tol, *Archeologie langs de Westfriisaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en nieuwe tijd in het tracé van de Westfriisaweg*, Amersfoort/Leiden (ADC-rapport 5000 / Archol Rapport 461), 751-755.
- Knippenberg, S., 2022: Natuursteen, in: P.H. van den Helm & M. van Zon, *Den Bogerd van neolithicum tot nu - Deel II. Opgraving van fase 3 en 4 in plangebied Den Bogerd, Tilburg-Udenhout*, Leiden (Archol-rapport 418), 80-88.
- Knippenberg, S., 2023: Natuursteen, in: L. Meurkens & E. Blom (red.), *Bewoningssporen en grafvelden van de bronstijd tot de Nieuwe tijd. Archeologisch onderzoek in het plangebied Veldhoven-Huysackers*, Leiden (Archol/ADC Rapport).
- Knippenberg, S., & T. Hamburg 2011: Sporen en structuren, in: E. Lohof, T. Hamburg & J. Flamman (red.), *Steentijd opgespoord. Archeologisch onderzoek in het tracé van de Hanzelijn-Oude Land*, Alblasserdam (Archol Rapport 138 / ADC-rapport 2576), 115-207.
- Knippenberg, S., & T. Hamburg 2012: Sporen en Structuren, in: T. Hamburg, E. Lohof & B. Quadflieg (red.), *Bronstijd opgespoord. Archeologisch onderzoek naar laat-neolithische resten en een bronstijd nederzetting op de noordwestelijke flank van de stuwwallen (Provincie Gelderland)*, Leiden (Archol rapport 142 / ADC-rapport 2627), 99-196.
- Knippenberg, S., & P.F.B. Jongste 2005: *Terug naar Zijderveld. Archeologische opgravingen van een bronstijdnederzetting langs de A2*, Leiden (Archol Rapport 36).
- Knippenberg, S., & A. Verbaas 2012: Natuursteen, in: T. Hamburg, A. Müller en B. Quadflieg, *Mesolithisch Swifterbant. Mesolithisch gebruik van een duin ten zuiden van Swifterbant (8300-500 v. Chr.). Een archeologische opgraving in het tracé van N23/N307, provincie Flevoland*, Leiden/Amersfoort (Archol Rapport 174 / ADC Rapport 3250), 269-298.

- Knippenberg, S., & A. Verbaas 2022: Een uniek werktuig: een hamersteen uit de midden-bronstijd, in: P.H. van den Helm & M. van Zon, *Den Bogerd van neolithicum tot nu - Deel II. Opgraving van fase 3 en 4 in plangebied Den Bogerd, Tilburg-Udenhout*, Leiden (Archol-rapport 418), 83-87.
- Knippenberg, S., A. Verbaas & A. van Gijn 2019: Vuur- en natuursteen, in: W. Roessingh & A.J. Tol (red.): *Archeologie langs de Westfriisiaweg: Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en Nieuwe tijd in het tracé van de Westfriisiaweg*, Amersfoort (ADC rapport 5000 / Archol rapport 461), 455-498.
- Knoche, B., 2008. *Die Erdwerke von Soest (Kr. Soest) und Nottuln-Upphoven (Kr. Coesfeld). Studien zum Jung-neolithikum in Westfalen*, Rahden (Münstersche Beiträge zur ur- und frühgeschichtlichen Archäologie 3).
- Knoche, B., 2013a: Riten, Routen, Rinder – Das jungneolithische Erdwerk von Soest im Wegenetz eines extensiven Viehwirtschaftssystems, in: W. Melzer (red.), *Neue Forschungen zum Neolithikum in Soest und am Hellweg*, Soest (Soester Beiträge zur Archäologie 13), 119-274.
- Knoche, B. 2013b: Zur Chronologie und Typengenenese der jungsteinzeitlichen Ösenleistenflaschen, in: W. Melzer (red.), *Neue Forschungen zum Neolithikum in Soest und am Hellweg*, Soest (Soester Beiträge zur Archäologie 13), 275-298.
- Knoest, J.J.T., 2015: *On the morphology of the domesticated dog in medieval Norway: An Osteometric study*, Bergen (MA thesis, University of Bergen).
- Knol, E., W. Prummel, H.T. Uytterschaut, M.L.P. Hoogland, W.A. Casparie, G.J. de Langen, E. Kramer & J. Schelvis 1995/1996: The early medieval cemetery of Oosterbeintum (Friesland), *Palaeohistoria* 37/38, 245-416.
- Knoll, F., & M. Klammt 2015: *Baustoff Lehm – seit Jahrtausenden bewährt. Archäologische, historische und rezente Zeugnisse des Lehmbaus. Ein Leitfaden für den Umgang mit 'Rot- oder Hüttenlehm' in archäologischen Befund*, Halle (Kleine Hefte zur Archäologie in Sachsen-Anhalt 12).
- Koch, I., & J. Weiner 2003: Bruchstück eines Breitkeiles aus der Erftaue bei Sindorf. Kerpen, Rhein-Erft-Kreis. *Archäologie im Rheinland* 2003, 52-54.
- Konert, M., 2002: *Pollen Preparation Method*, Amsterdam (Intern Rapport VU).
- Koning, J. de, 2016: *Heiloo Craenenbroeck. Kennemerstraatweg 225-29. Een nederzetting uit de overgang van het neolithicum naar bronstijd*, Zaandijk (Hollandia Rapport 570).
- Koning, J. de, & E. Drenth 2018: Heiloo-Craenenbroeck. A Late Neolithic/Early bronze Age settlement on the western coast of the Netherlands, *Journal of Neolithic Archaeology*, 123-142.
- Koning, J. de, J.P.L. Vaars & S. Dautzenberg 2003: *Archeologisch onderzoek op het Hoogveld te Engelen, Noord-Brabant*, Zaandijk (Hollandia reeks 12).
- Kooi, P.B., 1982: *De urnenvelden in Drenthe*, Assen (Museumfonds Publicatie nummer 7).
- Kooi, P.B., 1991: Een nederzetting uit de midden-bronstijd op het Huidbergseveld bij Dalen, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 108, 104-117.
- Kooistra, L.I., & L. Kubiak-Martens 2016: Botanisch onderzoek, in: E.N.A. Heirbaut & C.W. Koot (red.), *Archeologische monumentenzorg in het plangebied van de dijkeruglegging bij Lent 4. Archeologisch onderzoek naar vindplaats 9/57 en de bewoningsgeschiedenis van de ijzertijd en Romeinse tijd deel II*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 61), 841-856.
- Koolen, M., 1987: Vroege Bronstijd en IJzertijd te Gassel, *Jaarverslag 1987 AWN afdeling Nijmegen e.o.*, 16-20.
- Koot, H., L. Bruning & R.A. Houkes (red.) 2008: *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden.
- Kootker, L.M., R.J. van Lanen, H. Kars & G.R. Davies 2016: Strontium isoscapes in The Netherlands. Spatial variation in $^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$ as a proxy for palaeomobility, *Journal of Archaeological Science: Reports* 6, 1-13.
- Kootker, L.M., L. Mbeki, A.G. Morris, H. Kars & G.R. Davies 2016b: Dynamics of Indian Ocean slavery revealed through Isotopic data from the Colonial era Cobern Street burial site, Cape Town, South Africa (1750-1827), *PLoS ONE* 11, e0157750.
- Körber-Grohne, U., 1987: *Nutzpflanzen in Deutschland. Kulturgeschichte und Biologie*, Stuttgart.

- Körber-Grohne, U., & U. Piening 1980: Microstructure of the Surfaces of Carbonized and non-carbonized Grains of Cereals as Observed in Scanning Electron and Light Microscopes as an Additional Aid in Determining Prehistoric Findings, *Flora* 170(3), 189-228.
- Koster, E., 2019: De sandr van de Zuid-Veluwe, *Grondboor & Hamer* 73(3), 98-107.
- Kothari, N., S. Bhagia, Y. Pu, C.G. Yoo, M. Li, S. Venketachalam, S. Pattathil, R. Kumar, C.M. Cai, M.G. Hahn, A.J. Ragauskas & C.E. Wyman 2020: The effect of switchgrass plant cell wall properties on its deconstruction by thermochemical pretreatments coupled with fungal enzymatic hydrolysis or *Clostridium thermocellum* consolidated bioprocessing, *Green Chemistry* 2020(22), 7924-7945.
- Kottelat, M., & J. Freyhoff 2007: *Handbook of European Freshwater Fishes*, Cornol (CH).
- Kovačević, S., & G. Car 2014: Analysis of the oldest wool fabric found in Europe, *Fibres & Textiles in Eastern Europe* 22(5), 49-53.
- Kranenburg, H., & W. Prummel 2020: The use of domestic and wild animals, in: D.C.M. Raemaekers & J.P. de Roever (eds), *Swifterbant S4 (the Netherlands). Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 36), 76-94.
- Kreuz, A., 2008: Closed forest or open woodland as natural vegetation in the surroundings of Linearbandkeramik settlements? *Vegetation History & Archaeobotany* 17, 51-65.
- Kreuz, A., E. Marinova, E. Schäfer & J. Wiethold 2005: A comparison of early Neolithic crop and weed assemblages from the Linearbandkeramik and the Bulgarian Neolithic cultures: differences and similarities, *Vegetation History and Archaeobotany* 14, 237-258. [DOI: 10.1007/s00334-005-0080-0]
- Kreuz, A., T. Märkle, E. Marinova, J. Meurers-Balke, M. Rösch, E. Schäfer, S. Schamuhn & T. Zerl 2014: The Late Neolithic Michelsberg culture - just ramparts and ditches? A supraregional comparison of agricultural and environmental data, *Praehistorische Zeitschrift* 89(1), 72-115.
- Kristiansen, K., & T.B. Larsson 2005: *The Rise of Bronze Age Society. Travels, Transmissions and Transformations*, Cambridge.
- Kroes, M.J., S. Monden, J. Beeren & C. Lieferinge 2005: *Vismigratie: een handboek voor herstel in Vlaanderen en Nederland*, Brussel.
- Kroezenga, P., J.N. Lanting, R.J. Kusters, W. Prummel, J.P. de Roever 1991: Vondsten van de Swifterbant-cultuur uit het Voorste Diep bij Bronneger (Dr.), *Paleo-Aktueel* 2, 32-36.
- Kroft, P. van der, 2012 (1997): Het vuursteen van P14 - werkput 1989-17. Vroeg- en middenneolithische vondsten uit een stratigrafisch gelede verzameling, in: T.J. ten Anscher, *Leven met de Vecht. Schokland-P14 en de Noordoostpolder in het neolithicum en de bronstijd* (bijlage L), Zutphen (proefschrift Universiteit van Amsterdam), 617-676.
- Kroft, P. van der, 2013: Vuursteen, in: P.J. Ilson, *Jagers en verzamelaars bij Scheemderzwaag-Scheemda en -Opdiep; aardgas transportleidingstracé Rysum-Scheemda (A-660) en Midwolda-Tripscompagnie (A-666), KR-042 (A-660) & KR-006 (A-666), catalogusnummers 16 & 17, gemeente Oldambt; archeologisch onderzoek: opgraving en begeleiding*, Weesp (RAAP-rapport 2310), 71-105.
- Kroft, P. van der, 2016: Vuursteenvindplaats, in: H.B.G. Scholte Lubberink, P. van der Kroft & G. Zielman, *Oostelijke Randweg Doetinchem vindplaats 1, gemeente Doetinchem; archeologisch onderzoek: een opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 3180), 103-163.
- Kubach, W., 1977: *Die Nadeln in Hessen und Rheinhessen*, München (Prähistorische Bronzefunde, Abt. XIII, Bd. 3).
- Kubiak-Martens, L., 1999: The plant food component of the diet at the Late Mesolithic (Ertebølle) settlement at Tybrind Vig, Denmark, *Vegetation History and Archaeobotany* 8, 117-127.
- Kubiak-Martens, L., 2002: New evidence for the use of root foods in pre-agrarian subsistence recovered from the late Mesolithic site at Halsskov, Denmark, *Vegetation History and Archaeobotany* 11, 23-31.
- Kubiak-Martens, L., 2006a: Botanical remains and plant food subsistence, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schippluizen. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 317-336.

- Kubiak-Martens, L., 2006b: Roots, tubers and processed plant food in the local diet, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schippluizen. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 cal BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 339-352.
- Kubiak-Martens, L., 2008: Wortels, knollen en bereid plantaardig voedsel, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-Locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het Midden-Neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 325-335.
- Kubiak-Martens, L., 2018: Archeobotanisch onderzoek van verkoolde graan- en voedelresten in structuur 1, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Well en Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC-rapport 4700 / BAAC-Rapport A-12.0274), 483-487.
- Kubiak-Martens, L., 2019: Parenchym als zetmeelbron, in: R. Geerts, A. Müller, M. Niekus & F. Vermue (red.), *Mesolithische Kampen onder de oever van het Reevediep. Een archeologische opgraving van vindplaats 9 in het tracé van de hoogwatergeul in het Reevediep te Kampen*, Amersfoort (ADC monografie 26), 193-210.
- Kubiak-Martens, L., 2023: Cereals and cereal-based products from Tiel Medel -De Roeskamp, a Swifterbant Culture settlement in the Netherlands, in: S.M. Valamoti, A. Dimoula & M. Ntinou (eds.), *Cooking with plants in ancient Europe and beyond. Interdisciplinary approaches to the archaeology of plant foods*, Leiden, 187-200.
- Kubiak-Martens, L., O. Binkkemper & T.F.M. Oudemans 2015: What's for Dinner? Processed food in the coastal area of the northern Netherlands in the Late Neolithic, *Vegetation History and Archaeobotany* 24, 47-62.
- Kubiak-Martens, L., & M. van der Linden (eds.) 2022: *Neolithic human diet based on studies of coprolites of the Swifterbant Culture sites, the Netherlands*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 77).
- Kubiak-Martens, L., & J.R. Moonen 2018: Archeobotanisch materiaal en ¹⁴C-dateringen uit de depressie S521.18, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 434-435.
- Kubiak-Martens, L., & T.F.M. Oudemans 2020: *Voedselresten op Swifterbantaardewerk uit Nieuwegein Het Klooster - chemisch en botanisch onderzoek*. Zaandam (BIAxiaal 1267).
- Kubiak-Martens, L., F. Verbruggen & L.I. Kooistra 2015: Archaeobotany: landscape reconstruction and plant food subsistence economy on a meso and microscale, in: J.M. Moree & M.M. Sier (eds.), *Interdisciplinary archaeological research programme Maasvlakte 2, Rotterdam, part 1. Twenty metres deep! The Mesolithic period at the site Yangtze Harbour site - Rotterdam Maasvlakte, the Netherlands. Early Holocene landscape development and habitation*, Rotterdam (BOORrapporten 566), 223-286.
- Kühn, P., J. Aguilar, R. Miedema & M. Bronnikova 2018: Textural pedofeatures and related horizons, in: G. Stoops, V. Marcelino & F. Mees (eds.), *Chapter 14: interpretation of micromorphological features of soils and regoliths*, Amsterdam, 377-423 (2nd edition).
- Kuhnlein, H.V., & N.J. Turner 1991: *Traditional plant foods of Canadian indigenous peoples: nutrition, botany and use*, Philadelphia (Food and Nutrition in History and Anthropology 8).
- Kuijper, W.J., 2000: The former occurrence of *Neckera crispa* Hedw. in the Netherlands, *Lindbergia* 25, 28-32.
- Künnemann, W., 1990: Brennversuche in einem vorgeschichtlichen Keramikbrennofen, in: M. Fansa (red.), *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Oldenburg (Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Beiheft 4), 328-332.
- Laak, G.A.J. de, 2007: *Kennisdocument Atlantische zalm, Salmo salar (Linnaeus, 1758)*, Bilthoven (Kennisdocument 6).
- Laak, G.A.J. de, 2009a: *Kennisdocument elft, Alosa alosa (Linnaeus, 1758)*, Bilthoven (Kennisdocument 25).
- Laak, G.A.J. de, 2009b: *Kennisdocument fint, Alosa fallax (Lacépède, 1803)*, Bilthoven (Kennisdocument 26).
- Laak, G.A.J. de, & W.A.M. van Emmerik 2006: *Kennisdocument snoek, Esox lucius (Linnaeus, 1758)*, Bilthoven (Kennisdocument 13).

- Laarman, F.J., 2001: Archeozoölogie: aard en betekenis van de dierlijke resten, in: J.W.H. Hogestijn & J.H.M. Peters (red.), *De mesolithische en vroeg-neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79, deel 16), 5-77.
- Lage, W., 2009: Schleifknochen versus Schabbnknochen: Untersuchungen zur Verwendung steinzeitlicher Langknochen von Großsäugern mit konkaven Arbeitsbahnen, *Schriften des Naturwissenschaftlichen Vereins für Schleswig-Holstein* 71, 26-40.
- LaMotta, V.M., & M.B. Schiffer 1999: Formation processes of house floor assemblages, in: P.M. Allison (ed.), *The archaeology of household activities*, London, 19-28.
- Lancelotti, C., M. Madella, P. Ajithprasad & C.A. Petrie 2010: Temperature, compression and fragmentation: an experimental analysis to assess the impact of taphonomic processes on charcoal preservation, *Archaeological and Anthropological Science* 2, 307-320.
- Lange, A.G, E.M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester & T. de Groot (red.) 2014: *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*, Amersfoort.
- Lange, R., P. Twisk, A. Van Winden & A. van Diepenbeek 1994: *Zoogdieren van West-Europa* (KNNV-veldgids no. 8), Utrecht.
- Lange, R., A. Van Winden, P. Twisk, J. de Laender & C. Speer 1986: *Zoogdieren van de Benelux; herkenning en onderzoek*, 's-Graveland.
- Lanting, J.N., 1969: Verspreiding en datering van wikkeldraadaardewerk, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 87, 191-210.
- Lanting, J.N., 1973: Laat-neolithicum en vroege bronstijd in Nederland en N.W.-Duitsland: continue ontwikkelingen, *Palaeohistoria* 15, 215-317.
- Lanting, J.N., 1986: Spoolde: onderzoek en vondsten binnendijs, in: H. Fokkens, P.M. Banga & M. Bierma (red.), *Op zoek naar mens en materiële cultuur. Feestbundel aangeboden aan J.D. van der Waals ter gelegenheid van zijn emeritaat*, Groningen, 37-58.
- Lanting, J.N., 2007/2008 (2008): De NO-Nederlandse/NW-Duitse klokbekergroep: culturele achtergrond, typologie van het aardewerk, verspreiding en grafritueel, *Palaeohistoria* 49/50, 11-326.
- Lanting, J.N., 2015: *Kritische nabeschouwingen*, Groningen.
- Lanting, J.N., & W.G. Mook 1977: *The Pre- and Protohistory of the Netherlands in terms of Radiocarbon Dates*, Groningen.
- Lanting, J.N., W.G. Mook & J.D. van der Waals 1973: C14 chronology and the Beaker problem, *Helinium* 13(1), 38-58.
- Lanting, J.N., & J. van der Plicht 1995/1996 (1996): Wat hebben Floris V, skelet Swifterbant S2 en visotters gemeen?, *Palaeohistoria* 37/38, 491-519.
- Lanting, J.N., & J. van der Plicht 1998: Reservoir effects and apparent ages, *Journal of Irish Archaeology* 9, 151-165.
- Lanting, J.N., & J. van der Plicht 1999/2000 (2002): De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en protohistorie. III: neolithicum, *Palaeohistoria* 41/42, 1-110.
- Lanting, J.N., & J. van der Plicht 2001/2002 (2003): De ¹⁴C-chronologie van de Nederlandse pre- en protohistorie. IV: bronstijd en vroege ijzertijd, *Palaeohistoria* 43/44, 117-262.
- Lanting, J.N., W. Prummel & A.G.F.M. Cuijpers 2001: Eindelijk de hond in de pot gevonden (Dr.), *Paleo-Aktueel* 12, 80-84.
- Lanting, J.N., & J.D. van der Waals 1972: British beakers as seen from the continent, *Helinium* 12(1), 20-46.
- Lanting, J.N., & J.D. van der Waals 1976: Beaker Culture relations in the Lower Rhine Basin, in: J.N. Lanting & J.D. van der Waals (eds.), *Glockenbecher Symposium Oberried 1974*, Bussum/Haarlem, 1-80.
- Launert, E., 1984: *Edible and Medicinal Plants of Britain and Northern Europe*, London.
- Laurelut, C., 1989: Le village Michelsberg des Hautes Chanvières à Mairy (Ardennes) III, Étude de la Céramique, *Gallia Préhistoire* 31, 127-137.
- Lauwerier, R.C.G.M., 1988: *Animals in the Roman times in the Dutch eastern river area*, Amersfoort (Nederlandse Oudheden 12).

- Lauwerier, R.C.G.M., T. van Kolfschoten & L.H. van Wijngaarden-Bakker 2005: De archeozoölogie van de steentijd, in: J. Deeßen, E. Drenth, M.F. van Oorsouw & L. Verhart (red.), *De steentijd van Nederland*, Meppel (Archeologie 11/12), 39-66.
- Leclerc, R.F., & E.J. Hickin 1997: The internal structure of scrolled floodplain deposits based on ground-penetrating radar, North Thompson River, British Columbia, *Geomorphology* 21, 17-38.
- Lee, K.E., 1985: *Earthworms: their ecology and relationships with soils and land use*, New York.
- Leeuw, S.E. van der, 1976: Neolithic Beakers from the Netherlands: the potter's point of view, in: J.N. Lanting & J.D. van der Waals (eds.): *Glockenbecher Symposium Oberried 1974*, Bussum/Haarlem, 81-140.
- Legge, A.J., 1992: *Excavations at Grimes Graves Norfolk 1972-1976, Fascicule 4: Animals, environment and the Bronze Age economy*, London.
- Lehmann, L.Th., 1964: Een potbeker uit Speulde, gem. Ermelo prov. Gelderland, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 14, 23-26.
- Lehmann, L.Th., 1965: Placing the Potbeaker, *Helinium* 5, 3-31.
- Lehmann, L.Th., 1967a: Pot Beaker News, *Helinium* 7, 65-69.
- Lehmann, L.Th., 1967b: New pot beakers from the Veluwe, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 17, 162-166.
- Lehmann, L.Th., 1969: Urn or Food Vessel, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 19, 273-274.
- Lemoine, X., M.A. Zeder, K.J. Bishop & S.J. Rufolo 2014: A new system for computing dentition-based age profiles in *Sus scrofa*, *Journal of Archaeological science* 47, 179-193.
- Leonardi, G., M. Miglavacca & S. Nardi 1999: Soil Phosphorus Analysis as an Integrative Tool for Recognizing Buried Ancient Ploughsoils, *Journal of Archaeological Science* 26, 343-352.
- Letterlé, F., 1981: Traces d'occupation de la Civilisation de Hilversum à Wijk bij Duurstede (province d'Utrecht), *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 31, 329-346.
- Levine, M.A., 1982: The use of crown height measurements and eruption-wear sequences to age horse teeth, in: B. Wilson, C. Grigson & S. Payne (eds.), *Ageing and sexing animal bones from archaeological sites*, Oxford (BAR British Series 109), 223-250.
- Lewis, H., 2012: *Investigating ancient tillage. An experimental and soil micromorphological study*, Oxford (BAR International Series 2388).
- Libois, R., C. Hallet & R. Rosoux 1987: *Éléments pour l'identification des restes crâniens des poissons dulçaquicoles de Belgique et du Nord de la France. 1. Anguilliformes, Gastéroteiformes, Cyprinodontiformes et Perciformes*, Juan les Pins (Fiches d'ostéologie animale pour l'Archéologie, Série A Poissons, 3).
- Librado, P., N. Khan, A. Fages et al. 2021: The origins and spread of domestic horses from the Western Eurasian steppes, *Nature* 598, 634-640. [DOI: 10.1038/s41586-021-04018-9]
- Lijn, P. van der, 1963: *Het Keienboek. Mineralen, gesteenten en fossielen in Nederland*, Zutphen (5e druk).
- Linde, C. van der, & H. Fokkens 2009: Het landschappelijk kader van de Zevenbergen, in: H. Fokkens, R. Jansen & I.M. van Wijk (red.), *Oss-Zevenbergen: de langetermijn-geschiedenis van een prehistorisch grafveld*, 37-52.
- Linde, C. van der, & D. Fontijn 2011: Mound 1 – A monumental Iron Age barrow, in: D. Fontijn, Q. Bourgeois & A. Louwen (eds.), *Iron Age Echoes. Prehistoric land management and the creation of a funerary landscape – the "twin barrows" at the Echoput in Apeldoorn*, Leiden, 33-64.
- Linden, B.A. van der, & P. Wemerman 2014: *Archeologische begeleiding conform KNA protocol opgraven, Plangebied De Mendert Fase 2 en 3 te Neer*, Doetinchem (Synthegra rapport project S090389).
- Linden, E. van der, S.B.C. Bloo & G. Besuijen 2010: Aardewerk, in: E. Blom & W. Roessingh (red.), *Heteren Uilenburg: 1500 jaar bewoning op een crevasse. Een archeologische opgraving*, Amersfoort (ADC-rapport 1664), 69-91.

- Linden, M. van der, 2022: Pollen and other microfossils, in: L. Kubiak-Martens & M. van der Linden (eds.), *Neolithic human diet based on studies of coprolites of the Swifterbant Culture sites, the Netherlands*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 77), 85-102.
- Linderholm, J., 2007: Soil chemical surveying: A path to a deeper understanding of prehistoric sites and societies in Sweden, *Geoarchaeology* 22, 417-438.
- Linderholm, J., 2010: *The soil as a source material in archaeology: theoretical considerations and pragmatic applications*, Umeå.
- Linderholm, J., 2019: *Soil chemical analysis of samples from the Bronze Age site Tiel-Medel, De Roeskamp, The Netherlands*, Umeå, Environmental Archeology Laboratory Report No. 2019-028
- Linderholm, J., 2021: *Soil chemical analysis of samples from the Bronze Age site Tiel-Medel, De Roeskamp, The Netherlands*. Part II, Umeå, Environmental Archeology Laboratory Report No. 2021-006.
- Little, A., & A.L. van Gijn 2017: *Enigmatic plant-working tools and the transition to farming in the Rhine/Meuse Delta*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 47), 1-9.
- Lobregt, P., & J. van Os 1977: *De laatste riviervissers*, Zutphen.
- Locher, W.P., & H. de Bakker (red.) 1987: *Bodemkunde van Nederland: Leer- en handboek op hoger onderwijs-niveau, deel 1 algemene bodemkunde*, Wageningen/Den Haag.
- Lohof, E., 1991: *Grafritueel en sociale verandering in de bronstijd van Noordoost-Nederland*, Amsterdam (proefschrift Universiteit van Amsterdam).
- Lohof, E., 2003: Grafheuvel "De Bogen" bij Meteren. Once more revisited, in: *ADC Info 2003*, Amersfoort, 110-119.
- Lohof, E., 2020: Wie het kleine eert. Aardewerk in het grafritueel van de midden bronstijd in Noordoost-Nederland, in: V.T. van Vilsteren e.a. (red.), *Overpeinzingen op een vuilnisbelt. Liber amicorum aangeboden aan Wijnand van der Sanden ter gelegenheid van zijn afscheid als conservator bij het Drents Museum*, Groningen, 56-67.
- Lohof, E., & E. Drenth 2016: Reflections on Early and Middle Bronze Age dynamics in burial ritual and house building in the Netherlands, in: A. Müller & R. Jansen (red.), *Metaaltijden 3. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 65-80.
- Longin, R., 1971: New method of collagen extraction for radiocarbon dating, *Nature* 230, 241-243.
- Louwe, E., & P.J.L. Wemerman 2017: *Archeologische begeleiding Cavaljéschool te Ede in de gemeente Ede*, Doetinchem (Econsultancy rapport 15035382).
- Louwe Kooijmans, L.P., 1973: Een grafheuvelgroep uit het laat-neolithicum en de bronstijd in het terrein van de Romeinse castra te Nijmegen, in: W.A. van Es, A.V.M. Hubrecht, P. Stuart, W.C. Mank & S.L. Wynia (red.), *Archeologie en Historie. Opgedragen aan H. Brunsting bij zijn zeventigste verjaardag*, Bussum, 87-125.
- Louwe Kooijmans, L.P., 1974: *The Rhine-Meuse Delta. Four studies on its prehistoric occupation and holocene geology*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 7 / Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden 52-54), Leiden (proefschrift Rijksuniversiteit Leiden).
- Louwe Kooijmans, L.P., 1976: Local Developments in a Borderland A Survey of the Neolithic at the Lower Rhine, *Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 57, 227-297.
- Louwe Kooijmans, L.P., 1980: De midden-neolithische vondstgroep van het Vormer bij Wijchen en het cultuurpatroon rond de zuidelijke Noordzee circa 3000 v.Chr., *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 61, 113-208.
- Louwe Kooijmans, L.P., 1985: *Sporen in het land, de Nederlandse delta in de Prehistorie*, Amsterdam.
- Louwe Kooijmans, L.P., 1993a: *An Early/Middle Bronze Age multiple burial at Wassenaar, the Netherlands*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 26), 1-20.
- Louwe Kooijmans, L.P., 1993b: Wetland exploitation and upland relations of prehistoric communities in the Netherlands, in: J. Gardiner (ed.), *Flatlands & wetlands. Current themes in east Anglian archaeology*, Norwich (East Anglian Archaeology Report 50), 71-116.

- Louwe Kooijmans, L.P., 1998: Understanding the Mesolithic? Neolithic frontier in the Lower Rhine Basin, 5300-4300 cal BC, in: M. Edmunds & C. Richards (eds.): *Understanding the Neolithic of north-western Europe*, Glasgow, 407-427.
- Louwe Kooijmans, L.P. (red.), 2001a: *Hardinxveld-Giessendam Polderweg. Een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83).
- Louwe Kooijmans, L.P. (red.), 2001b: *Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88).
- Louwe Kooijmans, L.P., 2003: The Hardinxveld sites in the Rhine/Meuse Delta, the Netherlands, 5500-4500 cal. BC, in: L. Larsson, H. Kindgren, K. Knutsson, D. Loeffler & A. Åkerlund (eds.), *Mesolithicon the move. Papers presented at the sixth international conference on the Mesolithic in Europe, Stockholm 2000*, Oxford, 608-624.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2005a: Ook de jagers worden boer. Vroeg-neolithicum B en midden-neolithicum A, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam, 249-272.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2005b: Bronstijdsrijd: een groepsbegraafing in Wassenaar, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam, 259-262.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2006: Schipluiden: a synthetic view, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 v.Chr.*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 485-516.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2007a: Nogmaals 'Hazendonk', in: J.H.M. Bloemers (red.), *Tussen D26 en P14: Jan Albert Bakker 65 jaar*, Amsterdam, 147-180.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2007b: The gradual transition to farming in the Lower Rhine Basin, in: A. Whittle & V. Cummings (eds.), *Going over. The Mesolithic-Neolithic transition in North-west Europe*, Oxford (Proceedings of the British Academy 144), 287-309.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2008a: Delfland: een fijschalige kijk op het neolithiseringsproces, in: J. Flaman & E.A. Besselen (red.), *Het verleden boven water. Archeologische monumentenzorg in het AHR-project*, Amersfoort/Delft (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 148), 107-137.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2008b: The earliest pottery in the western part of the North German Plain and its inspiration, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts* 89, 443-463.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2010a: The ceramisation of the Low Countries, seen as the result of gender-specific processes of communication, in: B. Vanmontfort, L.P. Louwe Kooijmans, L.W.S.W. Amkreutz & L.B.M. Verhart (eds.), *Pots, Farmers and Foragers. Pottery traditions and social interaction in the earliest Neolithic of the lower Rhine Area*, Leiden (Archaeological Studies Leiden University 20), 27-39.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2010b: De VL-pot van Kootwijk en enkele andere potdeposities uit de tweede helft van het vierde millennium v. Chr., in: T.de Ridder & L.B.M. Verhart (red.), *Westerheem Special 2010: Vlaardingencultuur*, 194-207.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2011: Schipluiden and the final stage of neolithisation in the Lower Rhine Basin, in: F. Bostyn, E. Martial & I. Praud (eds.), *Le Néolithique du nord de la France dans son contexte européen. Habitat et économie aux 4e et 3e millénaires avant notre ère. Actes du 29e Colloque interrégional sur le Néolithique. Villeneuve d'Ascq, 2-3 octobre 2009* (Revue Archéologique de Picardie N° special 28), 121-138.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2017: *Onze vroegste voorouders. De geschiedenis van Nederland in de steentijd, van het begin tot 3000 vC.* Amsterdam.
- Louwe Kooijmans, L.P., 2018: Grafheuvels bij Arnhem. Opgravingen op het landgoed Warnsborn 1947-'48, *Palaeohistoria* 59/60, 49-98.
- Louwe Kooijmans, L.P., A.L. van Gijn, J.F.S. Oversteegen & M. Bruineberg 2001b: Artefacten van been, gewei en tand, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld- Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbantcultuur (5500-4450 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 327-367.

- Louwe Kooijmans, L.P., T. Hamburg & L. Smits 2016: Burial and non-burial at Late Mesolithic Hardinxveld (NL), in: J. Grünberg, B. Gramsch & J. Orschiedt (eds.), *Mesolithic burials – Rites, symbols and social organisation of early postglacial communities*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 13), 593-607.
- Louwe Kooijmans, L.P., K. Hänninen & C.E. Vermeeren 2001: Artefacten van hout, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 435-477.
- Louwe Kooijmans, L.P., & P.F.B. Jongste (red.) 2006: *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38).
- Louwe Kooijmans, L.P., & A.S. Knip 1974: *The Rhine/Meuse delta: four studies on its prehistoric occupation and holocene geology*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 7), 79-125.
- Louwe Kooijmans, L.P., & L.I. Kooistra 2006: Wooden artefacts, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 225-251.
- Louwe Kooijmans, L.P., J.F.S. Oversteegen & A.L. van Gijn 2001a: Artefacten van been, gewei en tand, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld- Giessendam Polderweg. Een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v.Chr.)*, Amersfoort, 285-324.
- Louwe Kooijmans, L.P., & L.B.M. Verhart 1990: Een middenneolithisch nederzettingsterrein en een kuil van de Steingroep op de voormalige Kraaienberg bij Linden, gemeente Beers (N.-Br.), *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 70, 49-108.
- Louwe Kooijmans, L.P., & L.B.M. Verhart 2007: Pebbles and Paddles. On Rijckholt Flint Distribution and Water Transport in the Mesolithic and Neolithic of the Netherlands, in: B. Hårdh, K. Jennbert & D. Olausson (red.), *On the Road. Studies in honour of Lars Larsson*, *Acta Archaeologica Lundensia* 26(4), 201-206.
- Louwen, A.J., 2021: *Breaking and making the ancestors. Piecing together the urnfield mortuary process in the Lower-Rhine-Basin, ca. 1300-400 BC*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden).
- Louwen, A., & D. Fontijn (eds.) 2019: *Death revisited. The excavation of three Bronze Age barrows and surrounding landscape at Apeldoorn-Wieselweg*, Leiden.
- Louwen, A., D. Fontijn, C. van der Linde, M. Pruijsen, L. Smits & E. van Hees 2018: Mound 2, in: A. Louwen & D. Fontijn (eds.), *Death Revisited. The excavation of three Bronze Age barrows and surrounding landscape at Apeldoorn-Wieselweg*, Leiden, 103-126.
- Louwen, A., D. Fontijn, P. Valentijn, C. van der Linde & A. Verbaas 2011: Finds, in: D. Fontijn, Q. Bourgeois & A. Louwen (eds.), *Iron Age echoes. Prehistoric land management and the creation of a funerary landscape - the "twin barrows" at the Echoput in Apeldoorn*, Leiden, 129-142.
- Lüning, J., 1981: *Eine Siedlung der mittneolithischen Gruppe Bischheim in Schernau. Ldkr. Kitzingen*, Kallmünz/Opf (Materialhefte zur Bayerischen Vorgeschichte Reihe A 44).
- Lüning, J., W. Schirmer & H.-E. Joachim 1971: Eine Stratigraphie mit Funden der Bischheimer Gruppe, der Michelsberger Kultur und der Urnfelderkultur in Kärlich, Kr. Koblenz, *Praehistorische Zeitschrift* 46 (1), 37-101.
- Lyman, R.L., 1994: *Vertebrate Taphonomy*, Cambridge.
- Maarleveld, G.C. van, 1951: Iets over de verspreiding van noordelijke zwerfstenen op en nabij de stuwwallen in Midden-Nederland, *Boor en Spade* IV, 169-178.
- Maat, G.J.R., A.E. van den Merwe & Th. Hoff 2012: *Manual for the Physical Anthropological Report*, Amsterdam (Barge's Anthropologica 6).
- Mackay, H., 2022: *Faecal lipid biomarker analyses of additional Swifterbant samples*, Durham.
- Maczynska, M., I. Ireneusz & A. Urbaniak 2021: *Babi Dol-Borcz. Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur mit Steinkreisen und Grabhügeln aus Pommern*, Warschow-Gdansk.
- Maes, B. (red.), 2006: *Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen - herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik*, Amsterdam.

- Maier, R.A., 1962: Steinröhrenperlen und Kieselanhänger des nordwestalpinen Äneolithikums, *Germania* 40, 33-43.
- Makaske, B., 1998: *Anastomosing rivers - Forms, processes and sediments*, Utrecht (PhD thesis, KNAG/Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen Universiteit Utrecht; Netherlands Geographical Studies 249).
- Makaske, B., 2001: Anastomosing rivers: a review of their classification, origin and sedimentary products, *Earth-Science Reviews* 53(3-4), 149-196.
- Makaske, B., H. J.A. Berendsen & M.H.M. van Ree 2007: Middle Holocene avulsion-belt deposits in the central Rhine-Meuse Delta, the Netherlands, *Journal of Sedimentary Research* 77(2), 110-123.
- Makaske, B., E. Lavooi, T. de Haas, M.G. Kleinhans & D.G. Smith 2017: Upstream control of river anastomosis by sediment overloading, Upper Columbia River, British Columbia, Canada. *Sedimentology* 64(6), 1488-1510.
- Makaske, B., D.G. Smith & H.J.A. Berendsen 2002: Avulsions, channel evolution and floodplain sedimentation rates of the anastomosing upper Columbia River, British Columbia, Canada. *Sedimentology* 49, 1049-1071.
- Manning, K., S. College, E. Crema, S. Shennan & A. Timpson 2016: The Cultural Evolution of Neolithic Europe. EUROEVOL Dataset 1: Sites, Phases and Radiocarbon Data. *Journal of Open Archaeology Data* 5, e2. [DOI: 10.5334/joad.40]
- Marchal, J.-Ph., N. De Beuckeleer, J. Haeck & S. Loicq 2004: Une grande maison de la première moitié du 4e millénaire à Lantremange, *Bulletin des Chercheurs de la Wallonie* 43, 123-144.
- Marean, C., 1991: Measuring the post-depositional destruction of bone in archaeological assemblages, *Journal of Archaeological Science* 18, 677-694.
- Marguerie, D., & J.Y. Hunot 2007: Charcoal analysis and dendrology: data from archaeological sites in north-western France. *Journal of Archaeological Science* 34, 1417-1433.
- Mariezkurrena, K., 1983: Contribucion al conocimiento del desarrollo de la denticion y el esqueleto postcraneal de *Cervus elaphus*, *Munibe* 35(3-4), 149-202.
- Marolle, C., 1989: Le village Michelsberg des Hautes Chanvières à Mairy (Ardennes) I, Étude préliminaire des principales structures, *Gallia Préhistoire* 31, 93-118.
- Marolle, C., 1998: Le site Michelsberg des "Hautes Chanvières" avec bâtiments et enceinte à Mairy, Ardennes, France, in: H.Schichterle, J. Biel & M. Strbel (Hrsg.); *Die Michelsberger Kultur und ihre Randgebiete*, Stuttgart, 21-28.
- Martens, P.J.M., 1992: *De zalmvisser van de Biesbosch: Een onderzoek naar de visserij op het Bergse Veld, 1421-1869*, Tilburg (proefschrift Katholieke Universiteit Brabant).
- Matolcsi, J., 1970: Historische Erforschung der Körpergrösse des Rindes auf Grund von ungarischem Knochenmaterial, *Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie* 87, 89-138.
- Mauel, S., 2009: *Die Spinnwirtel und Webgewichte der bronze- und eisenzeitlichen Siedlung von Kastanas. Zur Textilproduktion Nordgriechenlands im 2. vorgeschichtlichen Jahrtausend*, Copenhagen.
- McCance, R.A., E.H.R. Ford & W.A.B. Brown 1961: Severe undernutrition in growing and adult animals. 7. Development of the skull, jaws and teeth in pigs, *British Journal of Nutrition* 15(2), 213-224.
- McNutt, Ch.H., 2013: *Multi-plots and bayesian analysis of radiocarbon dates with OxCal 4.2 for PC Dummies* (unpublished manuscript, https://www.academia.edu/5758273/Bayesian_analysis).
- McParland, L.C., M.E. Collinson, A.C. Scott, G. Campbell & R. Veal 2010: Is vitrification in charcoal a result of high temperature burning of wood?, *Journal of Archaeological Science* 37, 2679-2687.
- Meadow, R.H., 1980: Animal bones: problems for the archaeologist together with some possible solutions, *Paléorient* 6, 65-77.
- Mees, F., & G. Stoops 2018: Sulphidic and sulphuric materials, in: G. Stoops, V. Marcelino & F. Mees (eds.), Chapter 13 interpretation of micromorphological features of soils and regoliths, Amsterdam (2nd edition), 347-376.
- Mehlhorn, H., 2016: *Animal parasites: diagnosis, treatment, prevention*, Cham.
- Meijden, R. van der, 2005: *Heukels' Flora van Nederland*, Groningen (23e druk).

- Meijlink, B.H.F.M., 2002: Sporen en structuren. De graven, in: B.H.F.M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 209-218.
- Meijlink, B.H.F.M., & P. Kranendonk (red.) 2002: *Archeologie in de Betuweroute. Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87).
- Meiklejohn, C., & T.S. Constandse-Westermann 1978: The human skeletal material from Swifterbant, Earlier Neolithic of the Northern Netherlands: inventory and demography, *Palaeohistoria* 20, 38-89.
- Meinike, M., 2019: Zur Astronomie der Rondellanlage Pömmelte-Zackmünde, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Mensch und Umwelt im Ringheiligtum von Pömmelte-Zackmünde, Salzlandkreis* (Forschungsberichte des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 10/III), 191-193.
- Melkert, M.J.A., 2014: Keramisch bouw materiaal, huttenleem en een keramisch object, in: W. Jezeer (red.), *Erven uit de Vroege IJzertijd en de Late Middeleeuwen op het Koksgoed te Wehl (gemeente Doetinchem). Een archeologische opgraving*, Amersfoort (ADC Rapport 2712), 106-110.
- Meller, H. (ed.), 2004: *Der Geschmiedete Himmel. Die Weite Welt im Herzen Europas vor 3600 Jahren*, Stuttgart.
- Meller, H., 2019: Das Fürstengrab von Leubingen neu betrachtet – Zur Konstruktion von herrschaftlicher Legitimität durch Bezugnahme auf die Vorgängerkulturen, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Der Aufbruch zu neuen Horizonten. Neue Sichtweisen zur europäischen Frühbronzezeit. Abschlusstagung der Forschergruppe FOR550 vom 26. bis 29. November 2010 in Halle (Saale)*, Halle/Staßfurt (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 19), 245-260.
- Meller, H., 2021: Die Himmelscheibe von Nebra. Astronomie und Zeitbestimmung als Quelle der Macht, in: H. Meller, A. Reichenberger & R. Risch (Hrsg.): *Zeit ist Macht. Wer macht Zeit? 13. Mitteldeutscher Archäologentag*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle Band 24), 149-164.
- Meller, H., & K. Michel 2018: *De Hemelschijf van Nebra. Op zoek naar een verdwenen beschaving in het hart van Europa*. Amsterdam.
- Mennenga, M., 2019: Settlements and houses between Elbe and Ems – The Funnel Beaker Culture in North-Western Germany, in: J. Müller, M. Hinz & M. Wunderlich (Hrsg.), *Megaliths – Societies – Landscapes Early Monumentality and Social Differentiation in Neolithic Europe. Proceedings of the international conference "Megaliths – Societies – Landscapes. Early Monumentality and Social Differentiation in Neolithic Europe" (16th–20th June 2015) in Kiel*, Bonn (Frühe Monumentalität und soziale Differenzierung Band 18, Volume 2), 507-524.
- Metcalfe, D., & K.M. Heath 1990: Microrefuse and site structure: the hearths and floors of the Heartbreak Hotel, *American Antiquity* 55(4), 781-796.
- Metz, W.H., 1975: Een stenen metaalbewerkingsinstrument uit Ermelo, *Westerheem* 24(3), 91-100.
- Meurkens, L., 2009a: *Een urnenveld en nederzettingssporen uit de late prehistorie bij Remmerden (Gemeente Rhenen). Resultaten van een inventariserend veldonderzoek in het plangebied Larikshof*, Leiden (Archol-rapport 114).
- Meurkens, L., 2009b: *Laat-prehistorische nederzettingssporen en graven op de sandr-vlakte bij Elst. Resultaten van een opgraving in het plangebied Elst-Het Bosje (gemeente Rhenen)*, Leiden (Archol-rapport 128).
- Meurkens, L., 2011: Prehistorisch aardewerk, in: T.D. Hamburg, C. van der Linde & M. Hemminga, *Proefsleuven in plangebied Groot Oosterhout te Nijmegen-Noord (1), projecten Ngo1-5*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 26), 57-61.
- Meurkens, L., 2014: *Graven en bewoningssporen van het laat-neolithicum tot en met de Romeinse tijd. Opgravingen in het plangebied De Schaker in Twello (gemeente Voorst)*, Leiden (Archol-rapport 260).
- Meyer-Orlac, R., 1983: Einige Erwägungen zu den Stangensetzungen im Magdalenenberg, *Archäologische Nachrichten aus Baden* 31, 12-21.
- Mildner, S., F. Falkenstein, J.-P. Schmidt & U. Schüssler 2009: *Materialanalytische Untersuchungen an ausgewählten Glasperlen des bronzezeitlichen Hortfund von Neustrelitz, Lkr. Mecklenburg-Strelitz*, Schwerin (Jahrbücher der Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern 57), 43-63.

- Milek, K.B., & H.M. Roberts 2013: Integrated geoarchaeological methods for the determination of site activity areas: a study of a Viking Age house in Reykjavik, Iceland, *Journal of Archaeological Science* 40, 1845-1865.
- Miola, A., 2012: Tools for Non-Pollen Palynomorphs (NPPs) analysis: A list of Quaternary NPP types and reference literature in English language (1972-2011), in: M. van der Linden, L.I. Kooistra & S. Engels (eds.), Special issue: Non-pollen Palynomorphs as relevant indicators in Palaeoecology and Archaeobotany, *Review of Palaeobotany & Palynology* 186, 142-161.
- Miró, F., C. Manso, A. Diz & M. Novales 2020: Maxillary incisors of the horse before and at the beginning of the teeth shedding: radiographic and CT Study, *Animals* 10(9), 1618. [DOI: 10.3390/ani10091618]
- Mithen, S., N. Finlay, W. Caruthers, S. Carter & P. Ashmore 2001: Plant use in the Mesolithic: Evidence from Staosnaig, Isle of Colonsay, Scotland, *Journal of Archaeological Science* 28, 233-234.
- Modderman, P.J.R., 1954: Grafheuvelonderzoek in Midden-Nederland, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 5, 7-44.
- Modderman, P.J.R., 1955a: Woonsporen uit de bronstijd en de ijzertijd op de Margijnen Enk onder Deventer, Overijssel, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 6, 22-31.
- Modderman, P.J.R., 1955b: Laat bekeraardewerk versierd met indrukken van een wikkeldraadstempel, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 6, 32-43.
- Modderman, P.J.R., 1955c: Het onderzoek van enkele Brabantse en Utrechtse grafheuvels, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 6, 44-65.
- Modderman, P.J.R., 1955d: Neolithische vondsten nabij Schiedam, *Westerheem* 4, 30.
- Modderman, P.J.R., 1959a (1960): Twee bekeraardewerk versierd uit een grafheuvel onder Ermelo (Gelderland), *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 9, 286-287.
- Modderman, P.J.R., 1959b (1960): Een 'Hilversum'-pot met wikkeldraadstempel versierd en een bronzen naald uit Vorstenbosch (Noord-Brabant), *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 9, 288-289.
- Modderman, P.J.R., 1964: Middle Bronze Age Graves and Settlement Traces at Zwaagdijk, Gemeente Wervershoof, Prov. North Holland, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 14, 27-35.
- Modderman, P.J.R., 1970: *Linearbandkeramik aus Elsloo und Stein*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 3).
- Modderman, P.J.R., 1971: *Beaker pottery from hunebed D19 near Drouwen, prov. Drenthe*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 4), 47-51.
- Modderman, P.J.R., 1974: Een opgeofferde grafheuvel op de Groevenbeekse Heide bij Ermelo, *Westerheem* 23 (1), 10-14.
- Modderman, P.J.R., 1984: *Intermediaire standgreppels in grafheuvels? Nee!*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 17), 57-64.
- Modugno, F., E. Ribechini & M.P. Colombini 2006: Chemical study of triterpenoid resinous materials in archaeological findings by means of direct exposure electron ionisation mass spectrometry and gas chromatography/mass spectrometry, *Rapid Communications in Mass Spectrometry* 20(11), 1787-1800.
- Moens, F., & R. de Weerd (red.) 2006: *Bomen en mensen: een oeroude relatie*, Amsterdam.
- Mol, J., L.P. Louwe Kooijmans & T. Hamburg 2006: Stratigraphy and chronology of the site, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (red.), *Schippluizen. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 19-38.
- Molenaar, S., R.P. Exaltus & M.C.A. van Waijen 2003: Bescherming bodemarchief ruilverkavelingsgebied Limmen-Heiloo, provincie Noord-Holland; eindrapport monitoringonderzoek 1994-2001, Amsterdam (RAAP-rapport 856).
- Molthof, H.M., & S. Baetsen 2022: Two new Swifterbant settlements at Nieuwegein-Het Klooster, the Netherlands: preliminary site interpretation and overview of human remains, in: F. Klimscha, M. Heumüller, D.C.M. Raemaekers, J.H.M. Peeters & T. Terberger (eds.): *Stone Age Borderland Experience: Neolithic and Late mesolithic Parallel Societies in the North European Plain*, Rahden (Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsens 60/Veröffentlichungen der archäologischen Sammlungen des Landesmuseums Hannover 54), 85-97.

- Montfrans, H.M. van, 1975: Toelichting bij de ondiepe breuken kaart met de diepte van de formatie van Maassluis 1:600.000, in: W.H. Zagwijn & C.J. Van Staalduijnen (red.), *Toelichtingen bij de geologische overzichtskaarten van Nederland*, Haarlem, 103-109.
- Montjardin, R., 1996: Du Campinaforme au Bronze Moyen dans l'Hérault, in: C. Mordant & O. Gaiffe (red.), *Cultures et Sociétés du Bronze Ancien en Europe. Actes du 117e Congrès National des Sociétés Historiques et Scientifiques (Clermont-Ferrand 1992)*, 349-372.
- Moolhuizen, A. & N. van Asch 2018: Waardering botanische macroresten Medel-De Roeskamp, in: T. ten Anscher (red.), *Evaluatie- en selectierapport archeologische opgraving Medel-De Roeskamp*, Zutphen/Amersfoort.
- Moore, P.D., J.A. Webb & M.E. Collinson 1991: *Pollen Analysis*, Oxford.
- Mooren, J.R., 1991: Vondsten uit Molenhoek, *Jaarverslag 1991 AWN afdeling Nijmegen e.o.* 24, 17-20.
- Mooren, J.R., 2010: Aardewerk, in: J. de Winter, *Archeologisch onderzoek op het plangebied Schrames te Helden. Bewoningssporen van het neolithicum tot de late middeleeuwen, 's-Hertogenbosch* (BAAC rapport A-07.0204), 157-170.
- Mooren, J.R., 2018a: Site 35A, in: A. Müller, L. A. Tebbens & J. P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 382-385.
- Mooren, J.R., 2018b: Spoor 521.18: Een depressie met vroeg-neolithisch nederzettingsafval, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van een veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Wellen Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Amersfoort (ADC Rapport 4700/BAAC-Rapport A-12.0274), 416-417.
- Mooren, J.R., & E. Drenth 2018: Bewoningsgeschiedenis en beschrijving van de periode midden-neolithicum A (ca. 4200-3400 v.Chr.). Sporen en structuren, in: A. Müller, L.A. Tebbens & J.P. Flamman (red.), *Van jagers-verzamelaars naar vroege boeren langs een migrerende Maas. Onderzoek van veranderend landschap en prehistorische bewoning tussen Well en Aijen. Opgravingen in de werkvakken 2 en 4 van Hoogwatergeul Well-Aijen, gemeente Bergen (L.)*, Wageningen/'s-Hertogenbosch (ADC Rapport 4700 / BAAC-Rapport A-12.0274), 468-475.
- Mooren, J.R., & F. van Nuenen 2008: *Heijen De Smele. Definitief Archeologisch Onderzoek, 's-Hertogenbosch* (BAAC rapport A-06.244).
- Moravec, F., 1980: Revision of nematodes of the genus *Capillaria* from European freshwater fishes, *Folia Parasitologica* 27, 309-324.
- Moree, J.I.M., 2019: *Crevasse formation and maturation in the fluvial-tidal realm*, Utrecht (Msc-thesis 4087747, Utrecht University).
- Moree, J.M., C.C. Bakels, S.B.C. Bloo, J.T. Brinkhuizen, R.A. Houkes, P.F.B. Jongste, M.C. van Trierum, A. Verbaas & J.T. Zeiler 2011: Barendrecht-Carnisselande: bewoning van een oeverwal vanaf het Laat Neolithicum tot in de Midden-Bronstijd, in: A. Carmiggelt, M.C. van Trierum & D.A. Wesselingh (red.), *BOOR balans 7. Archeologisch onderzoek in de gemeente Barendrecht. Prehistorische bewoning op een oeverwal en middeleeuwse bedijking en bewoning*, Rotterdam, 15-154.
- Morimoto, N., J. Fabries, A.K. Ferguson, I.V. Ginzburg, M. Ross, F.A. Seifert, J. Zussman, A. Aoki & G. Gottardi 1988: Nomenclature of pyroxenes, *American Mineralogist* 73, 1123-1133.
- Mostert, M., & T. Dyselinck 2014: Uitzonderlijke vondsten uit de bronstijd-ijzertijd nederzetting in Olen-Industrielaan (prov. Antwerpen, België), *Lunula* 22, 107-112.
- Mujtaba, M., I. Sargin, L. Akyuz, T. Ceter & M. Kaya 2017: Newly isolated sporopollenin microcages from *Platanus orientalis* pollens as a vehicle for controlled drug delivery, *Materials Science and Engineering C* 77, 263-270.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong 2003: *De Ondergrond van Nederland*, Groningen.
- Müller, J., 2017: *Großsteingräber, Grabenwerke, Langhügel. Frühe Monumentalbauten Mitteleuropas*, Darmstadt (Sonderheft Archäologie in Deutschland).

- Naardin, B., & W. Roessingh 2020: Conische objecten uit West-Friesland. Inventarisatie van mysterieuze voorwerpen uit de late bronstijd, in: M.T.C. Hendriksen, E.H.L.D. Norde & N. de Vries (red.), *Metaaltijden 7. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 103-121.
- Needham, S., 2009: Encompassing the Sea: 'Maritories' and Bronze Age maritime interactions, in: P. Clark (ed.), *Bronze Age Connections. Cultural Contact in Prehistoric Europe*, Oxford, 12-37.
- Neer, W. Van, A. Ervynck & A. Lentacker 2005: Archaeozoological analyses, in: Ph. Crombé (ed.), *The last hunter-gatherer-fishermen in sandy Flanders (NW Belgium), The Verrebroek and Doel excavation projects. Vol. 1: Palaeo-environment, chronology and features*, Gent (Archaeological Reports Ghent University 3), 279-294.
- Nehlich, O., 2015: The application of sulphur isotope analyses in archaeological research: a review, *Earth-Science Reviews* 142, 1-17.
- Nehlich, O., & M.P. Richards 2009: Establishing collagen quality criteria for sulphur isotope analysis of archaeological bone collagen, *Archaeological and Anthropological Sciences* 1, 59-75.
- Neuendorf, K.K.E., J.P. Mehl, Jr. & J.A. Jackson (eds.) 2005: *Glossary of Geology*, Alexandria (5th edition).
- Nicholson, R.A., 1992: Bone survival: the effects of sedimentary abrasion and trampling on fresh and cooked bone, *International Journal of Osteoarchaeology* 2, 79-90.
- Nicholson, R.A., 1995: Out of the frying pan into the fire: what value are burnt fish bones to archaeology?, *Archaeofauna* 4, 47-64.
- Nicosia, C., Y. Devos & R.I. Macphail 2017: European dark earth, in: C. Nicosia & G. Stoops (eds.), *Archaeological soil and sediment micromorphology*, Oxford.
- Niekus, M.J.L.Th., 2009: Trapeze shaped flint tips as proxy data for occupation during the Late Mesolithic and the Early to Middle Neolithic in the northern part of the Netherlands, *Journal of Archaeological Science* 36, 236-247.
- Niekus, M.J.L.Th., & H. Huisman 2001: Natuursteen, in: J. Schoneveld & E.F. Gehasse (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Boog C-Noord, een vindplaats bij Meteren op de overgang van Neolithicum naar Bronstijd*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 84), 103-134.
- Niekus, M.J.L.Th., A. Verbaas & J.J. Boon 2014: Vuursteen en Natuursteen, in: J.M. Moree, & M.M. Sier (red.), *Twintig meter Diep! Mesolithicum in de Yangtzehaven-Maasvlakte te Rotterdam. Landschapsontwikkeling en bewoning in het vroeg Holoceen*, Rotterdam, 147-200.
- Nielsen, A.E., 1991: Trampling the archaeological record: an experimental study, *American Antiquity* 56(3), 483-503.
- Nijhof, B.S.J., 2002: Vegetation succession in floodplainflats. Inventarisatie en modellering van gemeten data en expert judgement, Wageningen (Alterra-rapport 529).
- Noe-Nygaard, N., 1983: The importance of aquatic resources to mesolithic man at inland sites in Denmark, in: C. Grigson & J. Clutton-Brock (eds.), *Animals and Archaeology 2. Shell middens, fishes and birds*, Oxford (BAR International Series 183), 125-142.
- Noens, G., 2011: *Een afgedekt mesolithisch nederzettingsterrein te Hempens/N31 (gemeente Leeuwarden, Provincie Friesland, NL)*, Gent (Archaeological Reports Ghent University 7).
- Norde, E.H.L.D., 2014a: *Advies archeologisch onderzoek Medel 2, Weesp* (RAAP-Adviesdocument 719).
- Norde, E.H.L.D., 2014b: Vindplaats 5b, in: E.H.L.D. Norde & J. van Renswoude, *Van grafheuvel tot boerenerf. Plangebied Medel 2, gemeente Tiel. Archeologisch onderzoek: proefsleuven*, Weesp (RAAP-rapport 2897), 77-84.
- Norde, E.H.L.D., 2017: *Het erf langs de Reth; een Ottoonse huisplaats in het plangebied Medel Afronding, gemeente Tiel; archeologisch onderzoek: een opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 3298).
- Norde, E.H.L.D., & J. van Renswoude 2014: *Van grafheuvel tot boerenerf. Plangebied Medel 2, gemeente Tiel. Archeologisch onderzoek: proefsleuven*, Weesp (RAAP-rapport 2897).
- Norde, E.H.L.D., & E.M.P. Verhelst 2012: *De start van Tiel: resten uit het Neolithicum en de Vroege Bronstijd in Tiel-De Start. Archeologisch vooronderzoek in het plangebied Waterberging: een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven*, Weesp (RAAP-rapport 2524).

- Ojha, R.B., & D. Devkota 2014: Earthworms: soil and ecosystem engineers. A review, *World Journal of Agricultural Research* 2(6), 257-260.
- Olthof, D., & D. Pomstra, 2021: *Steentijd in je eigen tijd. Vondsten, materialen en technieken*, Leiden.
- Orlando, J., 2020: Ancient Genomes Reveal Unexpected Horse Domestication and Management Dynamics, *BioEssays* 42(1), 1-8.
- Orton, C.R., & M.J. Hughes 2013: *Pottery in Archaeology*, New York (second edition; Cambridge Manuals in Archeology).
- Os, B., & H. Huisman 2016: Oker, in: L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deebe, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 293-295.
- Os, F.H.L. van (red.), 1979: *Gids voor Geneeskrachtige planten*, Amsterdam.
- Osipowicz, F., 2018: Ludowice 6 site, western habitation: A silica plant processing female gatherer campsite. *Journal of Archaeological Science Reports* 18, 960-972.
- Otte, M., 1991: *Velserbroek Westlaan 1989 - Een fysisch-anthropologisch en botanisch onderzoek*, Amsterdam (doctoraalscriptie IPP UvA).
- Oudemans, T.F.M., & E. Drenth 2014: Organische residuen op aardewerk uit de Hilversum-cultuur. Een verkennend onderzoek, in: E.M. Theunissen & S. Arnoldussen (red.), *Metaaltijden 1. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 49-55.
- Oudemans, T.F.M., G.B. Eijkel & J.J. Boon 2007: Identifying biomolecular origins of solid organic residues preserved on Iron Age Pottery using DTMS and MVA, *Journal of Archaeological Science* 34, 173-193.
- Oudemans, T.F.M., L. Kubiak-Martens, B. Limmer & L.I. Kooistra 2019: Cooking in Pestenacker - Evidence from Organic Residues in Vessels from one Household in a Late Neolithic Wetland Settlement in Bavaria (3496-3410 BC), *Archäologisches Korrespondenzblatt*, vol 49(1), 19-40.
- Out, W.A., 2008: Selective use of *Cornus sanguinea* L. (red dogwood) for Neolithic fish traps in the Netherlands, *Environmental Archaeology* 13, 1-10.
- Out, W.A., 2009a: *Sowing the seed? Human impact and plant subsistence in Dutch wetlands during the Late Mesolithic and Early and Middle Neolithic (5500-3400 cal BC)*, Leiden (Archaeological Series Leiden University 18) (PhD Thesis Universiteit Leiden).
- Out, A.W., 2009b: Firewood collection strategies at Dutch wetland sites in the process of Neolithisation, *The Holocene* 20(2), 1-14. [DOI: 10.1177/095968360935038]
- Outram, A.K., N.A. Stear, R. Bendrey, S. Olsen, A.I. Kasparov, V. Zaibert, N. Thorpe & R.P. Evershed 2009: The Earliest Horse Harnessing and Milking, *Science* 323(5919), 1332-1335.
- Oversteegen, J.F.S., L.H. van Wijngaarden-Bakker, R. Maliepaard & T. van Kolfschoten 2001: Zoogdieren, vogels, reptielen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 209-297.
- Owen, A., 1999: *Phosphorous redistribution in acid archaeological soils from North Wales*, Bangor.
- Paalman, D., 1997: Mammal bones, in: D.C.M. Raemaekers, C.C. Bakels, B. Beerenhout, A.L. van Gijn, K. Hännigen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren (eds.), *Wateringen 4. A settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group in the Dutch coastal area*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 164.
- Pals, J.P., B. van Geel & A. Delfos 1980: Paleocological studies in the Klokkeweel bog near Hoogkarspel (prov. of Noord Holland), *Review of Palaeobotany and Palynology* 30, 371-418.
- Parker Pearson, M., J. Pollard, C. Richards, J. Thomas, C. Tilley & K. Welham 2020: *Stonehenge for the Ancestors. Part 1: Landscape and Monuments*, Leiden.
- Parker Pearson, M., J. Pollard, C. Richards, J. Thomas, C. Tilley & K. Welham 2022: *Stonehenge for the Ancestors. Part 2: Synthesis*, Leiden.

- Parker Pearson, M., J. Pollard, C. Richards, J. Thomas, C. Tilley & K. Welham, 2023: *Durrington Walls and Woodhenge. A place for the living*, Leiden.
- Pasteris, J.D., B. Wopenka & E. Valsami-Jones 2008: Bone and Tooth Mineralization: Why Apatite?, *Elements* 4(2), 97-104.
- Pastorova, I., R.E. Botto, P.W. Arisz, P. W. & J.J. Boon 1994: Cellulose char structure: a combined analytical Py-GC-MS, FTIR and NMR study. *Carbohydrate Research* 262, 27-47.
- Patterson, N., et al. 2022: Large-scale migration into Britain during the Middle to Late Bronze Age, *Nature* 601 (7894), 588-594.
- Payne, S., 1972: Partial recovery and sample bias: the results of some sieving experiments, in: E.S. Higgs (ed.), *Papers in Economic Prehistory*, Cambridge, 49-64.
- Peeters, J.H.M., 2007: *Hoge Vaart-A27 in context: towards a model of mesolithic-neolithic land use dynamics as a framework for archaeological heritage management*, Amersfoort (PhD-thesis, University of Amsterdam).
- Peeters, J.H.M., J. Schreurs & S.M.J.P. Verneau 2001a: Deel 18. Vuursteen: typologie, technologische organisatie en gebruik, in: J.W.H. Hogestijn & J.H.M. Peeters (red.), *De mesolithische en vroeg-neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79).
- Peeters, J.H.M., J. Scheurs & S.M.J.P. Vernau 2001b: Deel 19: Natuursteen: karakterisering en gebruik, in: J.W.H. Hogestijn & J.H.M. Peeters (red.), *De mesolithische en vroeg-neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79).
- Peeters, J.H.M., & I. Devriendt 2016: Swifterbant-cultuur, in: L.W.S.W. Amkreutz, F.T.S. Brounen, J.H.C. Deeben, R. Machiels, M.-F. van Oorsouw & B.I. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 150-155.
- Pennick, N., 2000: *Celtic Sacred Landscapes*, Londen.
- Perry, D.W., 1999: Vegetative Tissues from Mesolithic Sites in the Northern Netherlands, *Current Anthropology* 40(2), 231-237.
- Perry, D.W., 2002: Preliminary results of an archaeobotanical analysis of Mesolithic sites in the Veenkoloniën, Province of Groningen, the Netherlands, in: S.L.R. Mason & J.G. Hather (eds.), *Hunter-Gatherer Archaeobotany. Perspectives from the Northern Temperate zone*, Londen, 108-116.
- Peters, F.J.C., & J.H.M. Peeters (red.) 2001: *De opgraving van de mesolithische en neolithische vindplaats Urk-E4 (Domineesweg, gemeente Urk)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 93), 93-109.
- Petersen, L., & C.K. Jensen 1995: Fosfatundersøgelser på kulturhistorisk museum - spottest af ældre jernalders gårdsanlæg, *Kulturhistorisk Museum Randers Årbog* 1995, 90-102.
- Pétrequin, P., S. Cassen, M. Errera, L. Klassen, A. Sheridan & A.-M. Pétrequin 2012: *Jade. Grandes haches alpines du Néolithique européen, Ve au IVe millénaires av. J.-C.*, Besançon (Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 17, Dynamiques territoriales, n° 6).
- Pétrequin, P., E. Gauthier & A.M. Pétrequin 2017: *JADE. Objets-signes et interprétations sociales des jades alpins dans l'Europe néolithique*, Besançon (Les Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 27, Dynamiques territoriales, n° 10, tome 3 & 4).
- Pétrequin, P., Y. Paillet, S. Casen, M. Errera, A.M. Pétrequin, & F. Prodéo 2017: Les anneaux-disques réguliers à section triangulaire en jade ou en serpentine, in: P. Pétrequin, E. Gauthier & A.M. Pétrequin, *JADE. Objets-signes et interprétations sociales des jades alpins dans l'Europe néolithique*, Besançon (Les Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 27, Dynamiques territoriales, n° 10, tome 3), 639-652.
- Pétrequin, P., & A.M. Pétrequin 1993: Écologie d'un outil: la hache de pierre en Irian Jaya (Indonésie), Paris (Monographies du CRA 12).
- Pétrequin, P., A.M. Pétrequin, M. Errera & F. Prodeo 2012: Prospections alpines et sources de matières premières. Historique et résultats, in: P. Pétrequin, S. Cassen, M. Errera, L. Klassen, A. Sheridan & A.-M. Pétrequin, *JADE. Grandes haches alpines du Néolithique européen, Ve au IVe millénaires av. J.-C.* Besançon (Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 17, Dynamiques territoriales, n° 6, tome 1), 46-183.

- Pétrequin, P., A.M. Pétrequin, M. Errera & A. Přichystal 2017: Les jadéites de Syros (Cyclades, Grèce), in: P. Pétrequin, E. Gauthier & A.M. Pétrequin, JADE. Objets-signes et interprétations sociales des jades alpins dans l'Europe néolithique, Besançon (Les Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 27, Dynamiques territoriales, n° 10, tome 3), 25-46.
- Pétrequin, P., A.M. Pétrequin, Y. Pailler, D. Buthod-Ruffier, S. Casen, F. Eibl, M. Errera & F. Prodéo 2017: Les anneaux-disques réguliers à section triangulaire en jade ou en serpentinite, in: P. Pétrequin, E. Gauthier & A.M. Pétrequin, JADE. Objets-signes et interprétations sociales des jades alpins dans l'Europe néolithique, Besançon (Les Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 27, Dynamiques territoriales, n° 10, tome 3), 600-638.
- Pfeifer, K., & K. Oeggl 2000: Analysis of the bast used by the Iceman as binding material, in: S. Bortenschlager & K. Oeggl (Hrsgs.), *The Iceman and his Natural Environment*, Wenen/New York (the Man in the Ice, Band 4), 69-76.
- Philippson, B., 2013: The freshwater reservoir effect in radiocarbon dating, *Heritage Science* 1(1), 1-19.
- Picavet, P., & M.H. Balligand 2016: Organic and mechanical properties of Cervidae antlers: a review, *Veterinary Research Communications*, 40(3-4), 141-147. [DOI: 10.1007/s11259-016-9663-8]
- Piena, H., & E. Drenth 2001: Doorboorde sieraden van de laat-neolithische site Aartswoud, gem. Opmeer, in: R.M. van Heeringen & E.M. Theunissen (red.), *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 3: Archeologische onderzoeksvragen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 21), 433-469.
- Piggott, S., 1972: Excavation of the Dalladies long barrow, Fettercairn, Kincardineshire. *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland* 104, 23-47. [Gedownload op 1 februari 2022 van <http://journals.socantscot.org/index.php/psas/article/view/8809>]
- Piperno, D.R., 2006: *Phytoliths: a comprehensive guide for archaeologists and paleoecologists*, New York.
- Plassche, O. van de, 1982: *Sea-level change and water level movements in the Netherlands during the Holocene*, Haarlem (Mededelingen Rijks Geologische Dienst 36).
- Plassche, O. van de, 1995: Evolution of the intra-coastal tidal range in the Rhine-Meuse delta and Flevo lagoon, 5700-3000 yrs cal B.C., *Marine Geology* 124, 113-128.
- Polderman, A.M., 2005: *Medische Parasitologie*, Arnhem.
- Poll, M., 1947: *Poissons marins*, Brussel.
- Pollmann, H.-O., 2018: Das Neolithikum Westfalens – neu kartiert, *Archäologie in Westfalen-Lippe* 2017 (2018), 195-199.
- Prendergast, F.T., 1991: Shadow Casting Phenomena at Newgrange. *Survey Ireland* 9: 9-18.
- Projectgroep TAW-B6, 1996: *Technisch rapport klei voor dijken*, Delft (Technisch Rapport 17).
- Pronk, E.C., 2015. *Van palenkrans tot palissade. Een opgraving van een grafveld uit het Laat Neolithicum en de Midden tot Late Bronstijd en een herenhof uit de Merovingische tijd. Plangebied De Steenbrei 3 te Vasse, gemeente Tubbergen, Weesp (RAAP-rapport 2836)*.
- Pronk, E.C., 2018: De bronstijdallee: een oriënterend onderzoek, in: E. Ball, R. Jansen, E.H.L.D. Norde & K.M. de Vries (red.), *Metaaltijden 5. Bijdragen in de studie van de metaaltijden*, Leiden, 21-32.
- Prostředník, J., P. Šída, V. Šrein, B. Šreinová & M. Š astný 2005: Neolithic quarrying in the foothills of the Jizera Mountains and the dating thereof, *Archeologické rozhledy* 57, 477-492.
- Provan, D.M.J., 1971: Soil Phosphate Analysis as a Tool in Archaeology, *Norwegian Archaeological Review* 4, 37-50.
- Pruijssen, M., 2011: *Van depositie tot ontginning. Een inventariserend veldonderzoek in plangebied De Helling te Vorstenbosch, gemeente Bernheze*, Leiden (Archol-rapport 148).
- Prummel, W., 2016: Mens en dier in de Swifterbantcultuur, in: W. Prummel, J.P. de Roever & A.F.L. van Holk (red.), *Swifterbant. Pionieren in Flevoland 6500 jaar geleden*, Groningen, 50-61.
- Prummel, W., 2017: Swifterbant, paradijs voor bever en mens, in: G. Aalbersberg, S. Boersma & M. Schepers (red.), *Paleo-Palferier met Rita van Egypte tot Ezinge*, Groningen, 141-148.

- Prummel, W., & M.J.L.Th. Niekus, 2011: Late Mesolithic hunting of a small female aurochs in the valley of the River Tjonger (the Netherlands) in the light of Mesolithic aurochs hunting in NW Europe, *Journal of Archaeological Science* 38, 1456-1467.
- Prummel, W., D.C.M. Raemaekers, S.M. Beckerman, J.N. Bottema-Mac Gillavry, R.T.J. Cappers, P. Cleveringa, I. Devriendt, H. de Wolf & J.T. Zeiler 2009: Terug naar Swifterbant: een kleinschalige opgraving te Swifterbant-S2 (gemeente Dronten), *Archeologie* 13, 17-45.
- Prummel, W. & W.A.B. van der Sanden 1995: Runderhoorns uit de Drentse venen, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 112, 8-55.
- Punt, W., G.C.S. Clarke, P.P. Hoen, S. Blackmore & P.J. Stafford (red.) 1976-2009: *The Northwest European Pollen Flora*, Vol I (1976); vol II (1980); vol III (1981); vol IV (1984); vol V (1988); vol VI (1991); vol VII (1995); vol VIII (2003); vol IX (2009), Amsterdam (negen delen).
- Raemaekers, D.C.M., 1997a: The history of the Ertebølle parallel in Dutch Neolithic studies and the spell of the point-based pottery, *Archaeological Dialogues* 4, 220-234.
- Raemaekers, D.C.M., 1997b: Features, in: D.C.M. Raemaekers, C.C. Bakels, B. Beerenhout, A. L. van Gijn, K. Hänninen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren (eds.), *Wateringen 4: A Settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group in the Dutch Coastal Area*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 146-151.
- Raemaekers, D.C.M., 1997c: Pottery, in: D.C.M. Raemaekers C.C. Bakels, B. Beerenhout, A.L. van Gijn, K. Hänninen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren (red.), *Wateringen 4: a coastal settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 164-172.
- Raemaekers, D.C.M., 1999: *The Articulation of a 'New Neolithic'. The meaning of the Swifterbant Culture for the process of neolithisation in the western part of the North European plain (4900-3400 BC)*, Leiden (PhD Thesis Universiteit Leiden) (Archaeological Studies Leiden University 3).
- Raemaekers, D.C.M., 2001a: Aardewerk en verbrande klei, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Hardinxveld-Giessendam Polderweg. Een mesolithisch jachtkamp in het riviereengebied (5500-5000 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 105-117.
- Raemaekers, D.C.M., 2001b: Aardewerk en verbrande klei, in: L.P. Louwe Kooijmans (ed.), *Hardinxveld-Giessendam De Bruin. Een kampplaats uit het Laat-Mesolithicum en het begin van de Swifterbant-cultuur (5500-4450 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 88), 117-149.
- Raemaekers, D.C.M., 2003: Cutting a long story short? The process of neolithization in the Dutch delta re-examined, *Antiquity* 77, 740-748.
- Raemaekers, D.C.M., 2003/2004 (2005): An outline of Late Swifterbant pottery in the Noordoostpolder (Province of Flevoland, the Netherlands) and the chronological development of the pottery of the Swifterbant Culture, *Palaeohistoria* 45/46, 11-36.
- Raemakers, D.C.M., 2007: Het midden-neolithische aardewerk, in: E.A.G. Ball & P.W. van den Broeke (red.), *Opgravingen op 't Klumke te Nijmegen-Oosterhout. Boeren uit het midden-neolithicum, de ijzertijd en de merovingische periode op een zandrug in de oostelijke Betuwe*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 6), 39-48.
- Raemaekers, D.C.M., 2008a: Het aardewerk, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 189-202.
- Raemaekers, D.C.M., 2008b: The Schipluiden pottery: mobility, exchange and mode of production, in: H. Fokkens, B.J. Coles, A.L. van Gijn, J.P. Kleijne, H.H. Ponjee, C.G. Slappendel (eds.), *Between Foraging and Farming. An extended broad spectrum of papers presented to Leendert Louwe Kooijmans*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 40), 131-138.
- Raemaekers, D.C.M., 2013: Looking for a place to stay – Swifterbant and Funnel Beaker settlements in the Northern Netherlands and Lowerr Saxony, in: H. Jöns, R. Bärenfanger, F. Bittmann, H.A. Groenendijk & D.C.M. Raemaekers (red.), *Aktuelle archäologische Forschungen im Küstenraum der südlichen Nordsee: Methoden – Strategien – Projekte, Siedlungs- und Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 36, 111-229.

- Raemaekers, D.C.M., 2015: Rethinking Swifterbant S3 ceramic variability. Searching for the transition to the Funnel Beaker culture before 4000 v.Chr., in: J. Kabaciński, S. Hartz, D.C.M. Raemaekers & T. Terberger (eds.), *The Dąbki Site in Pomerania and the Neolithisation of the North European Lowlands (c. 5000–3000 cal BC)*, Rahden (Archäologie und Geschichte im Ostseeraum 8), 321-334.
- Raemaekers, D.C.M., 2019: Taboo? The process of neolithisation in the Dutch wetlands re-examined (5000-3400 cal BC), in: M. Gleser & D. Hofmann (eds.), *Contacts, Boundaries & Innovation. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*, Leiden, 91-102.
- Raemaekers, D.C.M., Y. Aalders, S. Beckerman, D. Brinkhuizen, I. Devriendt, N. Huisman, M. de Jong, H.M. Molthof, M. Niekus, W. Prummel & M. van der Wal 2012: Wetsingermaar (municipality of Winsum, province of Groningen): An early TRB settlement site? *Palaeohistoria* 53/54, 1-24.
- Raemaekers, D.C.M., C.C. Bakels, B. Beerenhout, A.L. van Gijn, K. Hännigen, S. Molenaar, D. Paalman, M. Verbruggen & C. Vermeeren 1997: *Wateringen 4. A settlement of the Middle Neolithic Hazendonk 3 Group in the Dutch coastal area*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 29), 143-191.
- Raemaekers, D.C.M., Ö. Demirci, S. Kamjan, T. Talebi, M. Schepers, D.J. Huisman, J.H.M. Peeters & C. Çakırlar 2021: Timing and Pace of Neolithisation in the Dutch Wetlands (c. 5000-3500 cal. BC), *Open Archaeology* 7, 658-670.
- Raemaekers, D.C.M., J. Geuverink, M. Schepers, B.P. Tuin, E. van der Lagemaat & M. van der Wal 2011: *A biography in stone. Typology, age, function and meaning of Early Neolithic perforated wedges in the Netherlands*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 14).
- Raemaekers, D.C.M., J. Geveriks, I. Woltinge, J. van der Laan, A. Maurer, E.E. Scheele, T. Sibma & D.J. Huisman 2013/2014: Swifterbant-S25 (gemeente Dronten, provincie Flevoland). Een bijzondere vindplaats van de Swifterbant-cultuur (ca. 4500-3700 cal. BC), *Palaeohistoria* 55/56, 1-56.
- Raemaekers, D.C.M., L. Kubiak-Martens & T.F.M. Oudemans 2013: New food in old pots - charred organic residues in Early Neolithic ceramic vessels from Swifterbant, the Netherlands (4300-4000 cal. BC), *Archäologisches Korrespondenzblatt* 43(3), 315-334.
- Raemaekers, D.C.M., & J.P. de Roever (eds.) 2020: *Swifterbant S4 (The Netherlands) Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 36).
- Raemaekers, D.C.M., & M. Rooke 2006: The Schipluiden pottery, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (red.), *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 113-128.
- RCE, 2015: *Publicatiewijzer RCE. Rapportage Archeologische Monumentenzorg (RAM) en Nederlandse Archeologische Rapporten (NAR). Versie 6.0*, Amersfoort.
- Reading, H.G., 1996: *Sedimentary environments. Processes, facies and stratigraphy*, Oxford (3rd edition).
- Redeke, H.C., 1941: *De visschen van Nederland*, Leiden.
- Regert, M., & C. Rolando 2002: Identification of Archaeological Adhesives Using Direct Inlet Electron ionization Mass Spectrometry, *Analytical Chemistry* 74(5), 965-975.
- Regnell, M., 2012: Plant subsistence and environment at the Mesolithic site Tågerup, southern Sweden: New insights on the "Nut Age", *Vegetation History and Archaeobotany* 21, 1-16.
- Regnell, M., M.J. Gaillard, T.S. Bartholin & P. Karsten 1995: Reconstruction of environment and history of plant use during the late Mesolithic (Ertebølle culture) at the inland settlement of Bökeberg III, southern Sweden, *Vegetation History and Archaeobotany* 4(2), 67-91.
- Reijs, V.M.M., 1998: Maes Howe's Megalithic Month Alignment, 3rd Stone October-December, 18-20.
- Reimer, P.J., E. Bard, A. Bayliss, J. Warren Beck, P.G. Blackwell, C. Bronk Ramsey, C.E. Buck, H. Cheng, R. Lawrence Edwards, M. Friedrich, P.M. Grootes, T.P. Guilderson, H. Haflidason, I. Hajdas, C. Hatté, T.J. Heaton, D.L. Hoffmann, A.G. Hogg, K.A. Hughen, K. Felix Kaiser, B. Kromer, S.W. Manning, M. Niu, R.W. Reimer, D.A. Richards, E. Marian Scott, J.R. Southon, R.A. Staff, C.S.M. Turney & J. van der Plicht 2013: Intcal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0-50.000 years cal BP, *Radiocarbon* 55, 1869-1887.

- Reimer, P., W. Austin, E. Bard, A. Bayliss, P. Blackwell, C. Bronk Ramsey, M. Butzin, H. Cheng, R. Edwards, M. Friedrich, P. Grootes, T. Guilderson, I. Hajdas, T. Heaton, A. Hogg, K. Hughen, B. Kromer, S. Manning, R. Muscheler, J. Palmer, C. Pearson, J. van der Plicht, R. Reimer, D. Richards, E. Scott, J. Southon, C. Turney, L. Wacker, F. Adolphi, U. Büntgen, M. Capano, S. Fahrni, A. Fogtmann-Schulz, R. Friedrich, P. Köhler, S. Kudsk, F. Miyake, J. Olsen, F. Reinig, M. Sakamoto, A. Sookdeo & S. Talamo 2020: The IntCal20 Northern Hemisphere radiocarbon age calibration curve (0–55 cal kBP), *Radiocarbon* 62(4), 725-757.
- Reinhardt, C., A. Reinhardt & V. Reinhardt 1986: Social behaviour and reproductive performance in semi-wild Scottish highland cattle, *Applied Animal Behaviour Science* 15, 125-136.
- Rémond, R., J. Passard & P. Perré 2007: The effect of temperature and moisture content on the mechanical behaviour of wood: a comprehensive model applied to drying and bending. *European Journal of Mechanics A/Solids* 26(3), 558-572. [10.1016/j.euromechsol.2006.09.008]
- Renfrew, J.M., 1973: *Palaeoethnobotany. The Prehistoric Food Plants of the Near East and Europe*, London.
- Renswoude, J. van, 2014: Metaal, in: E.H.L.D. Norde & J. van Renswoude (red.), *Van grafheuvel tot boerenerf. Plangebied Medel 2, gemeente Tiel. Archeologisch onderzoek: proefsleuven*, Weesp (RAAP-rapport 2897), 116-126.
- Renswoude, J. van, & D. Habermehl 2017: *Opgravingen te Houten-Castellum. Bewoning langs een restgeul in de IJzertijd, Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 65).
- Renswoude, J. van, & J. Van Kerckhove 2009: *Opgravingen in Geldermalsen-Hondsgemet. Een inheemse nederzetting uit de Late IJzertijd en Romeinse tijd*, Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 35).
- Rentzel, P., C. Nicosia, A. Gebhardt & D. Brönnimann 2017: Trampling, poaching and the effects of traffic, in: C. Nicosia & G. Stoops (eds.), *Archaeological soil and sediment micromorphology*, Oxford.
- Reusink, H.J., 1983: Een groep van zes grafheuvels uit de midden-bronstijd in het Zuylensteinse Bos te Leersum (U.), *Westerheem* 32(1), 2-8.
- Riaan, R., 2011: Assessing the efficacy of red ochre as a prehistoric hide tanning ingredient. *Journal of African Archaeology* 9, 131-158.
- Ribechini, E., 2009: Direct Mass Spectrometry Techniques: Versatile tools to characterise resinous materials, in: M.P. Colombini & F. Modugno (eds.), *Organic Mass Spectrometry in Art and Archeology*, 77-95.
- Rice, P.M., 2015: *Pottery analysis. A sourcebook*, Chicago/London (2e herziene druk).
- Rijn, P. van, 1999: *Houtonderzoek van Leiden-Roomburg*, Zaandam (BIAXiaal 75).
- Ritchie, A., 1995: *Prehistoric Orkney*, Londen.
- Robb, J.E., 2002: Fysische antropologie, in: B.H.F.M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 667-688.
- Roberts, C.A., 2012: *Human remains in archaeology: a handbook*, Oxford (Practical handbooks in archaeology 19).
- Rocca, B., 2019: *Bayesian inference problem, MCMC and variational inference. Overview of the Bayesian inference problem in statistics*, <https://towardsdatascience.com/bayesian-inference-problem-mcmc-and-variational-inference-25a8aa9bce29> (geraadpleegd in maart 2021).
- Rochna, O., 1961: Zur Herkunft der Manchinger Sapropeliet-Ringe, *Germania* 39: 329-354.
- Rodríguez Ramos, R., 2001: Lithic reduction trajectories at La Hueca and Punta Candelero sites, Puerto Rico (unpublished Master's thesis Texas A&M University).
- Roebroeks, W., M.J. Sier, T.K. Nielsen, D. De Loecker, J.M. Parés, C.E.S. Arps & H.J. Múcher 2012: Use of red ochre by early Neandertals, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 109(6), 1889-1894.
- Roessingh, W., 2018a: *Dynamiek in beeld. Onderzoek van Westfriese nederzettingen uit de bronstijd*, Leiden (Proefschrift Universiteit Leiden).

- Roessingh, W., 2018b: Metaal, in: T.J. ten Anscher (red.), *Evaluatie- en selectierapport Archeologische opgraving Medel-De Roeskamp* (versie 4 mei 2018), 32-33.
- Roever J.P. de, 1979: The pottery from Swifterbant – Dutch Ertebølle? (Swifterbant Contributions 11), *Helinium* 19, 13-36.
- Roever, J.P. de, 2004: *Swifterbant-aardewerk. Een analyse van de neolithische nederzettingen bij Swifterbant, 5^e millennium voor Christus*, Groningen (Groningen Archeologische Studies 2).
- Ronniger, C.-U., 2012: *Reliability Analysis with Weibull* (<http://www.crgraph.com/Weibull.pdf>; laatst geraadpleegd mei 2021).
- Roorda, I.M., 2001: Het beker- en nederzettingaardewerk van de Enkelgrafcultuur: Wat is het verschil? in: R.M. van Heeringen & E.M. Theunissen (red.), *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 3: Archeologische onderzoeksverslagen*, Amerfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 21), 349-377.
- Rosin, P., & E. Rammler 1933: The laws governing the fineness of powdered coal, *Journal of the Institute of Fuel* 7, 29-36.
- Roth, W.E., 1924: *An introductory study of the arts, crafts, and customs of the Guiana Indians*, Washington (38th annual report of the Bureau of American Ethnology, 1916/1917).
- Roudil, J.-L., 1972: *L'Âge du Bronze en Languedoc oriental*, Parijs.
- Rowley-Conwy, P., 2011: Westward Ho! The Spread of Agriculture from Central Europe to the Atlantic (Current Anthropology 52 - Supplement 4: The origins of Agriculture: New Data, New Ideas), 431-451.
- Rowley-Conwy, P., 2013: North of the frontier: early domestic animals in Northern Europe, in: S. Colledge, J. Conolly, K. Dobney, K. Manning & S. Shennan (eds.): *The Origins and Spread of Domestic Animals in Southwest Asia and Europe*, Walnut Creek, 283-311.
- Rowley-Conwy, P., 2014: Foragers and farmers in Mesolithic/Neolithic Europe, 5500-3900 caql BC: beyond the anthropological comfort zone, in: W.F. Foulds, H.C. Drinkall, A. R. Perri, D.T.G. Clinnick & J.W.P. Walker (eds.), *Wild things: Recent Advances in Palaeolithic and Mesolithic Research*, Oxford, 185-201.
- Rowley-Conwy, P., U. Albarella & K. Dobney 2012: Distinguishing wild boar from domestic pigs in Prehistory: A review of approaches and recent results, *Journal of World Prehistory* 25(1), 1-44.
- Rowley-Conwy, P., & M. Zeder 2014a: Mesolithic domestic pigs at Rosenhof – or wild boar? A critical re-appraisal of ancient DNA and geometric morphometrics, *World Archaeology*, 46(5), 813-824.
[DOI: 10.1080/00438243.2014.953704]
- Rowley-Conwy, P., & M. Zeder 2014b: Wild boar or domestic pigs? Response to Evin et al., *World Archaeology* 46(5), 835-840.
- Roymans, N., & H. Fokkens 1991: Een overzicht van veertig jaar nederzettingsonderzoek in de Lage Landen, in: H. Fokkens & N. Roymans (red.), *Nederzettingen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd in de lage landen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 13), 1-19.
- Ruggles, C., 2020: The orientation of the Stonehenge Avenue and its implications, in: M. Parker Pearson, J. Pollard, C. Richards, J. Thomas, C. Tilley & K. Welham (eds.), *Stonehenge for the Ancestors. Part 1: Landscape and Monuments*, Leiden, 463-465.
- Runia, L.T., 1987: *The chemical analysis of prehistoric bones. A paleodietary and ecoarchaeological study of Bronze Age West-Friesland*, Oxford (BAR International series 363).
- Russcher, J., H. de Kruijk & J. Lambert 2014: Zwerven door zwerfstenen. *Grondboor & Hamer* 68 / *Staringia* 14.
- Rust, B.R., 1978: A classification of alluvial channel systems, in: A.D. Miall (ed.), *Fluvial Sedimentology*, *Canadian Society of Petroleum Geologists Memoir* 5, 187-198.
- Rye, O.S., 1981: *Pottery technology. Principles and reconstruction*, Washington D.C. (Manuals on Archaeology 4).
- Sabatini, S. & S. Bergerbrant 2020: Textile production and specialisation in Bronze Age Europe, in: S. Sabatini & S. Bergerbrant (eds.), *The textile revolution in Bronze Age Europe. Production, specialization, consumption*, Cambridge, 1-14.

- Sahoo, H., M.R. Gani, N.D. Gani, G.J. Hampson, J.A. Howell, J.E.A. Storms, A.W. Martinus & S.J. Buckley 2020: Predictable patterns in stacking and distribution of channelized fluvial sand bodies linked to channel mobility and avulsion processes, *Geology* 48, 903-907.
- Samuel, D., 2000: Brewing and baking, in: P.T. Nicholson & I. Shaw (eds.), *Ancient Egyptian materials and technology*, Cambridge, 537-576.
- Sanden, W.A.B. van der, 1997: Aardewerk uit natte context in Drenthe: het vroeg- en laat-neolithicum en de vroege bronstijd, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 114, 127-141.
- Schaminée, J., R. Haveman, S. Hennekens, M. Horsthuis, John Janssen, I. de Ronde, N. Smits & K. Sýkora 2010: *Veldgids plantengemeenschappen van Nederland*, Zeist.
- Schepers, M., 2014: Wet, wealthy worlds: The environment of the Swifterbant river system during the Neolithic occupation (4300-4000 cal BC), *Journal of Archaeology in the Low Countries* 5, 79-105.
- Schepers, M., & N. Bottema-Mac Gillavry 2020: The vegetation and exploitation of plant resources, in: D.C.M. Raemaekers & J.P. de Roever (eds.), *Swifterbant S4 (the Netherlands), Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen (Groningen Archeological Studies 36), 51-75.
- Schepers, M., & I. Woltinge 2020: Landscape development and stratigraphy, in: D.C.M. Raemaekers & J.P. de Roever (eds.): *Swifterbant S4 (the Netherlands), Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal BC)*, Groningen (Groningen Archeological Studies 36), 15-23.
- Schiltmans, D.E.A., 2013: *Rotterdam Groenenhagen-Tuinenhoven De Zwanen-Rietpark. Een opgraving van een vindplaats uit het neolithicum op een rivierduin op IJsselmonde (vindplaats 13-78)*, Rotterdam (BOORrapporten 491).
- Schinkel, K., 1994: *Zwervende erven. Bewoningssporen in Oss-Ussen uit bronstijd, ijzertijd en Romeinse tijd; opgravingen 1976-1986*, Leiden (proefschrift Rijksuniversiteit Leiden).
- Schlosser, W., 2004: Die Himmelscheibe von Nebra. Astronomische Untersuchungen, in: H. Meller (Hrsg.), *Der Geschmiedete Himmel. Die Weite Welt im Herzen Europas vor 3600 Jahren*, Stuttgart, 44-47.
- Schlosser, W., 2019: Geometrisch-astronomische Bewertung der Rondellanlage von Pömmelte-Zackmünde, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Mensch und Umwelt im Ringheiligtum von Pömmelte-Zackmünde, Salzlandkreis*, Halle (Forschungsberichte des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle), 187-190.
- Schmölcke, U., & E. Nikulina 2015: Mesolithic beaver hunting station or base camp of supra-regional Stone Age fur trade? New archaeozoological and archaeogenetic results from Dąbki 9, in: J. Kabaciński, S. Hartz, D.C.M. Raemaekers & Th. Terberger (eds.), *The Dąbki Site in Pomerania and the Neolithisation of the North European Lowlands (c. 5000–3000 cal BC)*, Rahden, 65-86.
- Schoch, W., I. Heller, F.H. Schweingruber & F. Kienast 2004: *Wood anatomy of central European Species*. [Online versie: www.woodanatomy.ch]
- Schokker, J., 2010: *Geologische overzichtskaart van Nederland*, Utrecht.
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2007a: *Bornsche Maten-Zuid Esch, gemeente Borne. Een nederzetting uit de Late IJzertijd en Vroeg Romeinse tijd*, Weesp (RAAP-rapport 1432).
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2007b: *Aardgastransportleidingen Bornerbroek-Enschede en Ommen-Hankate. Archeologisch vooronderzoek: een Inventariserend veldonderzoek, opgravingen en archeologisch begeleiding*. Weesp (RAAP-rapport 1573).
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2011: *Opgraving Hasselo-’t Oosterveld, gemeente Hengelo. Een opgraving met archeologische resten uit het Meso- en Neolithicum, de Bronstijd en de Middeleeuwen*, Weesp (RAAP-rapport 2191).
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2014: Aardewerk, in: M.H.P.M. Ruijters, *Prehistorische vondsten op de vindplaats Susteren-Aardenweg. Aardgastransportleidingstracé Hommelhof-Schinnen (A-665), catalogusnummer 18, gemeente Echt-Susteren; archeologisch onderzoek: opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 2368), 79-83.
- Scholte Lubberink, H.B.G., & T.J. ten Anscher, 2022: *Plangebied Urk-Zeeheldenwijk te Urk, gemeente Urk; archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek ontwikkelingsfase 2, deelgebieden 5 en 6*, Weesp (RAAP-rapport 6099).

- Schoneveld, J., & P. Kranendonk (red.) 2002: *Archeologie in de Betuweroute. Drie erven uit de Midden-Bronstijd te Lienden*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 89).
- Schoneveld, J., & E.F. Gehasse (red.) 2001: *Archeologie in de Betuweroute. Boog C-Noord, een vindplaats bij Meteren op de overgang van Neolithicum naar Bronstijd*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 84).
- Schotten, J., 1991: *Germanen in Gennep. 5de-eeuws handgevormd aardewerk uit een Germaanse immigranten-nederzetting*, Venlo (ongepubliceerde doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam).
- Schoute, J.F.Th., 1984: *Vegetation horizons and related phenomena. A palaeoecological-micromorphological study of the younger coastal Holocene of the Northern Netherlands (Schildmeer Area)*, Amsterdam (Dissertationes Botanicae 81; proefschrift VU Amsterdam).
- Schreurs, J., 1992: *The Michelsberg site Maastricht-Klinkers: a functional interpretation*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 25), 129-171.
- Schreurs, J., 2005: Het midden-neolithicum in Zuid-Nederland, in: J. Deeben, E. Drenth, M.-F. van Oorsouw & L. Verhart (red.), *De steentijd van Nederland*, Meppel (Archeologie 11/12), 301-332.
- Schreurs, J., 2016: Michelsberg-cultuur, in: L.W.S.W. Amkreutz, F.T.S. Brounen, J.H.C. Deeben, R. Machiels, M.-F. van Oorsouw & B.I. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 50), 156-164.
- Schreurs, J., & E.M. Theunissen z.j. (2007): Een wikkeldraadbeker met crematieresten. Een uniek graf of niet?, in: H. Heijmans, E. Drenth, D.M.G. Keijers & J. Schreurs (red.), *Archeologisch onderzoek te Ittervoort. Oude bedrijvigheid op het industrieterrein Santfort ontsloten*, Ittervoort, 83-96.
- Schumann, W., 2001: *Gemstones of the World*, New York (revised and expanded edition).
- Schut, P., 1987: *Een inventarisatie van neolithische vondsten uit de Achterhoek, Gelderland*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 4).
- Schut, P., 1991: Een inventarisatie van neolithische bijlen uit Gelderland, ten noorden van de Rijn, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 11).
- Schut, P.A.C., 2016: Jadeitite bijlen, in: L.W.S.W. Amkreutz, F.T.S. Brounen, J.H.C. Deeben, R. Machiels, M.-F. van Oorsouw & B.I. Smit (red.), *Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en -vindplaatsen*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische rapporten 50), 238-240.
- Schut, P.A.C., H. Kars & J.M.A.R. Wevers 1987: Jade axes in the Netherlands. A preliminary report, *Helinium* 27, 71-87.
- Schut, P.A.C., & H. Kars 2012: Jade axes in the Netherlands: some observations concerning distribution, date and typology, in: P. Pétrequin, S. Cassen, M. Errera, L. Klassen, A. Sheridan & A.-M. Pétrequin, *JADE. Grandes haches alpines du Néolithique européen, Ve au IVe millénaires av. J.-C.*, Besançon (Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 17, Dynamiques territoriales, n° 6, tome 2), 996-1013.
- Schuuring, A.E.I., 2016: *Afwegingskader Archeologische vindplaatsen planlocatie Medel Afronding, gemeente Tiel*, Tiel.
- Schwartz, W., 1996: Bronzezeitliche Hausgrundrisse von Hesel im Landkreid Leer, *Die Kunde N.F.* 47, 21-50.
- Schwarz-Mackensen, G. & W. Schneider 1986: Petrographie und Herkunft des Rohmaterials neolithischer Steinbeile und -äxte im nördlichen Harzvorland, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 16, 29-44.
- Schweingruber, F.H., 1990a: *Microscopic Wood Anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. Birmensdorf (3rd ed).
- Schweingruber, F.H., 1990b: *Mikroskopische Holzanatomie. Formenspektren mitteleuropäischer Stamm- und Zweighölzer zur Bestimmung von rezentem und subfossilem Material*, Birmensdorf (3. Auflage).
- Schyle, D., 2010: *Der Lousberg in Aachen. Ein jungsteinzeitlicher Feuersteinbergbau mit Beilklingenproduktion*, Mainz (Rheinische Ausgrabungen 66).
- Seidel, U., 2019: On the relationship of the Michelsberg culture and Epirössen groups in south-west Germany in the light of absolute chronology, aspects of cultural definition and spatial data, in: R. Gleser & D. Hofmann (eds.), *Contacts, Boundaries & Innovation in the fifth millennium. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*, Leiden, 233-266.

- Selvius DeRoo, C., & R.A. Armitage 2011: Direct identification of dyes in textiles by direct analysis in real time of flight mass spectrometry, *Analytical Chemistry* 83, 6924-6928.
- Semenov, S.A., 1964: *Prehistoric technology: an experimental study of the oldest tools and artefacts from traces of manufacture and wear* (translated and with a preface by M.W. Thompson), London.
- Sepers, M., 2016: Verbrand leem, in: M.F.P. Dijkstra, A.A.A. Verhoeven & K.C.J. van Straten (red.), *Nieuw licht op Leithon. Archeologisch onderzoek naar de vroegmiddeleeuwse bewoning in plangebied Leiderdorp-Plantage*, Amsterdam (Themata 8), 301-315.
- Shackleton, C.M., & F. Prins 1992: Charcoal Analysis and the "Principle of Least Effort" – A conceptual model. *Journal of Archaeological Science* 19, 631-637.
- Shamir, O., 1996: Loomweights and whorls, in: D.T. Ariel & A. de Groot (eds.), *Excavations at the city of David, 1978-1985, directed by Yigal Shiloh - Volume IV, Various reports*, Jerusalem (Qedem 35), 135-170.
- Sharp, Z., 2007: *Principles of stable isotope geochemistry*, Upper Saddle River.
- Shaw, G., 1971: The Chemistry of Sporopollenin, *Proceedings of a Symposium Held at the Geology Department, Imperial College, London, 23-25 September, 1970*, 305-350.
- Sheridan, J.A., 2010: The earliest pottery in Britain and Ireland and its continental background, in: B. Vanmontfort, L.P. Louwe Kooijmans, L. Amkreutz & L. Verhart (eds.), *Pots, farmers and foragers: pottery traditions and social interactions in the Early Neolithic of the Lower Rhine Area*, Leiden, 189-207.
- Sheridan, J.A., K. Eremin & A. Shortland 2005: Understanding Bronze Age faience in Britain and Ireland, in: P. Vandiver, J. Mass & A. Murray (eds.), *Materials Issues in Art and Archaeology VII*, Warrendale (Materials Research Society Online Proceedings Library Archive 852), 217-229.
- Sheridan, J.A., & A. Shortland 2004: '...beads which have given rise to so much dogmatism, controversy and rash speculation': faience in Early Bronze Age Britain and Ireland, in: I.A.G. Shepherd & G. J. Barclay (eds.), *Scotland in Ancient Europe: the Neolithic and Early Bronze Age of Scotland in their European Context*, Edinburgh, 263-379.
- Sherwood, S., 2001: Microartefacts, in: P. Goldberg & V.T. Holliday (eds.), *Earth Sciences and Archaeology*, Boston, 327-351.
- Shipman, P., 1981: *Life history of a fossil: An introduction to taphonomy and paleoecology*, Cambridge.
- Šída, P., & V. Kachlík 2009: Geological setting, petrology and mineralogy of metabasites in a thermal aureole of Tanvald granite (northern Bohemia) used for the manufacture of Neolithic tools, *Journal of Geosciences* 54, 269-287.
- Sier, M., 2001: Het aardewerk van Zeewijk, in: R.M. van Heeringen & E.M. Theunissen (red.), *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 3: Archeologische onderzoeksverslagen*. Amerfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 21), 379-432.
- Sinke, A., & J. Van Kerckhove 2017: Keramische objecten en verbrande leem, in: D.S. Habermehl & J. van Renswoude, *Duizenden jaren wonen op een rivierduin. Archeologisch onderzoek naar sporen van nederzettingsactiviteit tussen het Mesolithicum en de Nieuwe Tijd te Cuijk-De Nielt*, Amsterdam/Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 44), 355-384.
- Slingerland, R., & N.D. Smith 2004: River avulsions and their deposits, *Annual Review of Earth and Planetary Sciences* 32, 257-285.
- Smith, I., 1961: An essay towards the reformation of the British bronze age, *Helinium* 1, 97-118.
- Smith, N.D., T.A. Cross, J.P. Dufficy & R. Clough 1989: Anatomy of an avulsion, *Sedimentology* 36(1), 1-23.
- Smits, L., & L. Louwe Kooijmans 2006: Graves and human remains, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds.), *Schippluizen. A Neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 cal BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 91-111.
- Sommer, R.S., N. Benecke, L. Lõugas, O. Nelle & U. Schmölcke 2011: Holocene survival of the wild horse in Europe: a matter of open landscape?, *Journal of Quaternary Science* 26(8), 805-812.

- Sørensen, L., 2015: Hunters and farmers in the North – the transformation of pottery traditions and distribution patterns of key artefacts during the Mesolithic and Neolithic transition in southern Scandinavia, in: J. Kabaciński, S. Hartz, D. C. M. Raemaekers & T. Terberger (eds.), *The Dąbki Site in Pomerania and the Neolithisation of the North European Lowlands (c. 5000-3000 cal BC)*, Rahden (Archäologie und Geschichte im Ostseeraum 8), 385-432.
- Sørensen, L, P. Pétrequin, A.M. Pétrequin, M. Errera, B. Horejs & F. Herbaut 2017 : Les limites sud-orientales des jades alpins (Grèce et Turquie), in: P. Pétrequin, E. Gauthier & A.M. Pétrequin, *JADE. Objets-signes et interprétations sociales des jades alpins dans l'Europe néolithique*, Besançon (Les Cahiers de la MSHE Ledoux, n° 27, Dynamiques territoriales, n° 10, tome 3), 491-520.
- Spatzier, A., 2012: Nach Bandkeramik und Lengyel – Kreisgrabenanlagen in Sachsen-Anhalt und Mitteleuropa vom Jungneolithikum bis zur frühen Bronzezeit, in: F. Bertemes & H. Meller (Hrsg.), *Neolithische Kreisgrabenanlagen in Europa. Internationale Arbeitstagung 7.-9. Mai in Goseck (Sachsen-Anhalt)*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Band 8), 363-388.
- Spatzier, A., 2019a: Pömmelte-Zackmünde – A circular sanctuary of the final Neolithic and Early Bronze Age. An overview of the research results, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Der Aufbruch zu neuen Horizonten. Neue Sichtweisen zur europäischen Frühbronzezeit. Abschlusstagung der Forschergruppe FOR550 vom 26. bis 29. November 2010 in Halle (Saale)*, Halle, (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 19), 405-420.
- Spatzier, A., 2019b: The enclosure complex Pömmelte–Schönebeck: The dialectic of two circular monuments of the late 3rd to early 2nd millennium BC in Central Germany, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Der Aufbruch zu neuen Horizonten. Neue Sichtweisen zur europäischen Frühbronzezeit. Abschlusstagung der Forschergruppe FOR550 vom 26. bis 29. November 2010 in Halle (Saale)*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 19), 421-444.
- Spatzier, A., & F. Bertemes 2018: The ring sanctuary of Pömmelte, Germany: a monumental, multi-layered metaphor of the late third millennium BC, *Antiquity* 92(363), 655-673.
- Speth, J.D, 2017: Putrid meat and fish in the Eurasian Middle and Upper Paleolithic: are we missing a key part of Neanderthal and Modern Human Diet?, *PaleoAnthropology* 2017, 44–72.
- Spindler, K. (Hrsg.), 1971: *Magdalenenberg I. Der hallstattzeitliche Fürstengrabhügel bei Villingen im Schwarzwald*, Villingen.
- Spindler, K., 2004: Der Magdalenenberg bei Villingen im Schwarzwald: Bilanz nach dreißig Jahren, in: B. Hänsel (Hrsg.), *Parerga Praehistorica. Jubiläumsschrift zur Prähistorischen Archäologie. 15 Jahre UPA*, Bonn (Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 100), 135-160.
- Sprang, A. van, 1993: *Wat aarde bewaarde. Uit de voorgeschiedenis van Ermelo en omgeving*, Ermelo.
- Stafleu, J., D. Maljers, F.S. Busschers, J.L. Gunnink, J. Schokker, R.M. Dambrink, H.J. Hummelman & M.L. Schijf 2012: *GeoTop Modelling*, Utrecht (TNO-rapport R10991).
- Stähle, V., R. Altherr, G. Unrath & A. Varychev 2018: Petrologic studies of Middle Neolithic stone artefacts from the Salenhof archaeological site near Trillfingen (SW Germany) give evidence for an early diversified long-distance exchange system, *Journal of Neolithic Archaeology* 20, 113-158. [DOI: 10.12766/jna.2018.4]
- Stapel, A., 1999: *Bronzezeitliche Deponierungen im Siedlungsbereich: Altdorf-Römerfeld und Altheim, Landkreis Landshut*, Münster (Tübinger Schriften zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie 3).
- Stapel, B., 1991: Die geschlagene Steingeräte der Siedlung Hüde I am Dümmer, Hildesheim (Veröffentlichungen der Urgeschichtlichen Sammlungen des Landesmuseums zu Hannover 38).
- Stapel, B., 2019: Paneuropaisches Netzwerk – die Jadeitbeilklinge von Schoppingen, *Archäologie in Westfalen-Lippe*, 51-53.
- Stecher, M., & K.W. Alt 2019: Anthropologische Untersuchungen an den menschlichen Überresten aus dem Rondell Pömmelte-Zackmünde, in: H. Meller & F. Bertemes (Hrsg.), *Mensch und Umwelt im Ringheiligtum von Pömmelte-Zackmünde, Salzlandkreis*, Halle (Forschungsberichte des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 10/III), 9-116.

- Steenbeek, R., 1990: *On the balance between wet and dry; Vegetation horizon development and prehistoric occupation. A palaeoecological – micromorphological study in the Dutch river area*, Amsterdam (PhD thesis Vrije Universiteit Amsterdam).
- Steenhoudt, M., & M. Smeets 2018: *Het archeologisch onderzoek (fase 2 en 3) te Maasmechelen-Mottekamp, Tienen* (Studiebureau Archeologie, Arceo-rapport 455).
- Steenveldt, S. van, 1973: Vroege bronstijd op de Kraaijenberg te Wijchen, *Jaarverslag AWN afdeling Nijmegen* e.o., 11-13.
- Stegen, K., 1954: Der nordwestdeutsche Riesenbecher der jüngeren Steinzeit, *Germania* 32, 269-284.
- Steiger, J., A.M. Gurnell & G.E. Petts 2001: Sediment deposition along the channel margins of a reach of the middle river Severn, UK, *Regulated Rivers: Research & Management* 17, 443-460.
- Stiner, M.C., 1991: Food procurement and transport by human and non-human predators, *Journal of Archaeological Science* 18, 455-482.
- Stiner, M.C., 2002: On in situ attrition and vertebrae body part profiles, *Journal of Archaeological Science* 29, 979-991.
- Stoffels, E., 2009: Keramiek, in: E.A. Besselsen & M.J. van der Heiden (red.), *Vindplaats VleuGel 20. Archeologisch onderzoek naar een cultuurlandschap uit de Bronstijd*. Amsterdam (Amsterdams Archeologisch Centrum rapport 49), 73-97.
- Stokkel, P.J.A., & E.E.A. Bulten 2017: *De Wateringse Binnentuinen, gemeente Den Haag. Een Vlaardingenvindplaats in het Wateringse Veld*, Den Haag (Haagse Oudheidkundige Publicatie 20).
- Stoop, D., 2013: *Tien jaar stenen rapen tussen Haelen en Kessel. Een archeologische inventarisatie van de collectie van dhr. J. Smeets*, z.pl. (afstudeerscriptie Saxion Hogeschool Deventer).
- Stout, G., & M. Stout 2008: *Newgrange*, Cork.
- Stouthamer, E., 2001a: *Holocene avulsions in the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*, Utrecht (KNAG Netherlands Geographical Studies 283) (Proefschrift Universiteit Utrecht).
- Stouthamer, E., 2001b: Sedimentary products of avulsions in the Holocene Rhine–Meuse Delta, The Netherlands. *Sedimentary Geology* 145(1-2), 73-92.
- Stouthamer, E., & H.J.A. Berendsen 2000: Factors controlling the Holocene avulsion history of the Rhine–Meuse delta (The Netherlands), *Journal of Sedimentary Research* 70, 1051-1064.
- Stouthamer, E., K.M. Cohen & M.J.P. Gouw 2011: Avulsion and its implications for fluvial-deltaic architecture. Insights from the Holocene Rhine–Meuse Delta, in: S.K. Davidson, S. Leleu & C.P. North (eds.), *From river to rock record. The preservation of fluvial sediments and their subsequent interpretation*, Broken Arrow (SEPM Special Publication 97), 215-231.
- Strahl, E., 1990: *Das Endneolithikum in Elb-Weser-Dreieck*, Hildesheim (Veröffentlichungen der urgeschichtlichen Sammlungen des Landesmuseums zu Hannover Band 36 Teil 1-3).
- Straten, K. van, & B. Fermin 2012: *Het urnenveld van Leesten-Meijerink. Archeologisch onderzoek naar een ritueel landschap uit de ijzertijd en bewoningssporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd bij de erven Wekenstro en Meijerink bij Zutphen*, Zutphen (Zutphense Archeologische Publicaties 70).
- Stuiver, M., & H.A. Polach 1977: Reporting of C-14 data. Discussion, *Radiocarbon* 19, 355-363.
- Stuurman, P., 1965: Een archeologisch drama onder de (het) bedrijven door. Transformaties van het Monsterse Geestje, *Westerheem* 14(2/3), 35-79.
- Taayke, E., 1996: *Die einheimische Keramik der nördlichen Niederlande 600 v.Chr. bis 300 n.Chr.*, Groningen (proefschrift Rijksuniversiteit Groningen).
- Taayke, E., 2004: Het aardewerk uit de periode Late Bronstijd - Midden-ijzertijd, in: C.W. Koot & R. Berkvens (red.), *Bredase akkers eeuwenoud. 4000 jaar bewoningsgeschiedenis op de rand van zand en klei*, Breda, 167-178.
- Taayke, E., H. van Westing & B. Wubbels 1978: Een akkerlandje uit de voorromeinse IJzertijd te Uffelte, gem. Havelte, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 95, 259-277.

- Tait, C., 2006: *The Orkney Guide Book (third edition)*, Fort Williams.
- Teetaert, D., M. Boudin, E. Goemaere & P. Crombé 2020: Reliability of AMS ¹⁴C dates of moss temper preserved in Neolithic pottery from the Scheldt river valley (Belgium), *Radiocarbon* 2020, 1-12.
- Teetaert, D., 2020: *Routes of technology: Pottery Production and Mobility during the Mesolithic-Neolithic transition in the Scheldt river valey (Belgium)*, Gent.
- Terry, R.E., P.J. Hardin, S.D. Houston, S.D. Nelson, M.W. Jackson, J. Carr & J. Parnell 2000: Quantitative Phosphorus Measurement: A Field Test Procedure for Archaeological Site Analysis at Piedras Negras, Guatemala, *Geoarchaeology* 15, 151-166.
- Terry, R.E., F.G. Fernández, J. Jacob Parnell & T. Inomata 2004: The story in the floors: chemical signatures of ancient and modern Maya activities Aguateca, Guatemala, *Journal of Archaeological Science* 31, 1237-1250.
- Teubner, B., 2019: Op ontdekkingstocht met de conservator, *Nieuwsbrief Vrienden Museum Kasteel Wijchen* 28(2), 24-26.
- Therkorn, L., & H. van Londen 1990: Velsen: Velsbroekpolder, in: S.W. Jager & P.J. Woltering (red.), *Archeologische kroniek van Holland over 1989*. I. Noord-Holland, *Holland* 22, 303-305.
- Théry-Parisot, I., 2001: *L'économie des combustibles au Paléolithique* (CEPAM, Dossiers de documentation archéologique no. 20), Parijs.
- Théry-Parisot, I., & A. Henry 2012: Seasoned or green? Radial cracks analysis as a method for identifying the use of green wood as fuel in archaeological charcoal, *Journal of Archaeological Science* 2011, 1-8. [DOI:10.1016/j.jas.2011.09.024]
- Theunissen, E.M., 1999: *Midden-Bronstijdsamenlevingen in het zuiden van de Lage Landen. Een evaluatie van het begrip 'Hilversum-cultuur'*, Leiden (proefschrift Rijksuniversiteit Leiden).
- Theunissen, E.M., 2010: Aardewerk – Late prehistorie, in: T. de Groot & A. Müller, *Onderzoek langs de Maas bij Afferden (gemeente Bergen) in 2008. Een oppervlaktekartering en proefsleuvenonderzoek ten behoeve van een gebiedsgerichte waardering*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 183), 50-53
- Theunissen, E.M., & J.W. de Kort 2009: *Een potbeker langs de Fliert. Over een toevalsvondst van een kuil met een hamerbijl en potbekerscherven aan het Buddezand te Twello (gemeente Voorst, Gelderland)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 179).
- Theunissen, E.M., E. Smits, J.W. de Kort & J.N. Lanting 2002: *Een dubbele duik in het verleden. Hernieuwd onderzoek naar de grafheuvel aan de Eerselse Dijk te Bergeijk*. Amersfoort.
- Theunissen, E.M., J.W. de Kort, E. Rensink, C.A.M. van Rooijnen & L.B.M. Verhart 2013: *Prehistorisch grafveld de Busjop bij Heythuysen weer zichtbaar*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 214).
- Thienpont, D., F. Rochette & O.F.J. van Parijs 1986: *Diagnose van verminosen door koprologisch onderzoek*, Beerse.
- Thieren, E., W. Wouters & W. Van Neer 2015: Guide for the identification of archaeological sea sturgeon (*Acipenser sturio* and *A. oxyrinchus*) remains, *Cybiurn* 39(3), 175-192.
- Thirault, E., 2005: The politics of supply: the Neolithic axe industry in Alpine Europe, *Antiquity* 79, 34-50.
- Thissen, L., & E. Eimermann 2019: Het handgevormde aardewerk, in: R. 't Hart, E.H.L.D. Norde & J.W.D. Tuinstra, *Prehistorische bewoning langs een geul in het plangebied Hekkeslag in Ewijk, gemeente Beuningen; archeologisch onderzoek: een opgraving*, Weesp (RAAP-rapport 3679), 40-62.
- Thomas, R.G., D.G. Smith, J.M. Wood, J. Visser, E.A. Calverley-Range & E.H. Koster 1987: Inclined heterolithic stratification — terminology, description, interpretation and significance, *Sedimentary Geology* 53(1-2), 123-179.
- Thurkettle, V., 2019: *The wood fire handbook: the complete guide to a perfect fire*, Londen.
- Tichelman, G., 2008: *Plangebied 't Thaal te Peij, gemeente Echt-Susteren; archeologisch onderzoek: opgraving (definitief onderzoek)*, Amsterdam (RAAP-rapport 1739).
- TNO-GDN, 2021a: Formatie van Drente, in: *Stratigrafische Nomenclator van Nederland*, Den Haag/Utrecht (<http://www.broloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-drente>; laatst geraadpleegd mei 2021).

- TNO-GDN, 2021b: Formatie van Sterksel, *Stratigrafische Nomenclator van Nederland*, Den Haag/Utrecht (<http://www.broloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-drenthe>; laatst geraadpleegd mei 2021).
- TNO-GDN, 2022: Formatie van Kreftenheye/Laag van Wijchen/Echteld, in: *Stratigrafische Nomenclator van Nederland*, Haarlem (geraadpleegd op 27-10-2022 op <http://www.dinoloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-kreftenheye>).
- Toebast, J., 2008: De leemvloer in een boerderij, in: E. Koldeweij (red.), *Over de vloer. Met voeten getreden erfgoed*, Zwolle, 218-227.
- Tol, A.J., 2016: *Erven uit de bronstijd en ijzertijd op een dekzandrug te Tilburg-Zuid. Een opgraving in plangebied Tradepark-Noord te Tilburg*, Leiden (Archol-rapport 176).
- Tolboom, M.A., 2022: Glazen kralen, in: M. Tump & P.S. Kubistal (red.), *De Kop van Ooijen geeft haar geheimen prijs. Mesolithisch vuursteen, een urn met glazen kralen uit de bronstijd, bewoning in de ijzertijd en een Merovingische pottenbakkersoven. Plangebied Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum, Opgraving vindplaats 9-1/9-2, Gemeente Horst aan de Maas, Broekhuizenvorst, 's-Hertogenbosch* (BAAC Rapport A-17.0055), 208-210.
- Toonen, W.H.J., 2013: *A Holocene flood record of the Lower Rhine*, Utrecht (Studies in Earth Sciences 41 / PhD-thesis, Utrecht University).
- Toonen, W.H.J., M.G. Kleinhans & K.M. Cohen 2012: Sedimentary architecture of abandoned channel fills, *Earth Surface Processes and Landforms* 37(4), 459-472.
- Toorenenburg, K.A. van, M.E. Donselaar & G.J. Weltje 2018: The life cycle of crevasse splays as a key mechanism in the aggradation of alluvial ridges and river avulsion: life cycle of crevasse splays in aggrading and avulsion, *Earth Surface Processes and Landforms* 43(11), 2409-2420.
- Törnqvist, T.E., 1993a: *Fluvial sedimentary geology and chronology of the Holocene Rhine-Meuse delta, The Netherlands* (Nederlandse Geografische Studies 166).
- Törnqvist, T.E., 1993b: Holocene alternation of meandering and anastomosing fluvial systems in the Rhine-Meuse Delta (central Netherlands) controlled by sea-level rise and subsoil erodibility, *Journal of Sedimentary Research* 63(4), 683-693.
- Törnqvist, T.E., 1994: Middle and Late Holocene avulsion history of the river Rhine (Rhine-Meuse delta, Netherlands), *Geology* 22(8), 711-714.
- Törnqvist, T.E., M.H.M. van Ree & E.L.J.H. Faessen 1993: Longitudinal facies architectural changes of a Middle Holocene anastomosing distributary system (Rhine-Meuse delta, Central Netherlands), *Sedimentary Geology* 85(1), 203-219.
- Törnqvist, T.E., H.J.T. Weerts & H.J.A. Berendsen 1994: Definition of two new Members in the Upper Kreftenheye and Twente Formations (Quaternary, the Netherlands): A final solution to persistent confusion?, *Geologie en Mijnbouw* 72, 251-264.
- Tump, M., 2022: Chronologie: de datering van sporen, structuren en vondsten, In: M. Tump & P.S. Kubistal (red.), *De Kop van Ooijen geeft haar geheimen prijs. Mesolithisch vuursteen, een urn met glazen kralen uit de bronstijd, bewoning in de ijzertijd en een Merovingische pottenbakkersoven. Plangebied Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum, Opgraving vindplaats 9-1/9-2, Gemeente Horst aan de Maas, Broekhuizenvorst, 's-Hertogenbosch* (BAAC Rapport A-17.0055), 40-47.
- Turner, R.C., & R.G. Scaife 1995: *Bog Bodies. New Discoveries and New Perspectives*, Londen.
- Ufkes, A., 1997: Edelhertgewei uit natte context in Drenthe, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 114, 28-56.
- Ufkes, A., 2001: Aardewerk, in: J. Schoneveld & E.F. Gehasse (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Boog C-Noord, een vindplaats bij Meteren op de overgang van Neolithicum naar Bronstijd*, Amersfoort (Rapportages Archeologische Monumentenzorg 84), 33-57.
- Ufkes, A., 2002: Aardewerk, in: J. Schoneveld & P. Kranendonk (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Drie erven uit de Midden-Bronstijd bij Lienden*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 89), 81-114.
- Ufkes, A., 2003a: Aardewerk, in: A. Ufkes & J.R. Veldhuis, *Nederzettingssporen uit de Bronstijd bij Zwaagdijk-Oost. Een definitief archeologisch onderzoek in het plangebied Zwaagdijk-Oost, gemeente Wervershoof (N.-H.)*, Groningen (ARC-Publicaties 113), 107-136.

- Ufkes, A., 2003b: Aardewerk, in: J.B. Hielkema, *Een boerenerf uit de Bronstijd. Een archeologische opgraving te Tiel-Medel-Lingewei, vindplaats 1, gemeente Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 79), 31-46.
- Ufkes, A., 2004a: Aardewerk, in: J.B. Hielkema, *Aanvullend Archeologisch Onderzoek op vindplaats 5, Tiel-Medel-Oude Weiden, gemeente Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 82), 21-28.
- Ufkes, A., 2004b: Prehistorisch aardewerk, in: J.Y. Huis in 't Veld, *Sporen uit de Vroege Bronstijd en Romeinse Tijd te Culemborg. Een archeologische opgraving van 'vindplaats B' te Lanxmeer, Culemborg, gemeente Culemborg (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 97), 25-29.
- Ufkes, A., 2005a: Keramische artefacten en huttenleem, in: A. Ufkes, *Een nederzetting uit de Vroege Bronstijd te Tiel-Medel. Een archeologische opgraving te Tiel-Medel 'Oude Weiden', vindplaats 5, gemeente Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 124), 57-66.
- Ufkes, A., 2005b: *Een nederzetting uit de Vroege Bronstijd te Tiel-Medel. Een archeologische opgraving te Tiel-Medel 'Oude Weiden', vindplaats 5, gemeente Tiel (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 124).
- Ufkes, A., 2006: Aardewerk en keramische artefacten, in: J.Y. Huis in 't Veld, *Midden-Bronstijd huizen onder een Romeinse akker. Een archeologische opgraving op het plangebied Hogewald II te Beuningen, gemeente Beuningen (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 157), 35-64.
- Ufkes, A., 2007: Aardewerk / Keramische artefacten, in: A. Ufkes & B. Silkens, *Prehistorische boeren en laatmiddeleeuwse tollenaars langs de Oude Doetinchemseweg. Een archeologische opgraving bij Wijnbergen 'De Kap', gemeente Doetinchem (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 161), 77-91.
- Ufkes, A., & S.B.C. Bloo 2002: Aardewerk, in: B.H.F.M. Meijlink & P. Kranendonk (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Boeren, erven, graven. De boerengemeenschap van De Bogen bij Meteren (2450-1250 v.Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 87), 317-426.
- Ufkes, A., & B. Silkens 2007: *Prehistorische boeren en laatmiddeleeuwse tollenaars langs de Oude Doetinchemseweg. Een archeologische opgraving bij Wijnbergen 'De Kap', gemeente Doetinchem (Gld.)*, Groningen (ARC-Publicaties 161).
- Ullrich, M., 2008: *Endneolithische Siedlungskeramik aus Ergersheim, Mittelfranken. Untersuchungen zur Chronologie von Schnurkeramik und Glockenbechern an Rhein, Main und Neckar*, Bonn (Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 160).
- Vahur, S., A. Teearu & P. Peets 2016: ATR-FT-IR spectral collection of conservation materials in the extended region of 4000-80 cm⁻¹, *Analytical and Bioanalytical Chemistry* 408, 3373-3379.
- Valk, B. van der, 2007: Waar spoelen barnsteen en git aan?, *Archeobrief* 11(3), 31-36.
- Vandekerkhove K., K. Deforce & J. Bastiaens 2018: *Historic-ecological position of beech in the area of the Sonian Forest and an overview of beech-forest-related biodiversity present in the forest. Toelichting over de historisch-ecologische positie van beuk in het Zoniënwoud inclusief een overzicht van de aanwezige beuk-gerelateerde biodiversiteit. Argumentatie in het kader van het UNESCO-erkenningsdossier*, Brussel (Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 29).
- Vandendriessche, H., C. Guéret, K. Aluwé, L. Messiaen, F. Cruz, A. Storme, L. Allemeersch, W. Van Neer, J. Sergeant & P. Crombé 2019: Deux millénaires d'occupations mésolithiques au bord de l'Escaut à Kerkhove (Belgique): première approche palethnographique, *Bulletin de la Société préhistorique française* 116, 283-316.
- Vanmontfort, B., 2004: *Converging Worlds. The Neolithisation of the Scheldt basin during the late fifth and early fourth millenium v.Chr.*, Leuven (PhD thesis, Catholic university of Leuven).
- Vanmontfort, B., A.I. Geerts, C. Casseyas, C. Bakels, C. Buydens, F. Damblon, R. Langohr, W. Van Neer & P.M. Vermeersch 2002: De Hel in de tweede helft van het 5de millennium v.Chr. Een midden-Neolithische enclosure te Spiere (prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* 8, 9-77.
- Varberg, J., 2021: Mesopotamian and Egyptian Glass in Danish Bronze Age Graves, in: F. Klimscha, H.-J. Karlsen, S. Hansen & J. Renn (eds.), *Vom Künstlichen Stein zum durchsichtigen Massenprodukt Innovationen in der Glastechnik und Ihre sozialen Folgen zwischen Bronzezeit und Antike/ From Artificial Stone to Translucent Mass-Product Innovations in the technologies of glas and their social consequences between Bronze Age and Antiquity*, Berlijn (Berlin Studies of the Ancient World 67), 105-118.

- Varberg, J., B. Gratuze & F. Kaul 2015: Between Egypt, Mesopotamia and Scandinavia: late bronze age glass beads found in Denmark, *Journal of Archaeological Science* 54, 168-181.
- Veen, M. van der, 2007: Formation Processes of Desiccated and Carbonized Plant Remains - the Identification of Routine Practice, *Journal of Archaeological Science* 34, 968-990.
- Veen, M. van der, & J.N. Lanting 1989: A Group of tumuli on the 'Hooghalen' estate near Hijken (municipality of Beilen, province of Drenthe, the Netherlands), *Palaeohistoria* 31, 191-234.
- Velde, P. van de, 1979: *On bandkeramik social structure*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 12).
- Velde, H.M. van der, 2008: The Early Bronze Age farmstead of Noordwijk, in: S. Arnoldussen & H. Fokkens (eds.), *Bronze Age settlements in the Low Countries*, Oxford, 167-174.
- Velde, P. van de, & I. van Wijk 2016: De huizen van de Bandkeramiek (LBK) in Nederland, in: A.G. Lange, E.M. Theunissen, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, J. Bouwmeester & T. de Groot (red.), *Huisplattegronden in Nederland. Archeologische sporen van het huis*, Amersfoort, 29-60.
- Veprakas, M.K., D.L. Lindbo & H. Stolt 2018: Redoximorphic features, in: G. Stoops, G., V. Marcelino & F. Mees (eds.), *Chapter 15 interpretation of micromorphological features of soils and regoliths*, Amsterdam (2nd edition), 425-445.
- Verbaas, A., 2005: Gebruikssporenonderzoek op natuursteen, in: L.G.L. Hoof & P.F.B. Jongste (red.), *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronstijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol Rapport 64), 122-124.
- Verbaas, A., 2017: *Gebruikssporenanalyse van een slijpsteen en twee kubusvormige kloplwrijfstenen van Wilp Molenallee* (Lab-Rapport 60).
- Verbaas, A., 2018: Gebruikssporenanalyse, in: R.L. Fens, & H.J.L.C. Koopmanschap (red.), *Archeologische opgraving vuursteenvindplaatsen op de dekzandrug Sumar 118 nabij Burgum, gemeente Tytsjerksteradiel, Heerenveen* (Antea Group Archeologie 2016/126), 145-166.
- Verbaas, A., B. Chan & I. Edwardson 2019: Gebruikssporenanalyse, in: R.C.A. Geerts, A. Muller, M.J.L.Th. Niekus & F.J. Vermue (red.), *Mesolithische kampen onder de oever van het Reevediep. Een archeologische opgraving van vindplaats 9 in het tracé van de hoogwatergeul in het Reevediep te Kampen*, Amersfoort (ADC Monografie 26), 145-165.
- Verbaas, A., & K. Edmonds 2018: Gebruikssporenanalyse van werktuigen uit been en gewei gevonden bij de opgravingen van de N23 West Frisiaweg, Leiden (Stichting LAB projectnummer 2018-200).
- Verbaas, A., & A.L. van Gijn 2008: Querns and other hard stone from Geleen-Janskamperveld, in: P. van de Velde (ed.), *Excavations at Geleen Janskamperveld*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 39), 191-204.
- Verbaas, A., & S. Knippenberg 2022: *Gebruikssporenanalyse van een schoenleestbijl gevonden te Hamont-Achel*, Leiden (intern rapport).
- Verbeek, C., 2011: *Tilburg (NB), Charlotte Oord. Definitieve opgraving, 's-Hertogenbosch* (BAAC/BILAN rapport 2011/B1470).
- Verbeek, C., & M. Mostert 2012: *Tilburg Udenhout, Den Bogerd. Proefsleuvenonderzoek, 's-Hertogenbosch* (BAAC rapport A-11.0190).
- Verbraeck, A., 1984: *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000, blad Tiel west (39W) en Blad Tiel oost (39O)*, Haarlem.
- Verhart, L.B.M., 1989: Nederzettingssporen uit het Midden-Neolithicum langs de Pater Berthierstraat te Grave, *Westerheem* 38, 73-99.
- Verhart, L.B.M., 1992: Settling or trekking? The late Neolithic house plans of Haamstede-Brabers and their counterparts, *Oudheidkundige Mededelingen van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 72, 73-99.
- Verhart, L.B.M., 2010: *De geur van veen. Vlaardingen en de ontdekking van de Vlaardingen-cultuur*, Utrecht.
- Verhart, L.B.M., 2012: Contact in stone: adzes, Keile and Spitzhauen in the Lower Rhine Basin. Neolithic stone tools and the transition from Mesolithic to Neolithic in Belgium and the Netherlands, 5300-4000 cal BC, *Journal of Archaeology in the Low Countries* 4(1), 5-35.

- Verhart, L.B.M., & L.P. Louwe Kooijmans 1989: Een Midden-Neolithische nederzetting bij Gassel, gemeente Beers, *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 69, 75-117.
- Verhelst, E.M.P., 2022: *Plangebied Lingecollege in Tiel, gemeente Tiel; archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek*, Weesp (RAAP-rapport 5703).
- Verhelst, E.M.P., T.E. Porreij-Lyklema & N.W. Willemse 2015: *Prehistorie onder de Prijs; bewoningssporen uit de Vroege en Midden IJzertijd te Culemborg-Hoge Prijs; archeologisch onderzoek: een opgraving*, Weesp (RAAP-Rapport 2991).
- Verhelst, E.M.P., & H.R.J. Vroon 1992: Ruim zesduizend jaar geschiedenis van de woerd "Beldert" in een notedop, *Tabula Batavorum* 10(2), 41-49.
- Verhey, C.J., 1949: Het voorkomen van de steur (*Acipenser sturio* L.) in de Nieuwe Merwede tussen 1900-1931, *De Levende Natuur* 52, 152-159.
- Verhoef, A.W., & S.B.C. Bloo 2009: Prehistorisch aardewerk, in: R. de Leeuwe & P.A. van den Bos, *Nederzettingssporen uit de bronstijd en ijzertijd langs de snelweg tussen Culemborg en Deil. Een archeologische begeleiding en opgraving in het kader van de verbreding van de A2*, Leiden (Archol Rapport 129), 28-35.
- Verhoeven, A.A.A., 2016: Keramische objecten, in: M.F.P. Dijkstra, A.A.A. Verhoeven & K.C.J. van Straten (red.), *Nieuw licht op Leithon. Archeologisch onderzoek naar de vroegmiddeleeuwse bewoning in plangebied Leiderdorp-Plantage*, Amsterdam (Themata 8), 381-387.
- Verlinde, A.D., 1971: *Spätneolithische und frühbronzezeitliche Siedlungsspuren auf der Meerloër Heide, Gem. Meerlo, Prov. Limburg und ihre Stellung*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 4), 26-46.
- Verlinde, A.D., 1979: Herike, gem. Markelo / Den Ham, in: A.D. Verlinde (red.), *Archeologische kroniek van Overijssel over 1977/1978*, *Overijsselse Historische Bijdragen* 94, 106-107.
- Verlinde, A.D., 1987a: Colmschate, gem. Deventer, in: A.D. Verlinde (red.), *Archeologische kroniek van Overijssel over 1986*, *Overijsselse Historische Bijdragen* 102, 169-172.
- Verlinde, A.D., 1987b: *Die Gräber und Grabfunde der späten Bronzezeit und frühen Eisenzeit in Overijssel, Heerhugowaard/Amersfoort* (proefschrift Rijksuniversiteit Leiden).
- Verlinde, A.D., 1989: Colmschate, gem. Deventer en Elsen, gem. Markelo, in: A.D. Verlinde (red.), *Archeologische kroniek van Overijssel over 1988*, *Overijsselse Historische Bijdragen* 104, 171-172.
- Verlinde, A.D., & R.S. Hulst 2010: *De grafvelden en grafvondsten op en rond de Veluwe van de Late Bronstijd tot in de Midden IJzertijd*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 39).
- Vermeeren, C., & W. Kuijper 1993: *Pollen from coprolites and recent droppings: useful for reconstructing vegetations and determining the season of consumption?*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 26), 213-220.
- Vermeersch, P.M., & R. Walter 1980: Thieusies, Ferme de l'Hosté, site Michelsberg I, *Archaeologia Belgica* 230.
- Verneau, S.M.J.P., 2001: Vuursteen, in: F.J.C. Peters & J.H.M. Peeters (red.), *De opgraving van de mesolithische en neolithische vindplaats Urk-E4 (Domineesweg, gemeente Urk)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 93), 93-109.
- Vernimmen, T.J.J., 2001: Archeobotanie Macroresten, in: F.J.C. Peters & J.H.M. Peeters (red.), *De opgraving van de mesolithische en neolithische vindplaats Urk-E4 (Domineesweg, gemeente Urk)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 93), 60-70.
- Vernimmen, T.J.J., 2019: Hout, in: W. Roessingh & A. Tol (red.), *Archeologie langs de Westfrisiaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en Nieuwe tijd in het tracé van de Westfrisiaweg*, Leiden (ADC Rapport 5000 / Archol rapport 461), 517-539.
- Verwers, G.J., 1972: *Das Kamps Veld in Haps in Neolithikum, Bronzezeit und Eisenzeit*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 5), 1-176.
- Verwers, W.J.H., 1988: Beers, Gassel / Berghem, in: W.J.H. Verwers (red.), *Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1983-1984*, *Bijdragen tot de Studie van het Brabantse Heem* 32(1), 21-25.

- Verwers, W.J.H., 1990: Nuland, in: W.J.H. Verwers (red.), *Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1988-1989, Bijdragen tot de Studie van het Brabantse Heem* 42(4), 140.
- Veselka, B., G. Capuzzo, R. Annaert et al. 2021: Divergence, diet, and disease: the identification of group identity, landscape use, health, and mobility in the fifth- to sixth-century AD burial community of Echt, the Netherlands. *Archaeological and Anthropological Sciences* 13(6), 97. [DOI: /10.1007/s12520-021-01348-7]
- Vink, J., & W. Bosman 2012: De ontdekking van Velsens Vroege Bronstijd, *Westerheem* 61(6), 338-348.
- Vink, T., 1926: *De Lekstreek, een aardrijkskundige verkenning van een bewoond deltagebied*, Amsterdam (Academisch proefschrift Amsterdam).
- Visser, D., C. Whitton, O. Brinkkemper & J.W.H. Hogestijn 2001: Archeobotanie: de analyse van botanische macroresten, in: J.W.H. Hogestijn & J.H.M. Peeters (red.): *De mesolithische en vroeg-neolithische vindplaats Hoge Vaart-A27 (Flevoland)* (deel 11), Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 79).
- Vons, G., 1970: De vervaardiging van barnsteenkrallen te Velsen in de Vroege Bronstijd, *Westerheem* 19, 34-35.
- Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts & J. Bazelmans 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam.
- Voss, K.L., 1967: *Die Vor- und Frühgeschichte des Kreises Ahaus*, Münster (Bodenaltertümer Westfalens Band 10).
- Vredenburg, A.H.L., 2004: From myth to matter: the ceramic tradition of Kari'na of Northeast Suriname, *Leiden Journal of Pottery Studies* 20, 75-96.
- Vries, L.S. de, 2008: Archeozoölogie, in: H. Koot, L. Bruning & R.A. Houkes (red.), *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het midden-neolithicum in het West-Nederlandse kustgebied*, Leiden, 363-393.
- Vuure, C. van, 2003: *De oeros. Het spoor terug*, Wageningen.
- Vuure, T. van, 2013: *Van kaikan tot konik. Feiten en beeldvorming rond het Europese wilde paard en de Poolse konik*, Amsterdam (Academisch proefschrift, VU Amsterdam).
- Waals, J.D. van der, 1962: Sporen van bewoning en begraving uit Neolithicum en Bronstijd bij hoeve "de Schipborg", gem. Anlo, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 80, 223-272.
- Waals, J.D. van der, 1964: Een klokbekergraf met crematieresten bij Hoog Buurlo (gemeente Apeldoorn), *Bijdragen en Mededelingen Vereniging Gelre* 61, 69-76.
- Waals, J.D. van der, 1972: Die durchlochten Rössener Keile und das frühe Neolithikum in Belgien und in den Niederlanden, in: J. Lüning (red.), *Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa*, Köln/Wien (Fundamenta A3, Va), 153-184.
- Waals, J.D. van der, & W. Glasbergen 1955: Beaker types and their distribution in the Netherlands, *Palaeohistoria* 4, 5-46.
- Waals, J.D. van der, & W. Glasbergen 1959: De twee Bekerculturen, in: J.E. Bogaers, W. Glasbergen, P. Glazema & H.T. Waterbolk (red.), *Honderd Eeuwen Nederland*, 's-Gravenhage (Antiquity and Survival 2 / 5-6), 100-124.
- Wal, A. ter, & L.A. Tebbens 2012: *Well-Aijen Werkvak 1. Archeologische opgraving*, 's-Hertogenbosch (BAAC rapport A-09.0395).
- Wallace, M., G. Jones, M. Charles, R. Fraser, P. Halstead, T.H.E. Heaton & A. Bogaard 2014: Stable carbon isotope analysis as a direct means of inferring crop water status and water management practices, *World Archaeology* 45(3), 388-409.
- Warmenbol, E., 2004: Le début des âges des Métaux en Belgique, *Anthropologica et Praehistorica* 115, 27-48.
- Warmuth, V., A. Eriksson, M.A. Bower, G. Barker, E. Barrett, B.K. Hanks, S. Li, D. Lomitashvili, M. Ochir-Goryaeva, G.V. Sizonov, V. Soyonov & A. Manica 2012: Reconstructing the origin and spread of horse domestication in the Eurasian steppe, *PNAS* 109(21), 8202-8206.
- Waterbolk, H.T., 1957: De Ertebölle-cultuur in Nederland? *Westerheem* 6, 86-90.
- Waterbolk, H.T., 1959: Vondsten op de Vledders, gem. Norg, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 77, 198-201.
- Waterbolk, H.T., 1960: Preliminary report on the excavations at Anlo in 1957 and 1958, *Palaeohistoria* 8, 59-90.

- Waterbolk, H.T., 1971: Working with radiocarbon dates, *Proceedings of the Prehistoric Society* 37, 15-33.
- Waterbolk, H.T., 2009: *Getimmerd verleden. Sporen van voor- en vroeghistorische houtbouw op de zand- en kleigronden tussen Eems en IJssel*, Groningen (Groningen Archaeological Studies 10).
- Waterbolk, H.J., & H.T. Waterbolk 1991: Amber on the Coast of the Netherlands, in: H. Thoen, J. Bourgeois, F. Vermeulen, Ph. Crombe & K. Verlaeckt (eds.), *Liber Amicorum Jaques A.E. Nenquin*, Gent, 201-209.
- Waters-Rist, A.L., R. Schats, J. Palmer, E. de Kok & M.L.P. Hoogland (eds.) 2016: *Manual for the laboratory assignment MSc, Methods used in the skeletal recording form*, Leiden.
- Webley, L., 2008: *Iron Age households: structure and practice in western Denmark, 500 BC-AD 200*, Højbjerg.
- Weeda E.J., J.H.J.Schaminée & L. van Duuren 2005: *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. deel 4: Bossen, struwelen en ruigten*, Utrecht.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra 1985: *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 1*, Deventer.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra 1987: *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 2*, Deventer.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra 1988: *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 3*, Deventer.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra 1991: *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 4*, Deventer.
- Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra 1994: *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 5*, Deventer.
- Weerts, H.J.T., 1996: *Complex confining layers: Architecture and hydraulic properties of Holocene and Late Weichselian Deposits in the fluvial Rhine-Meuse Delta, The Netherlands*, Utrecht (Nederlandse Geografische Studies 213) (PhD-thesis, Utrecht University).
- Weerts, H.J.T., & F.S. Busschers 2003: Formatie van Echteld, in: *Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond*, Utrecht.
- Weerts, H.J.T., & M.F.P. Bierkens 1993: Geostatistical analysis of overbank deposits of anastomosing and meandering fluvial systems, Rhine-Meuse Delta, The Netherlands, *Sedimentary Geology* 85(1), 221-232.
- Wegner, H.H., 1978: Ein neolithischer Riesenbecher aus der Colonia Ulpia Traiana bei Xanten, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 8, 177-179.
- Weibull, W., 1951: A Statistical Distribution Function of Wide Applicability, *ASME Journal of Applied Mechanics* 18, 293-297.
- Weiner, J., 1994: Bemerkenswerte bandkeramische Fundstücke aus Kückhoven, *Archäologie im Rheinland* 1993, 32-34.
- Weiner, J., 1998: Neolithische Brunnen. Bemerkungen zur Terminologie, Typologie und Technologie mit einem Modell zur bandkeramischen Wasserversorgung, *Materialien zur Bodendenkmalpflege im Rheinland* 11, 193-213.
- Weiner, J., 2015: Kühl, klar und köstlich. Wasserversorgung und Brunnen im Neolithikum, in: T. Otten, J. Künow, M.M. Rind & M. Trier (red.), *Revolution Jungsteinzeit. Archäologische Landesausstellung Nordrhein-Westfalen* (Schriften zur Bodendenkmalpflege in Nordrhein-Westfalen Band 11.1), 156-169.
- Weiner, S., 2010: *Microarchaeology: beyond the visible archaeological record*, Cambridge.
- Welter-Schultes, F.W., 2012: *European non-marine molluscs, a guide for species identification*, Gottingen.
- Wentink, K., 2006: *Ceci n'est pas une hache. Neolithic depositions in the northern Netherlands*, Leiden (Master thesis, Universiteit Leiden).
- Wentink, K., 2020: *Stereotype. The role of grave sets in Corded Ware and Bell Beaker funerary practices*, Leiden (PhD dissertation, Leiden University).
- Werf, S. van der, 1991: *Bosgemeenschappen* (Natuurbeheer in Nederland 5), Wageningen.

- Wesselkamp, G., 1980: *Die neolithischen Ufersiedlungen von Twann. Die organischen Reste der Cortailod-Schichten. Holzartefakte, Textilien, mit Birkenrinde umwickelte Steine* (Band 5), Bern.
- Wheeler, A., & A.K.G. Jones 1989: *Fishes*, Cambridge.
- Wijnen, J., 2013: *Characterization of red ochre in the Dutch Linearbandkeramik. Chemical analysis of hematite-rich ironstones by XRF and HH-XRF*, Leiden (unpublished Master thesis, Leiden University).
- Wijngaarden-Bakker, L.H. van, 1999: Vondsten van de Europese Moerasschildpad *Emys orbicularis* (L.) in Nederland, *Lacerta* 57(4), 120-125.
- Wijngaarden-Bakker, L.H. van, C. Cavallo, Th. van Kolfschoten, C.H. Maliepaard & J.F.S. Oversteegen 2001: Zoogdieren, vogels, reptielen, in: L.P. Louwe Kooijmans (red.), *Archeologie in de Betuweroute. Hardinxveld-Giessendam Polderweg, een mesolithisch jachtkamp in het rivierengebied (5500-5000 v. Chr.)*, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 83), 181-242.
- Wilhelmi, K., 1974: Eine reich verzierter Riesenbecher aus Osterwick-Höven, Kr. Coesfeld, *Germania* 52, 468-473.
- Willems, W.J.H., 1983: Heel, in: W.J.H. Willems, *Archeologische kroniek van Limburg over de Jaren 1980-1982*, *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 119, 212-214.
- Willemse, N.W., 2008: *Plangebied Reggeherstel Velderberg, gemeente Hellendoorn; archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden*, Weesp (RAAP-notitie 2766).
- Willemse, N.W., 2021: *Hydrologie en archeologie. Basiskennis over bodemwater en bodemarchief*, Amersfoort (geraadpleegd op 20-05-2021; www.cultureelerfgoed.nl/publicaties).
- Willis, B.J., 1989: Paleochannel reconstruction from point-bar deposits: a three-dimensional perspective, *Sedimentology* 36, 757-766.
- Wilson, C.A., D.A. Davidson & M.S. Cresser 2005: An evaluation of multielement analysis of historic soil contamination to differentiate space use and former function in and around abandoned farms, *The Holocene* 15, 1094-1099.
- Winterhalder, B., F. Lu & B. Tucker 1999: Risk-Sensitive Adaptive Tactics: Models and Evidence from Subsistence Studies in Biology and Anthropology, *Journal of Archaeological Research* 7(4), 301-348.
- Wolf, R.J.A.M., A.H.F. Stortelder & R.W. de Waal (red.) 2001: *Ooibossen*, Utrecht (Bossystemen van Nederland 2).
- Wood, W.R., & D.L. Johnson 1978: A survey of disturbance processes in archaeological site formation, in: M.B. Schiffer (ed.), *Advances in Archaeological Method and Theory* 1, New York, 315-381.
- Workshop of European Anthropologists, 1980: Recommendations for age and sex diagnosis of skeletons, *Journal of Human Evolution* 9, 517-549.
- Wright, E., 2013: *The history of the European aurochs (Bos primigenius) from the Middle Pleistocene to its extinction: an archaeological investigation of its evolution, morphological variability and response to human exploitation*, Sheffield (PhD dissertation, University of Sheffield).
- Wright, E., & S. Viner-Daniels 2015: Geographical variation in the size and shape of the European aurochs (*Bos primigenius*), *Journal of Archaeological Science* 54, 8-22.
- Young, T.P., 1989: Phanerozoic ironstones: an introduction and review, in: T.P. Young & W.E.G. Taylor (eds.), *Phanerozoic Ironstones, Stratigraphic and environmental patterns of ironstone deposits*, London (Special Publications 46), ix-xxv.
- Zeder, M.A., 2002: Reconciling rates of long bone fusion and tooth eruption and wear in sheep (*Ovis*) and goat (*Capra*), in: D. Ruscillo (ed.), *Recent advances in ageing and sexing animal bones*, Durham, 87-118.
- Zeder, M.A., X. Lemoine & S. Payne 2015: A new system for computing long-bone fusion age profiles in *Sus scrofa*, *Journal of Archaeological Science* 55, 135-150.
- Zeiler, J.T., 1997: *Hunting, fowling and stock-breeding at Neolithic sites in the western and central Netherlands*, Groningen (Academisch proefschrift).
- Zeiler, J.T., 2000: *Jagers en boeren op een oeverwal. Archeozoologisch onderzoek van zes vindplaatsen uit het Laat-Neolithicum en de Vroege en Midden-Bronstijd te Barendrecht Zuidpolder*, Groningen (ArchaeoBone rapport nr. 19 / intern rapport).

- Zeiler, J.T., 2006: Mammals, in: L.P. Louwe Kooijmans & P.F.B. Jongste (eds): *Schipluiden. A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 CAL BC*, Leiden (Analecta Praehistorica Leidensia 37/38), 375-420.
- Zeiler, J.T., 2007: Dierlijk botmateriaal, in: E.A.G. Ball & P.W. van den Broeke (red.): *Opgravingen op 't Klumke te Nijmegen-Oosterhout. Boeren uit het Midden-Neolithicum, de IJzertijd en de Merovingische periode op een zandrug in de oostelijke Betuwe*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen - Rapport 6), 117-128.
- Zeiler, J.T., 2020: *Gevangen in de weer. Archeozoologisch onderzoek van visresten uit Neolithische visweren bij Almere*, Groningen (ArchaeoBone rapport nr. 168).
- Zeiler, J.T., & D.C. Brinkhuizen 2005: *Jachtwild, vis en vee uit Vrijenburg. Archeozoologisch onderzoek van de Neolithische vindplaats 20-125 (Hazendonk-3) te Barendrecht – Vrijenburg*, Groningen. (ArchaeoBone rapport nr. 43 / Intern rapport).
- Zeiler, J.T., D.C. Brinkhuizen & D.L. Bekker 2007: *Niet bij vee alleen. Archeozoologisch onderzoek van de Vroege Bronstijdvindplaats Hoep Noord te Schagen*, Groningen (ArchaeoBone rapport nr. 54. / intern rapport).
- Zeist, W. van, & R.M. Palfenier-Vegter 1981: Seeds and fruits from the Swifterbant S3 site (Final reports on Swifterbant 4), *Palaeohistoria* 23, 105-168.
- Zielman, G., 2016: *Afsluiterschema Geertjesweg, gemeente Wageningen; archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding (conform protocol opgraven)*, Weesp (RAAP-rapport 3132).
- Zielman, G., 2018: *Plangebied Huurlingsedam 64, gemeente Wijchen. Archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek*, Weesp (RAAP-rapport 3571).
- Zijverden, W.K. van, 2005: Het landschap, in: L.G.L. van Hoof & P.F.B. Jongste (red.), *Een nederzettingsterrein uit de midden- en late bronstijd te Tiel-Medel Bredesteeg*, Leiden (Archol Rapport 64), 10-27.
- Zimmermann, A., 1988. Steine, in: U. Boelicke, D. von Brandt, J. Lüning, P. Stehli & A. Zimmermann (red.), *Der bandkeramische Siedlungsplatz Langweiler 8, Gemeinde Aldenhoven, Kreis Düren*, Köln/Bonn (Rheinische Ausgrabungen 28), 300-394.
- Zimmermann, W.H., 1990: Webhäuser im ersten und frühen zweiten Jahrtausend n.Chr. in Mittel- und Nordeuropa, in: M. Fansa (red.), *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Oldenburg (Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Beiheft 4), 418-422.
- Z.n., 1965/1966 (1967): Periodisering van de Nederlandse prehistorie, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 15-16, 7-11.
- Zotti, G., 2012: Versuch einer astronomischen Interpretation ausgezeichneter Richtungen der Kreisgrabenanlagen Niederösterreichs, in: F. Bertemes & H. Meller (Hrsg.), *Neolithische Kreisgrabenanlagen in Europa. Internationale Arbeitstagung 7.-9. Mai in Goseck (Sachsen-Anhalt)*, Halle (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Band 8), 401-432.
- Zur-Schaeepers, M., 2021: *Bischheim in der Nierrheinischen Bucht* (Inaugural-Dissertation Universität zu Köln).
- Zvelebil, M., 1986: Mesolithic prelude and Neolithic revolution, in: M. Zvelebil (ed.), *Hunters in transition. Mesolithic societies of temperate Eurasia and their transition to farming*, Cambridge, 5-16.
- Zvelebil, M., 1998: Agricultural frontiers, Neolithic origins and the transition to farming in the Baltic Basin, in: M. Zvelebil, R. Denell & L. Domanska (eds.), *Harvesting the sea, farming the forest: the emergence of Neolithic Societies in the Baltic region*, Sheffield, 9-28.
- Zvelebil, M., 2001: The agricultural transition and the origins of Neolithic society in Europe, *Documenta Praehistorica* 28, 1-26.